

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Diplomová práce

Potravinový problém východní Afriky

Bc. Kateřina Drhová

© 2019 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Kateřina Drhová

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Potravinový problém východní Afriky

Název anglicky

East Africa food problem

Cíle práce

Cílem práce je přiblížit potravinový problém východní Afriky. Zjistit jeho příčiny, aktuální situaci a možnosti řešení problematiky.

Metodika

Výběr a studium relevantní odborné literatury. Pro zpracování práce budou použity metody analýzy, syntézy a komparace.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

Potravinový problém, východní Afrika, zemědělství, chudoba, vzdělání, humanitární a rozvojová pomoc

---

Doporučené zdroje informací

FAO: FAO The State of Food Security and Nutrition in the World 2017.:

<http://www.fao.org/3/a-l7695e.pdf>[online]. Rome, 2017 [cit. 2018-05-01]. ISBN 978-92-5-109888-2.

Dostupné z: <http://www.fao.org/3/a-l7695e.pdf>

FAO: FAO The State of Food Security and Nutrition in the World 2018, Řím, 2018, 182 s., ISBN 978-92-5-130571-3.

HRUBEC A KOL., Marek. Sociální kritika v éře globalizace /Odstraňování sociálně ekonomických nerovností a konfliktů/. 1. vyd. Praha: Nakladatelství FILOSOFIA, 2008. 482 s. ISBN 978-80-7007-286-8. S. 38.

JENÍČEK, Vladimír a Jaroslav FOLTÝN. Globální problémy a světová ekonomika. Praha: C.H. Beck, 2003. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-717-9795-2.

KUNA, Zbyněk. Demografický a potravinový problém světa. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-588-5.

KUNA, Zbyněk. Země Afrického rohu: problémy a perspektivy. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-629-3.

UNCTAD: UNCTAD Handbook of Statistics 2016 [online]. New York and Geneva, 2016 [cit. 2018-04-29]. Dostupné z: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdstat41_en.pdf

World Population Prospects: The 2017 Revision, New York, Department of Economics and Social Affairs (DESA), Population Division, United Nations, 2017

Předběžný termín obhajoby

2018/19 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Zbyněk Kuna, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 7. 11. 2018

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 12. 11. 2018

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 24. 11. 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Potravinový problém východní Afriky" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne _____

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Zbyňku Kunovi, Ph.D. za vedení mé diplomové práce, spolehlivou spolupráci a podnětné připomínky. Dále děkuji všem níže zmíněným zaměstnancům neziskových organizací ADRA, Charita České republiky, Člověk v tísni a Lékařů bez hranic, za spolupráci a poskytnutí cenných informací.

Potravinový problém východní Afriky

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá potravinovou problematikou v oblasti východní Afriky. V první řadě bylo cílem práce přiblížení pojmů týkajících se podvýživy a pomocí podrobné charakteristiky regionu, byla nastíněna celková ekonomická a hospodářská situace oblasti. Pro lepší přehled problematiky byla charakteristika zpracovávána vždy nejdříve ze světového pohledu a poté porovnávána s regionem východní Afriky. Stejným způsobem byla zpracována i samotná potravinová problematika, která pomocí jednotlivých ukazatelů měří závažnost situace.

Druhým cílem práce bylo nastínění fungování globální zahraniční pomoci a změnám její formy v průběhu let. Zahraniční pomoc České republiky byla přiblížena skrze analýzu jednotlivých organizací, která probíhala hlavně formou rozhovorů se zaměstnanci různých profesí věnující se potravinové problematice východní Afriky.

Na základě zjištěných informací došlo k analýze konkrétních příčin a možným způsobům řešení výživové situace v této oblasti.

Klíčová slova: Potravinový problém, východní Afrika, zahraniční pomoc, česká humanitární a rozvojová pomoc

East Africa Food Problem

Abstract

This diploma thesis deals with food issues in East Africa. First was the aim of work explanation the concepts of malnutrition. Through the detailed characteristics of the region was outlined overall economic and malnutrition situation in this area. For a better overview of the issue, the characteristic was always processed from a global perspective and later compared with the area of East Africa.

Second aim was to outline the functioning of foreign aid and changes in its form over the years. Foreign aid of the Czech Republic was approached through an analysis of individual organizations operating. Analysis was in progress by form of interviews with employees of various professions dealing with food issue in East Africa.

Based on the obtained information occurred the analysis of specific causes and possible ways of solving the nutritional situation in this area was analysed.

Keywords: Food problem, East Africa, foreign aid, Czech humanitarian and development aid

Obsah

1 Úvod.....	14
2 Cíl práce a metodika	15
2.1 Cíl práce	15
2.2 Metodika	15
3 Literární rešerše	16
4 Potravinový problém	19
4.1 Podvýživa	20
4.1.1 Akutní hlad	20
4.1.2 Chronický hlad.....	20
4.1.3 Specifický hlad	20
4.2 Hloubka hladu	21
4.3 Veličiny přibližující výživovou situaci	21
4.3.1 Bazální metabolismus	21
4.3.2 Body mass index	22
4.3.3 Potravinová bezpečnost	22
4.3.4 Zásoba potravin.....	23
5 Region východní Afriky	24
5.1 Geografické vymezení	24
5.2 Demografie.....	25
5.3 Potravinový problém.....	32
5.3.1 Chronická podvýživa	32
5.3.2 Potravinová bezpečnost	37
5.3.3 Hloubka hladu.....	40
5.4 Ekonomická charakteristika	42
5.4.1 Hrubý domácí produkt.....	42
5.4.2 Odvětvová struktura HDP.....	47
5.5 Zemědělství	49
5.6 Průmysl	52
6 Zahraněční pomoc potravinovému problému východní Afriky.....	55
6.1 Rozvojová pomoc.....	55
6.2 Humanitární pomoc.....	56
6.3 Poskytovatelé (aktéři) zahraniční pomoci	56
7 Pomoc České republiky	57
7.1 Adra Česká republika	57
7.1.1 Rozhovor se zaměstnanci.....	58

7.2	Charita České republiky	61
7.2.1	Rozhovor se zaměstnanci.....	62
7.3	Člověk v tísní	65
7.3.1	Rozhovor se zaměstnanci.....	66
7.4	Lékaři bez hranic.....	68
7.4.1	Rozhovor se zaměstnanci.....	69
8	Příčiny a možnosti řešení.....	73
8.1	Válečné konflikty	73
8.1.1	Řešení.....	74
8.2	Vzdělání	75
8.2.1	Řešení.....	78
8.3	Chudoba	79
8.3.1	Řešení.....	82
8.4	Nedostatek vody.....	82
8.4.1	Řešení.....	84
8.5	Nízká produkce potravin	84
8.5.1	Řešení.....	87
9	Závěr.....	89
10	Seznam použitých zdrojů	92
10.1	Literatura	92
10.2	Internetové zdroje.....	93
11	Přílohy	100

Seznam grafů

Graf 1	Vztah mezi hrubou mírou natality a hrubou mírou mortality světových regionů dle prognózy OSN ve střední variantě pro období 2020-2025 (promile).....	26
Graf 2	Předpokládány vývoj počtu obyvatel podle kontinentů dle prognózy OSN ve střední variantě v letech 2020-2050.....	28
Graf 3	Hustota osídlení ve všech regionech Afriky a světa celkově v roce 2018	30
Graf 4	Podíl chronicky podvyživených k celkové populaci v rozvojových regionech v průměru let 2015–2017 (%).....	33
Graf 5	Vývoj podílu chronicky podvyživených k celkové populaci v regionech subsaharské Afriky (%).....	34
Graf 6	Rozšíření potravinové nejistoty (% k celkové populaci).....	38
Graf 7	Obyvatelé Afriky zasažení potravinovou nejistotou (v mil.)	38
Graf 8	Hloubka hladu v rozvojových regionech v průměru let 2014–2016	40
Graf 9	Státy východní Afriky: Srovnání hloubky hladu v roce 1992 a 2016	41
Graf 10	Podíl HDP v rozvojových regionech za rok 2017	43
Graf 11	Průměrná meziroční míra růstu reálného HDP ve vybraných obdobích (%).....	44
Graf 12	Průměrná meziroční míra růstu reálného HDP v jednotlivých afrických regionech ve vybraných obdobích (%).....	44

Graf 13 Podíl ekonomicky aktivních obyvatel v zemědělství k celkově aktivnímu obyvatelstvu dle prognózy ILO pro rok 2018.....	49
Graf 14 Podíl zemědělské a orné půdy k celkové rozloze pevniny v jednotlivých regionech Afriky ve srovnání	50
Graf 15 východní Afrika: Procento zornění pro rok 2016.....	52
Graf 16 východní Afrika: podíl těžebního průmyslu na tvorbě HDP v roce 2017.....	53
Graf 17 východní Afrika: podíl zpracovatelského průmyslu na tvorbě HDP v roce 2017..	54
Graf 18 Gramotnost dospělé populace (*) ve státech východní Afriky za rok 2018.....	76
Graf 19 Průměrná doba školní docházky u populace starší 25 let v zemích východní Afriky (v letech).....	77
Graf 20 Podíl světové populace žijících v průměru za méně než 1,90 USD na den (%)	79
Graf 21 Podíl populace v jednotlivých regionech žijících v průměru za méně než 1,90 USD na den (%).....	80
Graf 22 Emise CO2 podle světových regionů	86
Graf 23 Emise methanu podle světových regionů	87

Seznam obrázků

Obrázek 1 mapa východní Afriky.....	24
Obrázek 2 Fáze populačního cyklu.....	25
Obrázek 3 Etiopie: region Afar, Somalia a Oromia.....	58
Obrázek 4 Zambie: západní a centrální provincie	62
Obrázek 5 Etiopie: Stát jižních národů, národností a lidu (SNNPR).....	66
Obrázek 6 Jižní Súdán: Oblasti Aweil a Melut.....	70

Seznam tabulek

Tabulka 1 BMI klasifikace	22
Tabulka 2 Hrubá míra porodnosti (hmp) a hrubá míra úmrtnosti (hmú) ve vybraných regionech za posledních 40 let dle odhadů OSN (promile).	27
Tabulka 3 Populační vývoj podle regionu (mil.)	27
Tabulka 4 Pevninské státy východní Afriky – Počet obyvatel, rozloha a hustota osídlení v roce 2018.....	29
Tabulka 5 Ostrovy východní Afriky – Počet obyvatel, rozloha a hustota osídlení v roce 2018	29
Tabulka 6 východní Afrika – Celkové hodnoty v roce 2018.....	29
Tabulka 7 Pevninské státy východní Afriky: Struktura obyvatel podle věku (%), věkový medián (v letech) hodnoty pro rok 2018.....	31
Tabulka 8 Ostrovy východní Afriky: Struktura obyvatel podle věku (%), Věkový medián (v letech) hodnoty pro rok 2018	31
Tabulka 9 Vývoj počtu chronicky podvyživených podle světových regionů (mil.).....	32
Tabulka 10 Pevninské státy východní Afriky: Vývoj počtu chronicky podvyživených (mil.)	35
Tabulka 11 Ostrovy východní Afriky: Vývoj počtu chronicky podvyživených (mil.)	35
Tabulka 12 Pevninské státy východní Afriky: Vývoj podílu chronicky podvyživených k celkové populaci (%)	37
Tabulka 13 Ostrovy východní Afriky: Vývoj podílu chronicky podvyživených k celkové populaci (%).....	37
Tabulka 14 Pevninské státy východní Afriky: Potravinová nejistota.....	39

Tabulka 15 Ostrovní státy východní Afriky: Potravinová nejistota	39
Tabulka 16 HDP rozvojových ekonomik v porovnání se světem (mil. USD)	42
Tabulka 17 Pevninské státy východní Afriky: Průměrná meziroční míra růstu reálného HDP ve vybraných obdobích (%)	45
Tabulka 18 Ostrovní státy východní Afriky: Průměrná meziroční míra růstu reálného HDP (%)	45
Tabulka 19 Pevninské státy východní Afriky – nominální HDP a HDP/ obyvatele za rok 2017	46
Tabulka 20 Ostrovní státy východní Afriky – nominální HDP a HDP/ obyvatele z roku 2015	46
Tabulka 21 Pevninské státy východní Afriky: Podíl odvětví na tvorbě HDP (%)	48
Tabulka 22 Ostrovní státy východní Afriky: Podíl odvětví na tvorbě HDP (%).....	48
Tabulka 23 Pevninské státy východní Afriky: Podíl zemědělské a orné půdy k jejich celkové rozloze pro rok 2016.....	51
Tabulka 24 Ostrovní státy východní Afriky: Podíl zemědělské a orné půdy k jejich celkové rozloze pro rok 2016.....	51
Tabulka 25 Gramotnost dospělé populace (*) ve světě a LCD státech za rok 2018	75
Tabulka 26 Pevninské státy východní Afriky: Podíl dětí příslušného věku nenavštěvující základní školu (%)	78
Tabulka 27 Ostrovní státy východní Afriky: Podíl dětí příslušného věku nenavštěvující základní školu (%)	78
Tabulka 28 Pevninské státy východní Afriky: Podíl populace žijících v jednotlivých hranicích chudoby (%).....	81
Tabulka 29 Ostrovní státy východní Afriky: Podíl populace žijících v jednotlivých hranicích chudoby (%).....	81
Tabulka 30 Podíl celkové populace s přístupem k nezávadné pitné vodě (%).....	83
Tabulka 31 Pevninské státy východní Afriky: Podíl populace s přístupem k nezávadné pitné vodě (%).....	83
Tabulka 32 Ostrovní státy východní Afriky: Podíl populace s přístupem k nezávadné pitné vodě (%).....	84
Tabulka 33 Vývoj produkce potravin v afrických regionech v porovnání se světem	85

Seznam příloh

Příloha 1 Seznam všech 47 nejméně rozvinutých regionů	100
Příloha 2 Rozvojové ekonomiky dle UNCTAD	101
Příloha 3 Modelové otázky pro vedení kvalitativního rozhovoru	102
Příloha 4 Keyhole Garden v Etiopii.....	102
Příloha 5 Seznam všech ukončených projektů související s potravinovým problémem východní Afriky.....	103
Příloha 6 Modelové otázky pro vedení kvalitativního rozhovoru v angličtině.....	104
Příloha 7 Seznam všech projektů týkající se potravinového problému ve východní Africe	105
Příloha 8 Bio plynárna v Zambii.....	106
Příloha 9 Terapeutická potravina RUTF.....	106
Příloha 10 Páska MUAC.....	106

Seznam použitých zkratek

ADRA	Adventist Development and Relief Agency Mezinárodní agentura poskytující humanitární a rozvojovou pomoc
ČRA	Česká rozvojová agentura
ČvT	Člověk v tísni
ECHO	European Union Civil Protection and Humanitarian Aid Úřad pro humanitární pomoc
HDP	Hrubý domácí produkt
HDP nominální	Ukazatel v běžných cenách
HDP reálný	Ukazatel ve stálých cenách, je očištěný od inflace
HRBA	Human Rights Based Approach Lidská práva
FAO	Food and Agriculture Organization Organizace OSN pro výživu a zemědělství
FSDS	Food Supply and Distribution System Systém zásobování a distribuce potravin
IBRD	International Bank for Reconstruction and Development Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj
IFC	International Finance Corporation Mezinárodní finanční korporace
IDA	International Development Association Mezinárodní asociace pro rozvoj
ICSID	International Centre for Settlement of Investment Disputes Mezinárodní centrum pro řešení investičních sporů
ILO	International Labour Organization Mezinárodní organizace práce
IPPC	Intergovernmental Panel on Climate Change Mezivládní panel pro změny klimatu
LCD	Least developed countries Nejméně rozvinuté země
MDGs	Millennium Development goals Rozvojové cíle tisíciletí
MIGA	Multilateral Investment Guarantee Agency Mnohostranná agentura pro investiční záruky
MSF	Médecins Sans Frontières Lékaři bez hranic
MUAC	Mid upper arm circumference Obvod horní poloviny paže
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
OCHA	United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs Úřad pro koordinaci humanitárních záležitostí

OSN/UN	United nations Organizace spojených národů
RUTF	Ready to Use Therapeutic Food Terapeutické jídlo připravené k použití
SDGs	Sustainable Development Goals Cíle udržitelného rozvoje
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development Konference OSN o obchodu a rozvoji
UNICEF	United Nations Children's Fund Dětský fond Organizace spojených národů
UNDP	United Nations Development Programme Rozvojový program OSN
WB	World Bank Světová banka
WFP	World Food Programme Světový potravinový program
WHO	World Health Organization Světová zdravotnická organizace
ZRS	Zahraněční rozvojová spolupráce

1 Úvod

Dnešní globalizovaný svět sice přináší spoustu výhod, nových možností a svobody, o kterých se v minulosti nikomu ani nezdálo, že by mohly být někdy realitou. Příkladem je existence technologie, které nám umožní komunikaci s někým na druhém konci světa či ho dokonce pomocí online videa i vidět? V poslední době je technologický vývoj neuvěřitelně rychlý. A neovlivňuje jen lidi, jako jednotlivce ale hlavně celou společnost a jednotlivé státy, které díky novým technologiím mohou zlepšovat komunikaci, kvalitu vedení státní správy a zlepšit tak i celkovou ekonomickou situaci daného státu. Každá věc má vždy dvě strany, s globalizací a velkým technologickým pokrokem jde ruku v ruce spoustu problémů. Například: neustále zvyšující se výše emisí si nese ekologické problémy, plýtvání nerostným bohatstvím pak surovinné problémy a tak dále.

Co se týče rozvojových zemí, kde ekonomická situace a celková životní úroveň není tak vysoko, jako ve vyspělých zemích světa. Je jasné, že tato část země se potýká ze zcela jinými problémy. Jedním z nich je potravinový problém, který je propojený se spoustou dalších problémů ze sfér ekonomických, demografických, sociálních, technologických či rozvojových a tvoří tak začarovaný kruh ve kterém jsou rozvojové země uvězněny.

Dle posledních odhadů FAO dochází v globálním měřítku ke snižování počtu lidí trpících hladem. A však v rozvojových oblastech, jako je například východní Afrika a konkrétněji tak oblast Afrického rohu se situace zlepšuje velice pomalu. Většina z těchto států si v nedávné době prošla válečnými konflikty či zde stále trvají, tudíž v těchto státech je velmi špatná infrastruktura, která brzdí celkový rozvoj. Bez zlepšení vzdělání, zdravotnictví či dopravního propojení se nikdy situace v těchto státech nezlepší. Jednorázové humanitární pomoci ze zahraničí nepomohou Africe ve vizi lepších zítřků. Afrika si musí vytvořit „střední třídu“, která je vždy oporou státu.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Práce si klade za cíl přiblížit potravinovou situaci v regionu východní Afriky, je rozdělena na 4 hlavní části. Nejdříve budou vysvětleny základní pojmy přibližující výživovou situaci a ukazatele podle kterých je možné výživovou situaci globálně sledovat.

Druhá část bude věnována charakteristice regionu, a to od geografického vymezení, demografickou a ekonomickou charakteristiku, zemědělství a průmysl až po analýzu výživové situace.

Pro lepší přehled a představu o vážnosti situace ve východní Africe bude charakteristika zpracovávána vždy nejdříve ze světového pohledu, aby bylo možné komparovat africký kontinent a jednotlivé státy východního regionu se zbytkem světa.

Třetí část se zaměří na zahraniční pomoc neboli kdo a jak pomáhá řešit výživovou situaci v rozvojových zemích světa. V rámci krátkého výzkumu bude zmapován český neziskový sektor, který si klade za cíl přiblížit místní organizace věnující se humanitárním a rozvojovým činnostem, které pomáhají řešení výživové problematiky ve východní Africe.

Poslední část se snaží na základě zjištěných informací popsat příčiny potravinového problému a najít jejich řešení.

2.2 Metodika

Většina práce je zpracovávána literární rešerší neboli studií odborné literatury, statistických dat, převážně od OSN. Pro aktuálnost a rozšíření úhlu pohledu budou tyto poznatky obohaceny informacemi vycházející ze zahraničních a českých internetových článků pocházejících z důvěryhodných zdrojů.

Výzkum věnující se české rozvojové a humanitární pomoci bude zpracován nejdříve metodou analýzy, díky které budou zjištěny jednotlivé organizace věnující se dané problematice. Tyto organizace budou posléze navštíveny a skrze kvalitativní rozhovory se zaměstnanci bude přiblížena jejich konkrétní činnost související se zlepšením výživové oblasti ve východní Africe.

3 Literární rešerše

Potravinovým problémem se již od roku 1945 aktivně věnuje organizace spojených národů (OSN), která ho zařadila i mezi svých 17 rozvojových cílů tisíciletí. Statistická data OSN jsou řazena podle vlastní normy „M49“, kterou používají veškeré přidružené organizace. Přiřazení zemí nebo oblastí ke konkrétnímu seskupení je pouze pro statistické pohodlí a může se tak odlišovat od jiných mezinárodních organizací. Jelikož práce čerpá převážně z jejich publikací a databází, je použito jejich rozdělení což umožňuje srovnávání dat získaných od přidružených organizací. Z přidružených organizací se této problematice nejvíce věnuje FAO, UNCTAD, ILO, WB.

FAO neboli organizace pro výživu a zemědělství si klade za cíl zajištění potravinové bezpečnosti a zabezpečit lidem po celém světě pravidelný přístup k dostatečnému množství kvalitních potravin. Organizace se věnuje hlavním oblastem:

- Shromažďování a analýze dat, která poskytují informace jak veřejnosti (FAOSTAT) tak i odborníkům, kteří skrze data napomáhají k přechodu udržitelného zemědělství.
- Posilováním politické vůle se snaží členským státům poskytnout zkušenosti s navrhováním zemědělské politiky a vytvořit národní strategii, která pomůže dosažení cílů v rámci rozvoje venkovských oblastí.
- Posílení spolupráce veřejného a soukromého sektoru s cílem zlepšit drobné zemědělství.
- Zjištěné znalosti testuje v terénu po celém světě.
- Vytváří mechanismy pro sledování příchodu možných rizik, které ohrozí zemědělskou produkci a sníží tak produkci potravin.

UNCTAD neboli konference OSN o obchodu a rozvoji se zaměřuje na podporu rozvojových zemí v oblasti přechodu od centrálně regulované ekonomiky k volnému trhu. Pomáhá vládám s překonáním překážek, které jim brání s prosazením se na dnešním globalizovaném trhu. Stejně tak jako FAO zveřejňuje výsledky své práce v databázi (UNCTAD) a ve svých ročenkách, které patří mezi důležité zdroje diplomové práce.

ILO v překladu Mezinárodní organizace práce se věnuje podpoře sociální spravedlnosti a usiluje o prosazení mezinárodně uznávaných pracovních práv. V rámci agendy důstojné práce ILO rozvíjí hospodářské a pracovní podmínky, které poskytují všem zaměstnancům,

zaměstnavatelům i vládám podíl na trvalém míru, prosperitě a pokroku. Statistické ukazatele jsou k dispozici veřejnosti online v databázi ILOSTAT

WB neboli světová banka je rozvojová instituce zajišťující finanční a technickou pomoc rozvojovým zemím. Jejím cílem je snížení chudoby a zlepšení životních podmínek v těchto oblastech. Skupina světové banky je tvořena pěti subjekty, přičemž nejdůležitější jsou dva. Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj (IBRD), která pomáhá středně bohatým a chudým zemím a mezinárodní asociace pro rozvoj (IDA), která se věnuje nejchudším oblastem, a to prostřednictvím grantů, bezúročných či nízkouročných půjček. Další tři subjekty patřící do skupiny světové banky jsou: Mezinárodní finanční korporace (IFC), Mnohostranná agentura pro investiční záruky (MIGA) a Mezinárodní centrum pro řešení investičních sporů (ICSID). Mimo jiné WB poskytuje skrze online databázi DATABANK různé statistické ukazatele zabývající se různými tématy: výživa, populace, vzdělání, ekonomika atd.

Co se týče odborné literatury důležitým zdrojem informací jsou knihy Zbyňka Kuny, který se i mimo jiné aktivity, profesně věnuje světovému hospodářství a zemědělství. Kniha: „Země Afrického rohu, problémy a perspektivy“ se skrze podrobnou charakteristiku regionu a sousedních zemích, věnuje kumulujícím se problémům, které uzavírají tuto oblast a často i jiné africké regiony v začarovaném kruhu chudoby, hladu a válečných konfliktech. Podrobně se také zabývá potravinovým problémem a jeho příčinám a možnostem řešení.

Další jeho publikace: „Demografický a potravinový problém světa“ poukazuje na úzkou spojitost mezi těmito dvěma problémy. Kniha přibližuje činitele, kteří nejvíce ovlivňují populační explozi a nedostatečnou výživu. Do práce jsou opět vloženy vlastní názory a zhodnocení autora.

Kniha „Globální problémy a světová ekonomika“ od Vladimíra Jeníčka a Jaroslava Foltýna, jak už název vypovídá se věnuje globalizaci neboli celosvětovému ekonomickému, politickému a kulturnímu propojování a sní vyskytujícím se problémům. Publikace je rozdělena do třech oddílů dle druhu problematiky na: antropologické a inter sociální problémy, trvale udržitelný rozvoj, a přírodně – sociální problémy, kam mimo surovinové, energické, ekologické spadá pro práci nejdůležitější populační a potravinový problém. Mimo statistickou analýzu a rozbor nalezených hodnot podrobněji vysvětluje jednotlivé ukazatele podle, kterých je možné potravinovou situaci sledovat.

Publikace Libora Žídeka: „Dějiny světového hospodářství“ rozebírá světové hospodářství a jeho změny za poslední dvě století. Kromě vývoje v jednotlivých obdobích jsou blíže přiblíženy druhy změn, které ovlivnili světové hospodářství, jako je například: růst HDP, politické změny, demografický vývoj, technologické a strukturální změny. Ať už méně či více, tak všechny tyto faktory ovlivňují potravinovou situaci.

4 Potravinový problém

Potravinový problém není problém jen dnešního globálního světa. Problém nedostatku výživy zde byl vždy. Až do 18. století však nebyl tak značný rozdíl v různých koutech světa, jelikož ekonomická úroveň regionů byla podobná. Situace se začala měnit až začátkem 19. a 20. století, kdy z důsledků agrární a průmyslové revoluce se evropským státům poprvé daří zlepšovat životní úroveň. Další světové dnes vyspělé regiony je následovaly později. Co se týče současných rozvojových regionů, jako jsou například státy v jižní a východní Asii a subsaharské Africe, tak již v polovině 19. století byla ekonomická úroveň (podle ukazatele HDP/obyvatele) odhadována o polovinu menší než ve vyspělých státech. O 100 let později byla pak výroba rozvojových zemí 10x nižší než ve vyspělých státech, a to i přes velké nerostné bohatství jednotlivých států Afriky, kterého mohli využít pro zvýšení ekonomické úrovně a zlepšit tím tak i další problémy, jako je například potravinový problém. Tyto státy bohužel nebyly schopny realizovat činnost technicky. A tak dochází k neustálému prohlubování rozdílů mezi státy z rozvojového světa a státy vyspělé, kde je např. podvýživa téměř odstraněna.

(Kuna 2010, str. 93)

Potravinový problém je také jedním ze 17 cílů udržitelného rozvoje (SDGs), kterému se věnuje OSN. Od roku 2015 běží rozvojový program na následujících 15 let, který navazuje na úspěšnou agendu rozvojových cílů tisíciletí (MDGs). Tento cíl je pojmenován jako „konec hladu“ a jeho cíle do roku 2030 jsou následující:

- Vymýtit hlad a zajistit přístup všem lidem, k bezpečné, výživné a dostačující stravě
- Odstranit všechny formy podvýživy.
- Zdvojnásobit zemědělskou produktivitu a příjmy malých zemědělců za pomoci zajištění bezpečného a rovného přístupu k půdě, dalším výrobním zdrojům, finančním službám, znalostem atd.
- Zajištění či zavedení udržitelné produkce potravin pomocí zavedení odolných zemědělských postupů v souladu s místním ekosystémem.
- Zajištění a zachování genetické rozmanitosti pěstovaných plodin, osiv, hospodářských a domácích zvířat.

- Posílení mezinárodní spolupráce a zvýšit tak investice do venkovské infrastruktury, zemědělského výzkumu, vývoje nových technologií, a to vše za účelem rozvoje výrobních kapacit v rozvojových a méně rozvinutých regionech.
- Vyřešení problematiky obchodního omezení.
- Přijmout opatření zajišťující řádné fungování trhu.

(UN, 2015)

4.1 Podvýživa

Podvýživa je termín týkající se lidí, kteří nepřijímají dostatečné množství energie, proteinů či vitamínů a minerálů či všech těchto složek. Tento stav je důsledkem nedostatečného příjmu potravy z hlediska jejího množství nebo kvality, nedostatečného využívání živin kvůli infekci nebo jiným chorobám či kombinace těchto faktorů. FAO rozlišuje 3 základní typy hladu.

4.1.1 Akutní hlad

Jinak nazýván jako hladomor, je náhlý naprostý nedostatek potravin zapříčiněný válkou či neúrodou. Často je provázen epidemiemi, což zapříčiní tisícové až milionové ztráty na životech.

4.1.2 Chronický hlad

Chronický hlad neboli podvýživa je způsobena dlouhodobým nedostatečným příjmem potravin. Tento stav je velmi rizikový hlavně u dětí, jelikož zabraňuje správnému fyzickému a kognitivnímu vývoji. Dospělým jedincům způsobuje snížení imunity, které pak vede ke vzniku různých onemocnění, které je pak omezují v běžném životě i při pracovních aktivitách.

4.1.3 Specifický hlad

Problém jednotvárné stravy, která zapříčiňuje nedostatek konkrétních vitamínů a minerálů, jedná se například o jod, železo či vitamín A atd. Tato forma hladu se na rozdíl od předchozích netýká jen rozvojových zemí, ale postihuje i země ekonomicky vyspělé. Stejně jako chronický hlad, způsobuje nedostatečný vývoj jedince a poruchy imunity, které mohou vést k výskytu různých onemocnění.

Do této kategorie se řadí i tzv bílkovinný hlad, který je způsoben nízkým příjmem bílkovin, které jsou nezbytné pro růst svalů. Nedostatek bílkovin trápí hlavně tzv. rýžové země jihovýchodní Asie a africké státy, kde základní složkou potravy jsou okopaniny, a to hlavně maniok (neboli kasava), jedná se o plodinu podobnou brambore, která je sice bohatá na vitamíny, ale chudá na bílkoviny.

(Evanová 2011, str. 73)

4.2 Hloubka hladu

Pojem značící průměrné množství kilokalorií chybějící podvyživenému k zachování své tělesné hmotnosti bude-li vystavován mírné fyzické zátěži. Tento průměr je počítán na každou zemi zvlášť. Hloubka hladu je měřena v kcal na osobu/ den.

Problém však spočívá ve skrytých rozdílech mezi vrstvami společnosti, kdy i v rozvojových zemích dochází u vyšších vrstev k přejídání, a to pak zkresluje výsledné hodnoty. (FAO, 2000, str. 36)

4.3 Veličiny přibližující výživovou situaci

4.3.1 Bazální metabolismus

Známý také pod zkratkou BMR vycházející z anglického Basal Metabolic Rate, určuje energii nezbytně nutnou pro každodenní pochody organismu. Jednoduše řečeno index ukazuje spotřebu energie našeho těla za 24 hodin v klidovém režimu. Jakákoliv fyzická činnost či psychické vypětí spotřebu energie zvyšují.

Hodnota BMR je ovlivňována více faktory, kterými jsou hlavně: věk, pohlaví, tělesná hmotnost a klimatické podmínky. Z čehož vychází, že každý člověk má jinou hodnotu BMR, a tudíž individuální spotřebu energie za den. Obecně však platí, že ženy mají nižší hodnotu indexu než muži. Proto existuje vzorec výpočtu pro každé pohlaví zvlášť. (Kuna 2010, str. 95)

$$\text{BMR ženy} = 655,0955 + (9,5634 \times \text{váha v kg}) + (1,8496 \times \text{výška v cm}) - (4,6756 \times \text{věk v letech})$$

$$\text{BMR muži} = 66,473 + (13,7516 \times \text{váha v kg}) + (5,0033 \times \text{výška v cm}) - (6,755 \times \text{věk v letech})$$

(MTE, online)

4.3.2 Body mass index

Známý pod zkratkou BMI je ukazatel sloužící k měření obezity či podvýživy. Je vyjádřen podílem hmotnosti a výšky jedince. Jeho využití je vhodné jak pro ženy, tak muže a však pro pár specifických skupin, jako jsou např. sportovci, děti, těhotné ženy či důchodci není index zcela objektivní. Tabulka č. 1 ukazuje mezinárodní klasifikaci BMI zpracovanou organizací FAO.

Základní výpočet BMI je dán vztahem:

$$\text{BMI} = \frac{\text{hmotnost}}{\text{výška}^2}$$

(Kuna 2010, str. 100)

Tabulka 1 BMI klasifikace

BMI	Klasifikace
0–18.4	Podváha
18.5–24.9	normální hmotnost
25–29.9	Nadváha
30–34.9	obezita I. Stupně
35–39.9	obezita II. Stupně
40 – více	obezita III. Stupně

Výhodou obou těchto veličin je jednoduchost a levný způsob zjištění hodnoty výživy u jednotlivce či menší skupiny, ale její použití v celosvětovém měřítku není úplně vhodné, kvůli již zmíněné nízké objektivitě.

(Jeníček, Foltýn 2003, str. 113)

4.3.3 Potravinová bezpečnost

Tento pojem vznikl roku 1974, kdy značil především dostatečné zásobování potravin, zajištění její dostupnosti a cenovou stabilitu základních potravin na národní i mezinárodní úrovni. V průběhu let se definice a cíle pro potravinovou bezpečnost měnily. Současně používaná definice vznikla na světovém potravinovém summitu v roce 1996 a říká, že potravinová bezpečnost existuje tehdy, když všichni lidé mají ekonomický, sociální a psychický přístup k dostatečnému množství bezpečných potravin, které uspokojí

jejich stravovací požadavky, tak aby jim bylo umožněno vést zdravý a aktivní život. Tato definice poukazuje na 4 rozměry zabezpečení potravin:

1. Dostupnost potravin – Zajištění dostupnosti dostatečného množství potravin odpovídající kvalitě, dodávána prostřednictvím domácí výroby či dovozu včetně potravinové pomoci.
2. Přístup k potravinám – Schopnost obstarat si jídlo sám. Lidé musí mít dostatek peněz, či dost půdy pro pěstování potravy a následně dalších zdrojů, které jsou pro to potřeba (osivo, voda atd.).
3. Využití potravin – Využití prostřednictvím vhodné stravy, čisté vody, hygieny a zdravotní péče tak aby byl dosažen příjem živin, který je nutný pro splnění fyziologické potřeby jedince.
4. Stabilita potravin – Zajištění vhodných potravin pro jedince, domácnost či celou populaci i v krizových situacích, které mohou být vyvolané klimatickými podmínkami, hospodářskou krizí či cyklickými událostmi jako je sezónnost.

(FAO, 2006)

4.3.4 Zásoba potravin

Neboli zásoby kalorií na obyvatele je množství potravin, které má obyvatel dané země k dispozici. Tento ukazatel je měřen v kilokaloriích na den. Potravinová zásoba je složena jak z vlastní produkce, tak i z dovozu potravin. Z konkrétní hodnoty tohoto ukazatele víme průměrnou dosažitelnost v rámci státu, bohužel však nezjistíme distribuci mezi menší skupiny obyvatel či jednotlivce.

Tuto problematiku blíže přibližuje ukazatel FSDDS (Food Supply and Distribution Systém) v překladu zásoba potravin a distribuční systém do měst. Tento komplex se skládá z kombinací různých činností, funkcí a vztahů, jako je výroba, manipulace, skladování doprava, proces balení, rozvoz do velkoobchodů a maloobchodů. Ukazatel umožňuje městům splnit jejich konkrétní potravinové požadavky a přiblíží tak alespoň zásobu potravin pro danou obec či město. (FAO, 2001)

5 Region východní Afriky

5.1 Geografické vymezení

Africký kontinent spolu s ostrovy k němu patřící se rozprostírá na ploše 30 330 000 km². Po Asii a Americe je tak řazen jako třetí největší světadíl světa, který je dělen na 5 hlavních regionů.

Prvním je Severní Afrika, která je považovaná za součást arabského světa, patří sem státy:

- Alžírsko, Egypt, Libye, Maroko, Súdán, Tunisko, Západní Sahara.

Další čtyři regiony jsou Východní Afrika, Západní Afrika, Střední Afrika a Jižní Afrika, které jsou společně nazývány jako Subsaharská či černá Afrika. Tato většinová oblast Afriky je označována jako nejchudší oblast světa.

Pod pojmem východní Afrika jsou často představovány hlavně ty vyspělejší a turisticky zajímavé státy, jako je Keňa, Tanzanie a Uganda. Avšak OSN svou standardou M49 zahrnuje do východní Afriky 14 států:

- Jižní Súdán, Eritrea, Džibutsko, Etiopie, Somálsko, Uganda, Keňa, Rwanda, Burundi, Tanzanie, Malawi, Mosambik, Zambie a Zimbabwe

A 6 ostrovů:

- Madagaskar, Komory, Mauricius, Mayotte, Réunion, Seychely

Ostrovy Mayotte a Réunion jsou součástí zámořské Francie, tudíž jejich politický status je propojený s Francií a Evropskou unií, a proto nebudou v této práci blíže rozebírány. (UNSTATS,2019)

Obrázek 1 mapa východní Afriky

Zdroj: Google mapy, Vlastní zpracování

Bohužel všechny země z této oblasti s výjimkou Keni, Tanzanie, Zimbabwe, Mauriciusu a Seychel, jsou zapsány jako LCD státy. Neboli nejméně rozvinuté státy s nízkými příjmy, které čelí vážným strukturálním překážkám udržitelného rozvoje. Jsou velice náchylné k jakýmkoli ekonomickým, politickým či environmentálním otřesům a mají velice nízkou úroveň lidských zdrojů. Seznam všech 47 států mezi ně spadající viz. Příloha 1.

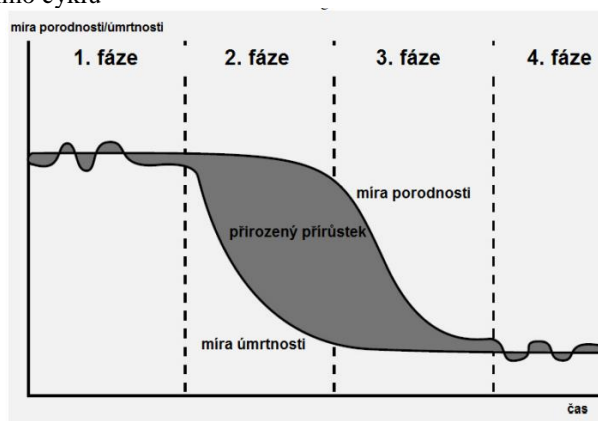
(LCD, 2018)

5.2 Demografie

V rámci demografie jsou rozlišovány 4 fáze populačního cyklu (viz obrázek 2). První fáze je charakteristická vysokou mírou porodnosti neboli natality a vysokou mírou mortality neboli úmrtnosti, tato fáze je nazývána jako přirozený řad reprodukce. Globálně je typická pro období Neolitu, kdy díky změně zdroje obživy z dosavadního lovu a sběru na zemědělství dochází k populačnímu růstu. Avšak z důvodu přirozeného řádu reprodukce dochází i k růstu úmrtnosti. Ke změně z fáze 1 na fázi 2 dochází v okamžiku, kdy si populace uvědomí, že je v její moci cyklus ovlivnit například: zlepšením životní úrovně, pokrokem ve zdravotní péči, antikoncepcí, emancipací žen, odklonem od náboženství atd. Tento fakt zapříčiní snížení míry úmrtnosti, avšak při stejné míře porodnosti, což vyvolá populační explozi, kdy rapidně vzroste přirozený přírůstek a dochází k tzv. demografické revoluci. Fáze 3 přichází s postupným poklesem míry porodnosti, až dojde do poslední fáze, kde dochází k opětovnému, přibližnému vyrovnaní mortality a natality a však na mnohem nižší úrovni, než byl v 1. fázi.

(Kuna 2010)

Obrázek 2 Fáze populačního cyklu

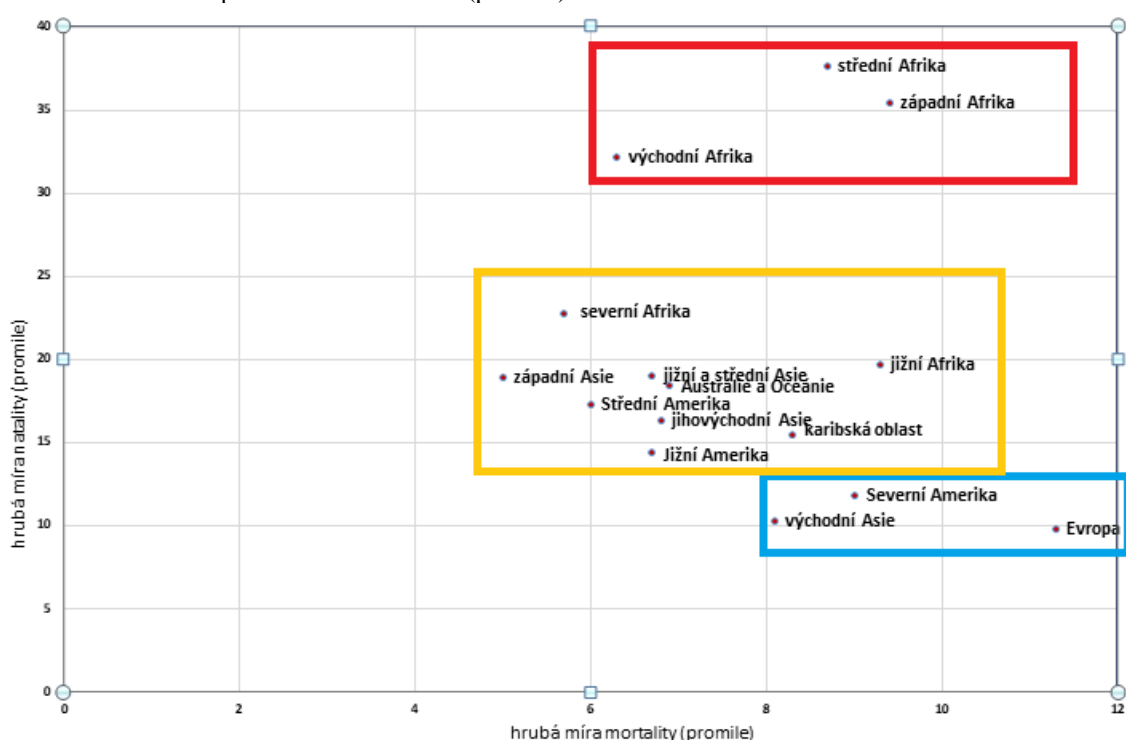

Zdroj: Our World in Data, vlastní překlad

Populační cyklus se v různých koutech světa odehrává v odlišnou dobu. První demografická revoluce přichází již v 18. století do Evropy, v průběhu 19. stol. docházelo k populačním změnám v Severní Americe, USA, Kanadě Novém Zélandu a Japonsku. Co se týče rozvojových zemí, zde se dlouho nic nedělo, jelikož úroveň mortality neboli úmrtnosti se ještě na začátku 20. stol. téměř rovnala úrovni natality neboli porodnosti. Demografický přechod u rozvojových zemí je datován na začátek druhé poloviny 20. stol., co se týče Subsaharské oblasti, kam patří zkoumaná oblast východní Afriky, zde změny nastaly ještě o něco později.

Blízká budoucnost této situace je ukázána v grafu 1, kde jsou porovnávány odhadované hodnoty světových regionů hrubé míry mortality a hrubé míry natality. Modře vyznačená oblast grafu ukazuje regiony, kde je demografická revoluce již dokončena a hodnoty by i ve výše zmíněném období měly dosahovat přibližně vyrovnaných hodnot mezi hrubou mírou mortality a hrubou mírou natality. Regiony nacházející se ve žlutě a červeně vyznačené oblasti si stále prochází demografickou revolucí, což potvrzuje i tabulka 2, kde je vidět vývoj v období 1980–2020. Z hlediska fází populačního cyklu jsou na tom nejhůře regiony střední, západní a východní Afriky, kdy až okolo 80 let 20. století začalo docházet k rychlejšímu poklesu porodnosti při stále snižující se úmrtnosti.

Graf 1 Vztah mezi hrubou mírou natality a hrubou mírou mortality světových regionů dle prognózy OSN ve střední variantě pro období 2020-2025 (promile)

Zdroj: United Nations 2019, Vlastní zpracování

Tabulka 2 Hrubá míra porodnosti (hmp) a hrubá míra úmrtnosti (hmú) ve vybraných regionech za posledních 40 let dle odhadů OSN (promile).

<i>Region/rok</i>	<i>1980-1990</i>		<i>1990-2000</i>		<i>2000-2010</i>		<i>2010-2020</i>	
	Hmp	Hmú	Hmp	Hmú	Hmp	hmú	Hmp	Hmú
v.Afrika	47,0	16,7	43,9	16,1	40,6	12,1	35,6	7,6
stř.Afrika	46,7	17,4	45,4	16,7	44,8	14,1	41,3	10,3
s.Afrika	37,3	9,6	28,8	7,3	25,3	6,4	26,3	5,9
j.Afrika	35,2	9,5	26,6	9,5	24,0	13,8	22,4	10,1
z.Afrika	46,3	18,1	43,8	16,8	42,0	14,5	38,6	11
j. a stř.Asie	35,8	12,0	29,7	9,4	24,8	7,8	20,4	7,0
juv. Asie	30,2	8,6	24,2	7,2	20,9	6,8	18,4	6,5
z. Asie	34,5	8,6	28,9	6,6	24,7	5,5	21,6	5,1
Karibik	26,5	8,4	22,6	8,1	19,4	7,8	17,3	7,9
stř. Amerika	33,1	6,8	27,9	5,4	23,1	5,0	19,5	5,6
J.Amerika	28,7	7,5	23,6	6,5	19,0	6,1	16,1	6,3
Rozvojové země Oceánie	25,6	8,8	23,7	7,8	21,9	7,4	20,0	7,0

Zdroj: United Nations 2019, Vlastní zpracování

Na základě této situace pak není překvapením, že v současnosti je značný rozdíl mezi přirozeným přírůstkem obyvatel ve vyspělých regionech, které si již prošly demografickým přechodem a rozvojovými regiony, které se pohybují mezi 2 a 3 fází populačního cyklu. Tabulka 3 blíže přibližuje vývoj z hlediska absolutního přírůstku, kdy na rozdíl od vyspělé Evropy, kde mezi 60. a 90. lety populace vzrostla o 17 % a za dalších 30 let už jen o 4 %, v africkém a asijském regionu se v každém období zvýšila o více než 50 %.

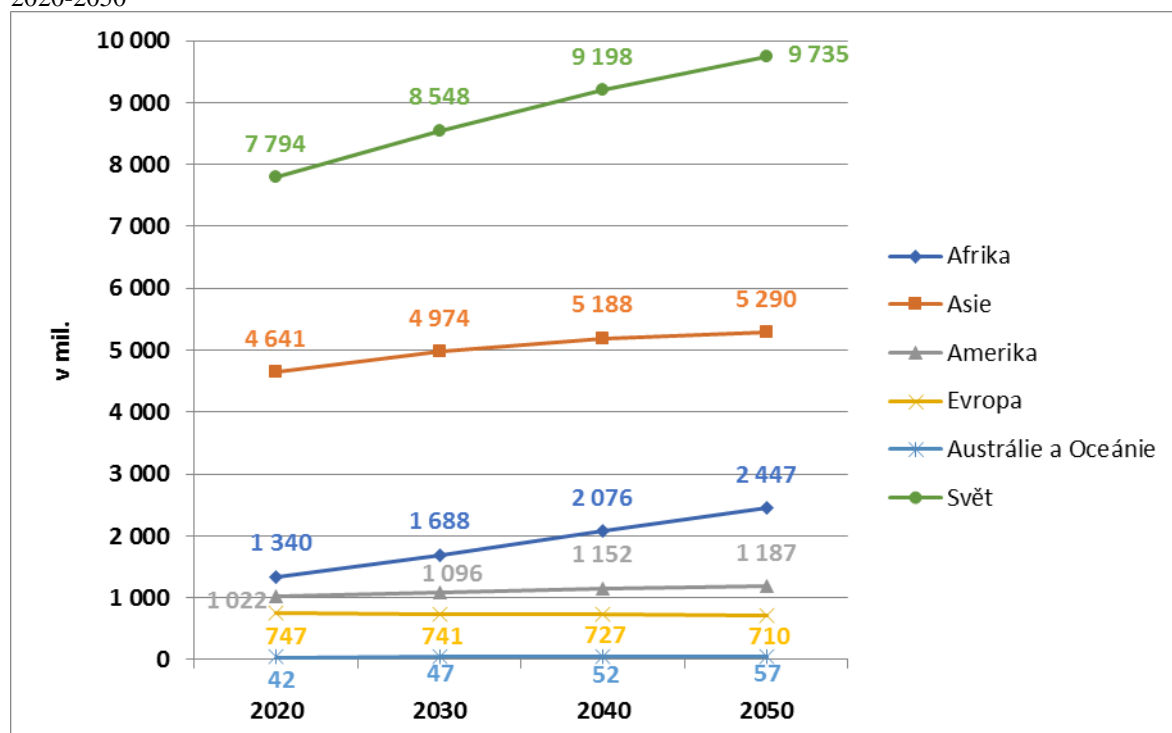
Tabulka 3 Populační vývoj podle regionu (mil.)

<i>Oblast/ roky</i>	<i>1958</i>	<i>1988</i>	<i>2018</i>
Afrika	272	601	1 284
Asie	1 635	3 100	4 536
Amerika	41	704	1 014
Evropa	594	717	746
Austrálie a Oceánie	2	3	41
LCD	230	484	1 027
Svět	2 924	5 149	7 621

Zdroj: Vlastní zpracování, PRB 2018, Faostat Database,
Pozn. Střední stav obyvatel vždy k 1. červenci daného roku

Podíváme-li se na populaci globálně, tak celková populace k roku 2018 činí přes 7,6 miliardy lidí. Dle predikce OSN by do roku 2050 měla stoupnout o dalších 22 % a dosáhnout tak hodnoty okolo 9,7 miliardy obyvatel, a to hlavně kvůli stále vysokému přírůstku obyvatel v Africe a Asii, který by měl tvořit 66 % z predikovaného přírůstku. Lepší přehled vývoje jednotlivých kontinentů ukazuje graf 2.

Graf 2 Předpokládány vývoj počtu obyvatel podle kontinentů dle prognózy OSN ve střední variantě v letech 2020-2050

Zdroj: United Nations 2019, Vlastní zpracování

Co se týče východní Afriky tak počet obyvatel zde v roce 2018 činil více jak 431 milionu lidí z čehož téměř $\frac{1}{4}$ tvoří obyvatelé Etiopie. Ve světovém měřítku je Etiopie s číslem 107, 5 milionů obyvatel řazena na 13. místo v nejlidnatějších státech světa. Druhým nejlidnatějším státem regionu je Tanzanie a třetím Keňa.

Pro lepší přehled o demografických údajích všech zemí patřících do regionu východní Afriky slouží tabulky 4 pro pevninské státy, tabulka 5 pro ostrovy a tabulka 6 ukazující celkové hodnoty regionu.

Tabulka 4 Pevninské státy východní Afriky – Počet obyvatel, rozloha a hustota osídlení v roce 2018

	<i>Počet obyvatel (mil.)</i>	<i>Podíl na populaci (%)</i>	<i>Rozloha (tis. km²)</i>	<i>Hustota osídlení (obyv. / km²)</i>
Burundi	11,8	2,5	27,8	424,0
Džibutsko	1,0	0,2	23,2	43,0
Eritrea	6,0	1,3	117,6	51,0
Etiopie	107,5	22,7	1 104,3	97,3
Jižní Súdán	13,0	2,7	285,3	45,6
Keňa	51,0	10,8	580,4	87,9
Malawi	19,1	4,0	118,5	161,2
Mosambik	30,5	6,4	786,4	38,8
Rwanda	12,6	2,7	26,3	479,0
Somálsko	15,2	3,2	637,7	23,9
Tanzanie	59,1	12,5	947,3	62,4
Uganda	44,1	9,3	241,6	182,5
Zambie	17,7	3,7	752,6	23,5
Zimbabwe	14,0	3,0	390,8	35,8

Zdroje: Vlastní zpracování, FAO, 2016, PRB 2018

Tabulka 5 Ostrovy východní Afriky – Počet obyvatel, rozloha a hustota osídlení v roce 2018

	<i>Počet obyvatel (mil.)</i>	<i>Podíl na populaci (%)</i>	<i>Rozloha (tis. km²)</i>	<i>Hustota osídlení (obyv. / km²)</i>
Komory	0,8	0,2	1,9	421,1
Madagaskar	26,3	5,5	587,3	44,8
Mauricius	1,3	0,3	2,04	637,3
Seychely	0,1	0,02	0,5	200,0

Zdroje: Vlastní zpracování, FAO, 2016, PRB 2018

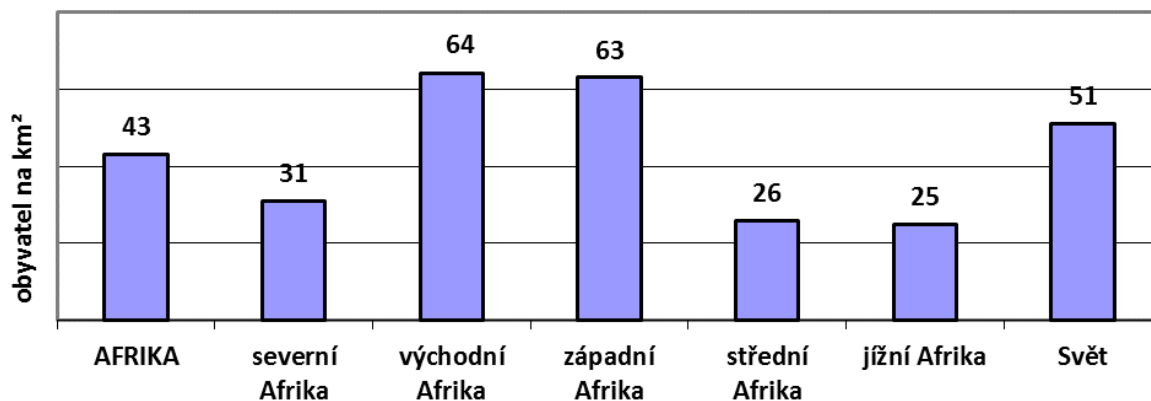
Tabulka 6 východní Afrika – Celkové hodnoty v roce 2018

Celkem	<i>431,1</i>	<i>100</i>	<i>7 365, 3</i>	<i>64,3</i>
---------------	--------------	------------	-----------------	-------------

Zdroje: Vlastní zpracování, FAO, 2016, PRB 2018

V porovnání s ostatními regiony Afriky má východní část Afriky s hustotou 64,3 obyvatel na km², největší hustotu osídlení, těsně za ní se řadí západní region. Obě oblasti překračují světový průměr, který činí 51 obyvatel/km². (viz. Graf 3)

Graf 3 Hustota osídlení ve všech regionech Afriky a světa celkově v roce 2018

Zdroje: Vlastní zpracování, FAO, 2016, PRB 2018

Dalším problémem, co se populace týče, v této oblasti je věková struktura obyvatel. Zatím co u vyspělých států má průměrně procentuálně nejvyšší zastoupení s hodnotou 66 % věková skupina od 16 do 64 let, která charakterizuje ekonomicky aktivní obyvatelstvo, proto je velice důležitá pro rozvoj země. Podíváme-li se na LCD státy, kde průměrná hodnota v roce 2018 dosahovala jen 56 %, přičemž ze zbylých 44 % připadá jen 4% věkové skupině nad 65 let. Z čehož vyplývá, že méně rozvinuté regiony mají velice mladou populaci, tento fakt potvrzuje ukazatel věkový medián. Věkový medián udává hodnotu věku, kterého dosáhla právě polovina populace. V roce 2018 jeho průměrná hodnota pro LCD státy byla 19,9 let, což oproti vyspělým státům, kde se věkový medián pohybuje okolo 41 let značí, že vyspělé státy se v současnosti potýkají se zcela opačným problémem, a to se stárnutím populace.

Co se týče regionu východní Afriky, oblast potvrzuje nynější situaci LCD států, poněvadž ekonomicky aktivní obyvatelstvo tvoří 56,5 % obyvatel. Situace není překvapivá jelikož, jak už bylo zmíněno v kapitole 5.1. Geografické vymezení, s výjimkou pěti států z této oblasti všechny spadají do skupiny LCD. Konkrétní hodnoty pro jednotlivé státy přibližují tabulky 7 a 8, kde již na první pohled je vidět značný rozdíl mezi pevninskými a ostrovními státy, kdy 2 ze 4 ostrovních států (Mauricius a Seychely) rapidně překračují průměr věkového mediánu LCD, a dokonce se s hodnotami přesahující 35 let dostávají

přes světový průměr, který činí 30 let. Nejhůře na tom pak je Uganda, která se s věkovým mediánem 15,8 let řadí ve světovém žebříčku na druhé místo.

(World Population Review, 2018)

Tabulka 7 Pevninské státy východní Afriky: Struktura obyvatel podle věku (%), věkový medián (v letech) hodnoty pro rok 2018

<i>Stát /obyvatelé</i>	<i>Do 15 let</i>	<i>16–64</i>	<i>65 let a více</i>	<i>Věkový medián</i>
Burundi	46	52	2	17,0
Džibutsko	32	64	4	23,9
Eritrea	41	55	4	19,7
Etiopie	41	58	4	17,9
Jižní Súdán	42	55	3	17,3
Keňa	41	56	3	19,7
Malawi	44	53	3	16,5
Mosambik	45	52	3	19,7
Rwanda	40	57	3	19,0
Somálsko	47	50	3	18,1
Tanzanie	45	52	3	17,7
Uganda	48	50	2	15,8
Zambie	45	53	2	16,8
Zimbabwe	39	57	4	20,0

Zdroj: Vlastní zpracování, PRB 2018, World Population Review 2018

Tabulka 8 Ostrovy východní Afriky: Struktura obyvatel podle věku (%), Věkový medián (v letech) hodnoty pro rok 2018

<i>Stát /obyvatelé</i>	<i>Do 15 let</i>	<i>16–64</i>	<i>65 let a více</i>	<i>Věkový medián</i>
Komory	40	57	3	19,9
Madagaskar	41	56	3	19,7
Mauricius	19	70	11	35,3
Seychely	22	70	8	35,4

Zdroj: Vlastní zpracování, PRB 2018, World Population Review 2018

5.3 Potravinový problém

5.3.1 Chronická podvýživa

I přesto, že po roce 2010 došlo ke snížení celkového počtu podvyživených, k čemuž mohla přispět již zmíněna agenda MDGs probíhající v letech 2000-2015, která se mimo jiné začala komplexněji zaměřovat na problematiku výživy a mohlo se tak zdát, že se výživová situace zlepšuje. Bohužel po roce 2014 opět dochází ke zvyšování celkového počtu podvyživených a v roce 2017 dosáhla hodnota až na 820,8 milionů lidí. To při celkové populaci, která k roku 2017 činila 7,63 miliard lidí na světě, řadí téměř 11 % světové populace mezi podvyživené. Proto není divu, že v současném světě je potravinový problém neboli podvýživa považována za jeden z nejvýznamnějších problémů světa a to, jak už bylo nastíněno v úvodu, tak je tomu hlavně z důvodu úzké souvislosti s dalšími problémy zasažených regionů, které brání rozvoji a zlepšení celkové situace. Nejhuře je na tom Africký a Asijský region, kde v roce 2017 z již výše zmíněných 820,8 milionů lidí trpících chronickou podvýživou žilo 94 % v této oblasti.

(Jeníček, Foltýn 2003, str. 111), (FAO, 2018, str. 6)

Tabulka 9 ukazuje vývoj počtu chronicky podvyživených v jednotlivých světových regionech v období 2005-2017 a blíže přibližuje rapidní rozdíl mezi Africkým a Asijským regionem v porovnání s ostatními. Avšak Afrika je jediným regionem světa, kde počet chronicky podvyživených má dlouhodobě rostoucí tendenci. Tato situace je zapříčiněna již výše zmíněnou populační explozí, se kterou se Africký kontinent, a hlavně oblast subsaharské Afriky potýká.

(FAO, 2018, str. 6)

Tabulka 9 Vývoj počtu chronicky podvyživených podle světových regionů (mil.)

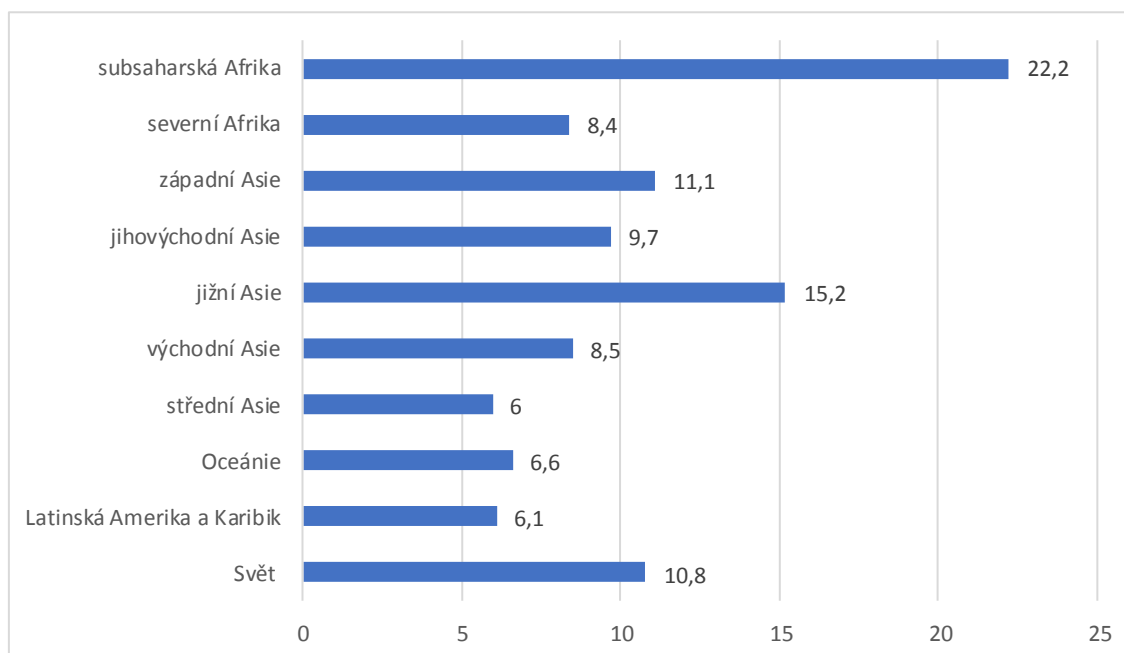
	2005	2010	2012	2014	2016	2017
Afrika	196,0	200,2	205,2	212,5	241,3	256,5
Asie	686,4	569,9	552,2	523,1	514,5	515,1
Severní Amerika a Evropa	<26,4	<27,0	<27,2	<27,3	<27,5	<27,6
Latinská Amerika a Karibik	51,1	40,7	38,9	38,5	38,9	39,3
Oceánie	1,8	1,9	2,0	2,3	2,6	2,8
Svět	945,0	820,5	805,7	783,7	804,2	820,8

Zdroj: Vlastní zpracování, FAO 2018

Pro lepší orientaci slouží graf 4, zaměřující se na rozvojové regiony, které jak už bylo řečeno, jsou nejvíce postiženy chronickou podvýživou. Hodnoty jsou uváděny v procentech populace daného regionu a ukazují tak rozsah postižení tímto problémem. V průměru let 2015–2017 subsaharská Afrika s 22,2 % dosahuje 2x vyšší hodnoty než celosvětový průměr. Další oblast značně převyšující světový průměr je s 15,2 % jižní Asie.

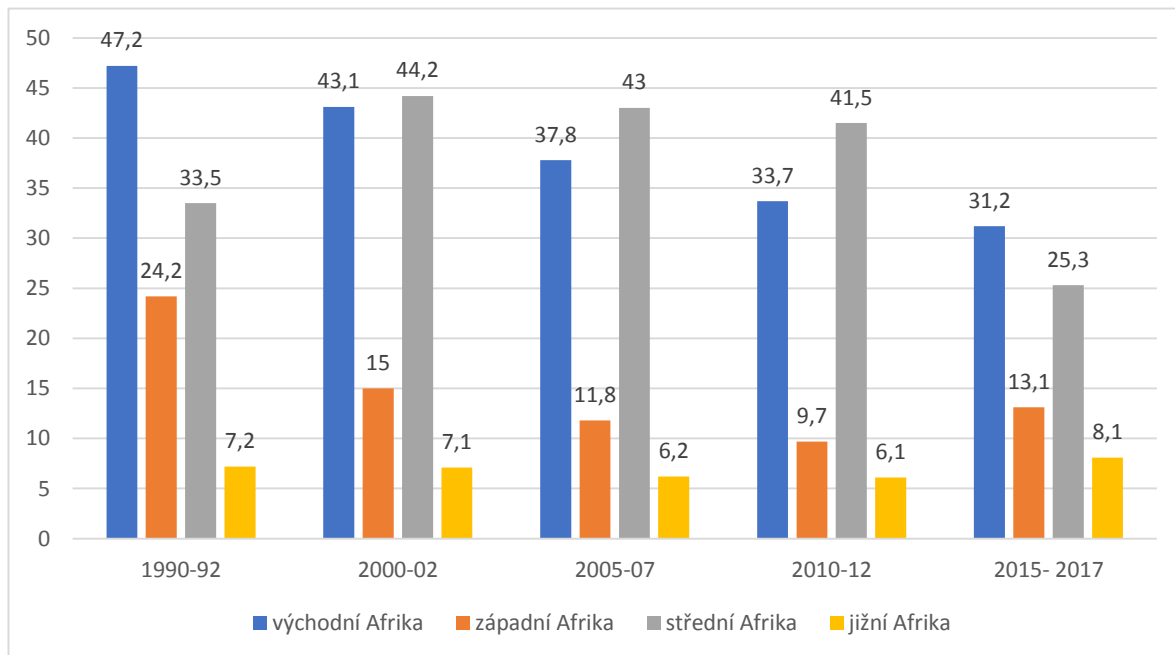
Graf 4 Podíl chronicky podvyživených k celkové populaci v rozvojových regionech v průměru let 2015–2017 (%)

Zdroj: Vlastní zpracování, FAO 2018

Zaměříme-li se blíže na regiony subsaharské Afriky a jeho vývoje podílu chronicky podvyživených k celkové populaci (viz graf 5) zjistíme, že nejhorší situace je právě ve zkoumané východní Africe, kde v současnosti stále více jak 1/3 populace nemá přístup k vyhovující stravě. Ve zkoumaném období (1992–2017) byla situace horší v jiném regionu pouze jednou, a to mezi lety 2000-2002 ve střední Africe. Tomuto regionu hodnotu zvyšovaly hlavně země: Demokratická republika Kongo, Angola a Čad. Všechny tyto státy se dlouhodobě potýkaly s občanskou válkou, proto není divu, že jejich výživová situace, která souvisí s celkovou stabilitou země, ve formě chronické podvýživy postihovala přes 44 % obyvatel.

Graf 5 Vývoj podílu chronicky podvyživených k celkové populaci v regionech subsaharské Afriky (%)

Zdroj: Vlastní zpracování, FAO 2015, FAO 2018

V období 2015-2017 v oblasti východní Afriky trpělo chronickou podvýživou 127,7 milionů obyvatel, z čehož vyplývá, že 50 % chronicky podvyživených obyvatel v Africe je z Východní Afriky. Tento fakt tak potvrzuje situaci nastíněnou v grafu 5.

Zaměříme-li se na konkrétní vývojovou situaci jednotlivých států v celkovém počtu podvyživených z tabulek 10 a 11 v průběhu celého období, nejvyšších čísel dosahuje Etiopie, i přes fakt klesající tendence nejnovější údaj o počtu chronicky podvyživených z období 2015 činí 21,9 mil lidí. Důvodem dlouhodobé nepříznivé výživové situace je fakt, že si země v minulosti prošla rozsáhlými hladomory. Nejhorší situace nastala v letech 1984-1985, kdy i přes humanitární pomoc různých zahraničních organizací podlehl hladu až 1 mil. lidí. Mezi lety 1998–2000 byla problematika výživy v Etiopii zhoršena důsledkem probíhající války mezi Etiopií a Eritreou.

Další kritická situace nastala v období 2011-2012 důsledkem dlouhodobého sucha. Tentokrát se nepříznivá situace týkala nejenom Etiopie, ale i ostatních zemí Afrického rohu a zeměmi s ním sousedící, jako Uganda a Keňa. Dle statistik FAO v oblasti nepršelo přes půl roku.

Pouze na základě statistik však, nelze určit, jaká země Afrického rohu se potýká s nejhroší situací, jelikož data pro země: Burundi, Eritrea, Jižní Súdán, Komory, Seychely a Somálsko nejsou dostupná. Avšak s přihlédnutím na politickou situaci jsou i v těchto státech odhadovány vysoké počty, a to hlavně v Somálsku a Jižním Súdánu.

(Novinky 2011), (FAO 2015), (FAO 2018)

Tabulka 10 Pevninské státy východní Afriky: Vývoj počtu chronicky podvyživených (mil.)

<i>Stát/rok</i>	<i>1990-92</i>	<i>2000-02</i>	<i>2005-07</i>	<i>2010-12</i>	<i>2015-2017</i>
Burundi	-	-	-	-	-
Džibutsko	0,5	0,4	0,3	0,2	0,2
Eritrea	-	-	-	-	-
Etiopie	37,3	37,3	34,3	32,1	21,9
Jižní Súdán	-	-	-	-	-
Keňa	7,9	10,4	0,4	10,0	11,7
Malawi	4,3	3,1	3,5	3,3	4,8
Mosambik	7,8	7,9	8,0	7,3	8,8
Rwanda	3,9	4,7	4,5	3,9	4,3
Somálsko	-	-	-	-	-
Tanzanie	6,4	13,0	14,1	16,1	17,8
Uganda	4,2	7,1	6,6	8,7	17,2
Zambie	2,7	4,7	6,0	6,9	7,4
Zimbabwe	4,6	5,5	5,1	4,5	7,5

Zdroj: Vlastní zpracování, FAO 2015, FAO 2018

Pozn. “-”, Data nejsou dostupná

Tabulka 11 Ostrovy východní Afriky: Vývoj počtu chronicky podvyživených (mil.)

<i>Stát/rok</i>	<i>1990-92</i>	<i>2000-02</i>	<i>2005-07</i>	<i>2010-12</i>	<i>2015-2017</i>
Komory	-	-	-	-	-
Madagaskar	3,3	5,8	6,6	6,9	10,7
Mauricius	<0,1	<0,1	<0,1	<0,1	<0,1
Seychely	-	-	-	-	-

Zdroj: Vlastní zpracování, FAO 2015, FAO 2018, “-”, Data nejsou dostupná

Oproti tabulkám 10 a 11, které ukazují celkové počty podvyživených, přičemž vysoká hodnota počtu chronicky podvyživených je korelující s vysokým počtem obyvatel, tabulky 12 a 13 objektivněji přibližují výživovou situaci pomocí podílu chronicky podvyživených k celkové populaci uvedené v %. Z tohoto pohledu je na tom ve východní Africe v posledních letech ze zjištěných hodnot nejhůře Zimbabwe, země, která ještě v roce 1997 vykazovala pro Afriku nejvyšší ekonomický přírůstek a měla tak veškeré předpoklady pro další pozitivní rozvoj země. Zvrat přišel za vlády prezidenta Mugabeho, který v roce 2010 zavedl tzv. pozemkovou reformu, která měla za cíl přerozdělení půdy bílých farmářů do rukou válečných veteránů. Vyvlastnění prosperujících farem z odborného vedení značně ovlivnilo krom ekonomiky a politické situace také potravinovou situaci. Tento fakt potvrzují zjištěné hodnoty FAO, které říkají, že necelých 50 % obyvatel Zimbabwe se mezi lety 2015–2017 potýkalo s chronickou podvýživou. (Vaďura, 2003), (FAO 2015), (FAO 2018)

Na druhém místě z hlediska % populace zasažené chronickou podvýživou se řadí Zambie, avšak oproti Zimbabwe se dá považovat za politicky stabilní stát. Problém Zambie je v ekonomické závislosti na měď, která v roce 2017 tvořila až 70 % vývozních zisků. Problém nastal v posledních letech, kdy hlavní poptávající stát Čína, kvůli propadu svého hospodářství snížil poptávku i cenu. Tento fakt jen prohlubuje problémy této země, jako je vysoká nezaměstnanost, chudoba, nevzdělanost atd., které se pak odrážejí i na potravinové situaci, kde je vidět zvýšení podílu chronicky podvyživených z období 2010-2012 k období 2015-2017 o více jak 13 %.

(100+1, 2017), (FAO 2015), (FAO 2018)

Na třetím místě s 43 % chronicky podvyživený obyvatel v období 2015-2017 je ostrovní stát Madagaskar, kde je za hlavní příčinu špatné výživové situace považováno převážně nezvládnutí populační exploze skrze ničení přírodních zdrojů.

(Kuna, 2010, str164) (FAO 2015), (FAO 2018)

Tabulka 12 Pevninské státy východní Afriky: Vývoj podílu chronicky podvyživených k celkové populaci (%)

<i>Stát/rok</i>	<i>1990-92</i>	<i>2000-02</i>	<i>2005-07</i>	<i>2010-12</i>	<i>2015-2017</i>
Burundi	-	-	-	-	-
Džibutsko	74,8	48,9	33,0	22,0	19,7
Eritrea	-	-	-	-	-
Etiopie	37,3	37,3	34,3	32,1	21,4
Jižní Súdán	-	-	-	-	-
Keňa	32,4	32,3	28,2	23,8	24,2
Malawi	44,7	27,0	26,4	21,3	26,3
Mosambik	56,1	42,1	36,9	29,9	30,5
Rwanda	55,6	54,3	46,4	35,4	36,1
Somálsko	-	-	-	-	-
Tanzanie	24,2	37,1	35,4	34,7	32,0
Uganda	23,2	28,1	22,3	24,8	41,4
Zambie	33,8	45,4	50,7	50,3	44,5
Zimbabwe	42,7	43,7	40,4	33,5	46,6

Zdroj: Vlastní zpracování, FAO 2015, FAO 2018,
Pozn. “-”, „Data nejsou dostupná

Tabulka 13 Ostrovy východní Afriky: Vývoj podílu chronicky podvyživených k celkové populaci (%)

<i>Stát/rok</i>	<i>1990-92</i>	<i>2000-02</i>	<i>2005-07</i>	<i>2010-12</i>	<i>2015-2017</i>
Komory	-	-	-	-	-
Madagaskar	27,3	35,6	34,9	31,7	43,1
Mauricius	8,1	6,7	5,4	<5,0	5,8
Seychely	-	-	-	-	-

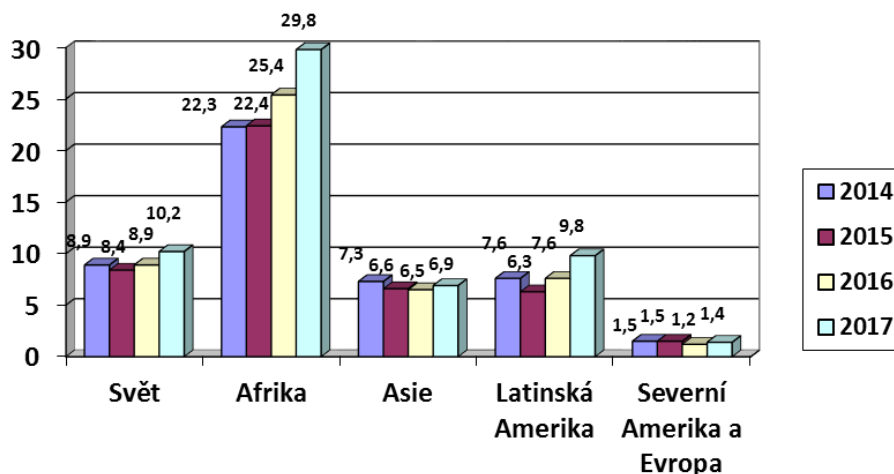
Zdroj: Vlastní zpracování, FAO 2015, FAO 2018,
Pozn. “-”, „Data nejsou dostupná

5.3.2 Potravinová bezpečnost

V roce 2018 FAO upozorňuje na snižující potravinovou bezpečnost neboli rostoucí potravinovou nejistotu, kterou potvrzují již zmíněné rostoucí hodnoty různých forem podvýživy, které jsou jasným varováním před potřebou vytvoření dalších opatření, aby byly zajištěny cíle udržitelného rozvoje. Tato situace je názorně ukázaná v Grafu 6,

ze kterého vychází fakt, že potravinová nejistota je v roce 2017 vyšší než v roce 2014 ve všech světových regionech jen s výjimkou Severní Ameriky a Evropy.

Graf 6 Rozšíření potravinové nejistoty (% k celkové populaci)

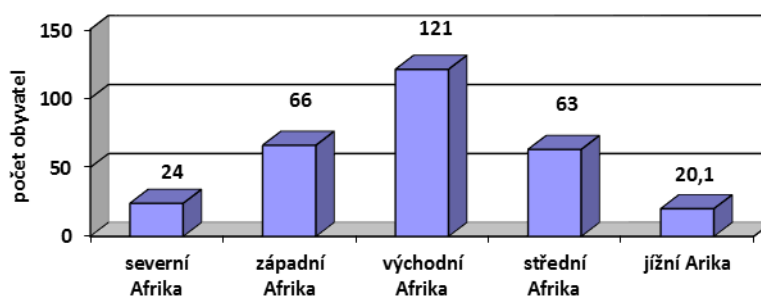
Zdroj: Vlastní zpracování, FAO 2018

V přepočtu na obyvatelé se v potravinové nejistotě k roku 2017 ocitá až 658 mil. lidí, přičemž více jak 40 % z nich jsou obyvatelé Afriky

Zaměříme-li se na Africký region, nejhůře na tom je východní Afrika, kde s potravinovou nejistotou bojuje 121 mil obyvatel a s pohledem na rostoucí trend počtu obyvatel v posledních letech se dá říci, že počet obyvatel v potravinové nejistotě klesat v nejbližší době nebude (viz graf 7).

(FAO 2018)

Graf 7 Obyvatelé Afriky zasažení potravinovou nejistotou (v mil.)

Zdroj: Vlastní zpracování, FAO database

Co se týče oblasti východní Afriky, tak bohužel ze 17 států jsou známy hodnoty jen pro 5 z nich (viz tabulky 14 a 15). Ze zjištěných dat nejvyšší potravinové nejistotě čelí Malawi, kde až přes 80 % populace nemá přístup k dostatečnému množství základních

potravin. Avšak vzhledem k výše zmíněným informacím je zřejmé, že i ostatní státy této oblasti se potýkají s vysokou potravinovou nejistotou.

Tabulka 14 Pevninské státy východní Afriky: Potravinová nejistota

	<i>2017</i>	
	Počet obyvatel (mil)	Procenta k celkové populaci
Burundi	-	-
Džibutsko	-	-
Eritrea	-	-
Etiopie	-	-
Jižní Súdán	-	-
Keňa	28,1	56,5
Malawi	15,3	81,9
Mosambik	20,4	68,6
Rwanda	-	-
Somálsko	-	-
Tanzanie	-	-
Uganda	-	-
Zambie	-	-

Zdroj: Vlastní zpracování, FAO database,
Pozn. “-” „Data nejsou dostupná

Tabulka 15 Ostrovní státy východní Afriky: Potravinová nejistota

	<i>2017</i>	
	Počet obyvatel (mil)	Procenta k celkové populaci
Komory	-	-
Madagaskar	-	-
Mauricius	0,2	18,5
Seychely	<0,1	14,3

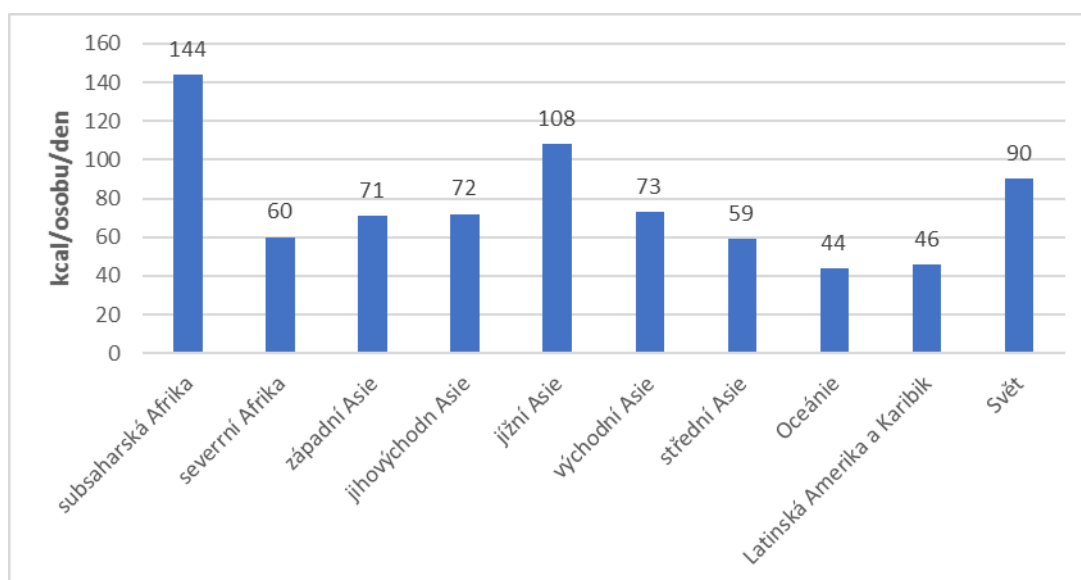
Zdroj: Vlastní zpracování, FAO database,
Pozn. “-” „Data nejsou dostupná

5.3.3 Hloubka hladu

Zmíněné ukazatele, jako je počet chronicky podvyživených lidí či jeho procentuální podíl na populaci slouží, jako základní ukazatel hladu, avšak neukazují průměrnou závažnost podvýživy. K tomu slouží ukazatel hloubky hladu, který říká, jaký je kalorický deficit na osobu a den ku minimálním energetickým požadavkům v dané lokalitě.

Nejnovější dostupná data jsou pro období 2014–2016, od světové banky. Zpracovaná data pro rozvojové regiony ukazuje graf 8. Bohužel nejsou k dispozici jednotlivé regiony Afriky, ale pouze rozdělení na severní a subsaharskou Afriku, přičemž subsaharská Afrika s hloubkou hladu 144 kcal na den výrazně převyšuje světový průměr (90 kcal na den.). Naproti tomu Oceánie dosahuje z rozvojových regionů v tomto období nejnižšího kalorického deficitu (44 kcal na den).

Graf 8 Hloubka hladu v rozvojových regionech v průměru let 2014–2016

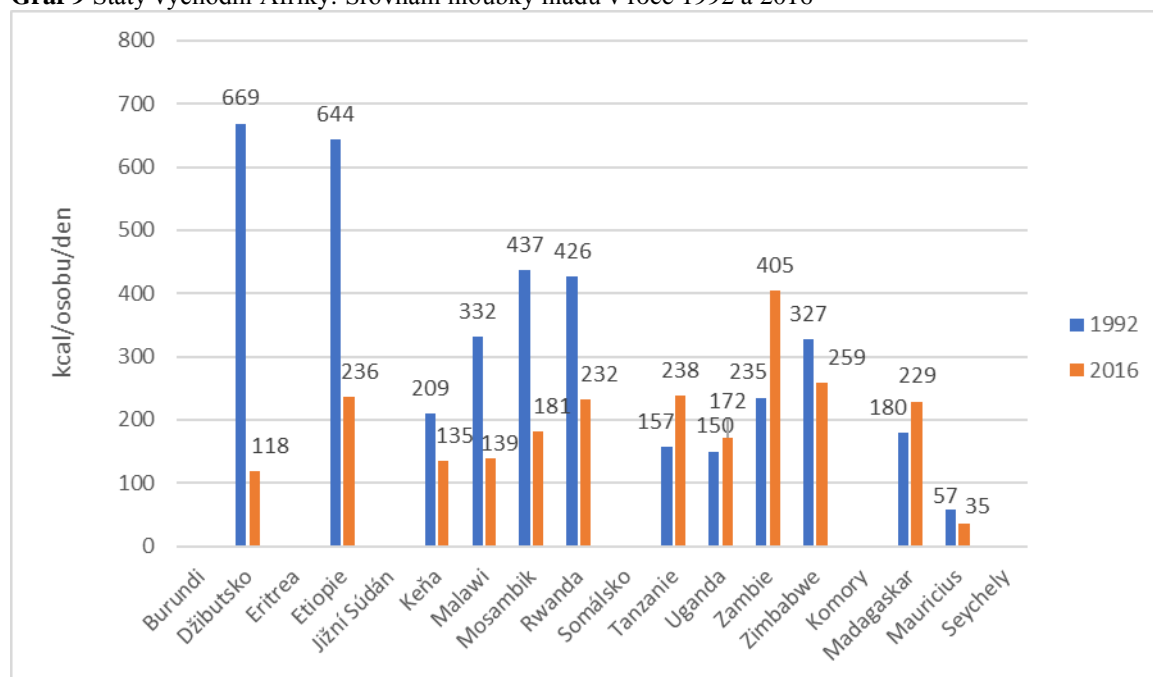
Zdroj: Vlastní zpracování, The World Bank 2019, Index Mundi 2016

Datový webový portál „Index Mundi“ založený Miguelem Barrientosem, shromažďuje fakta a statistiky z více zdrojů a snaží se je proměňovat na informace snadno zpracovatelné pro širokou veřejnost. Jedním z mnoha ukazatelů je právě hloubka hladu, u kterého zpřístupňuje vývoj hodnoty v období 1992-2016 (viz graf 9). V roce 1992 na tom bylo nejhůře Džibutsko, jehož potravinový deficit dosahoval až 669 kcal, podobně nepříznivá situace byla v sousední Etiopii, kde kalorický deficit činil 644 kcal. Co se týče ostatních států východní Afriky, tak 8 z 12 států (pro ostatní nejsou data dostupná) dosahovaly průměrné hodnoty hloubky hladu nad 200 kcal. V porovnání s rokem 2016 je již na první pohled vidět snížení kalorického deficitu u většiny států. Největší pozitivní

změna nastala u Džibutsku (118 kcal) a Etiopie (236 kcal). Výjimkou jsou státy: Tanzanie, Uganda, Zambie a Madagaskar, kde naopak došlo k prohloubení kalorického deficitu.

Graf 9 Státy východní Afriky: Srovnání hloubky hladu v roce 1992 a 2016

Zdroj: Vlastní zpracování, Index Mundi 2016,

Pozn. Hodnota pro Burundi, Eritreu, Jižní Súdán, Somálsko, komory a Seychely není dostupná

5.4 Ekonomická charakteristika

5.4.1 Hrubý domácí produkt

Ekonomická síla daného státu či regionu je nejčastěji vyjadřována makroekonomickým ukazatelem HDP, který určuje celkovou hodnotu statků a služeb nově vytvořených v daném období (většinou za jeden rok) na určitém území. Tato suma je součtem hodnot spotřeby, investic, vládních nákupů a čistých vývozů.

V roce 2017 hodnota světového HDP činila přes 80 bilionů USD. Rozvojovým ekonomikám připadá z této částky 40 %. Rozvojové ekonomiky jsou zde klasifikovány dle odborné organizace OSN: UNCTAD, která dělí země na základě úrovně vývoje na: rozvinuté, transformující se a rozvojové země. Přehled jednotlivých zemí spadající pod rozvojové země viz příloha 2. Co se týče oblasti východní Afriky, do rozvojových ekonomik jsou řazeny všechny státy, které jsou v kapitole 5. 1. geografické vymezení řazeny do této oblasti.

Z přehledu viz tabulka 16 je zřejmé, že nejrychleji rozvíjející se region s rozvojovými zeměmi je Asie a Oceánie. Co se týče Afrického regionu, k největšímu vzrůstu HDP došlo po roce 2000. V posledních letech se však rozvoj zpomalil a nedochází k tak rapidnímu růstu, ba naopak dochází k poklesu hodnoty mezi lety 2015–2017. Jedním z důvodů může být velký rozvoj Asijského regionu

Tabulka 16 HDP rozvojových ekonomik v porovnání se světem (mil. USD)

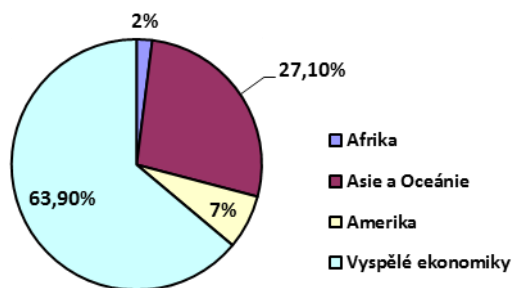
<i>Oblast/ roky</i>	<i>2000</i>	<i>2005</i>	<i>2010</i>	<i>2015</i>	<i>2017</i>
Afrika	657 452	1 128 718	1 966 483	2 293 977	2 215 906
Asie a Oceánie	4 386 896	7 331 254	14 675 028	21 549 735	23 948 325
Amerika	2 241 369	2 773 743	5 239 185	5 377 435	5 650 676
Rozvojové ekonomiky	7 285 717	11 233 715	21 880 696	29 221 147	31 814 907
Svět	33 574 648	47 550 129	66 145 612	74 757 288	80 501 414

Zdroj: Vlastní zpracování, UNCTADSTAT database,

Pozn. HDP v běžných cenách

Pro lepší představu podílů rozvojových zemí na celkovém HDP slouží graf 10, kde je vidět, že v roce 2017 cca 64 % celkového HDP připadá vyspělým ekonomikám, zatímco rozvojové regiony celkově dosahují jen 36 %. Jak bylo zmíněno výše, dochází zde k rapidní převaze Asijského regionu, který v rámci rozvojových regionu tvoří $\frac{3}{4}$ jeho hodnoty. Afrika s podílem 2 % výrazně zaostává

Graf 10 Podíl HDP v rozvojových regionech za rok 2017

Zdroj: Vlastní zpracování, UNCSTADSTAT database
Pozn. HDP v běžných cenách

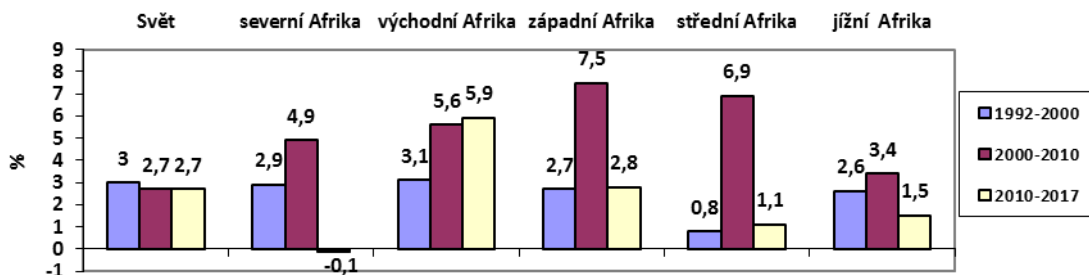
Jak už bylo zmíněno hned v úvodu kapitoly o ekonomické charakteristice, v afrických regionech dochází k největšímu růstu HDP se začátkem nového tisíciletí, což je dobře vidět v grafu 11, kdy průměrný meziroční růst reálného HDP mezi lety 2000-2010 byl ve všech afrických regionech vyšší než celosvětový průměr.

Z jednotlivých afrických regionů, nejvyšší hodnoty dosáhla západní Afrika, kdy na prvních dvou příčkách stojí Sierra Leone a Nigerie s totožným meziročním růstem o 9 %. Sierra Leone, země bohatá na minerály, a to především na diamanty je často označovaná, jako země prokletá svým přírodním bohatstvím. Touha po moci nad diamantovými ložisky stály za 11letou občanskou válkou probíhající v 90. letech, tzv. krvavé diamanty byly během občanské války těženy a prodávány diamantovým konglomerátům na nákup zbraní. V této době měla země záporný meziroční růst HDP (okolo 6 %) k ekonomickému růstu došlo až po skončení války, kdy vláda vytvořila důlní komunitní rozvojový fond a přispěla tak k legálnímu obchodu s diamanty.

(100+1, 2015)

V případě východního regionu v první dekádě dochází k menší průměrné míře růstu HDP než v západním a středních regionů. Na druhou stranu však východní region, jako jediný má rostoucí tendenci i v dalším období (od roku 2010 do 2017).

Graf 11 Průměrná meziroční míra růstu reálného HDP ve vybraných obdobích (%)

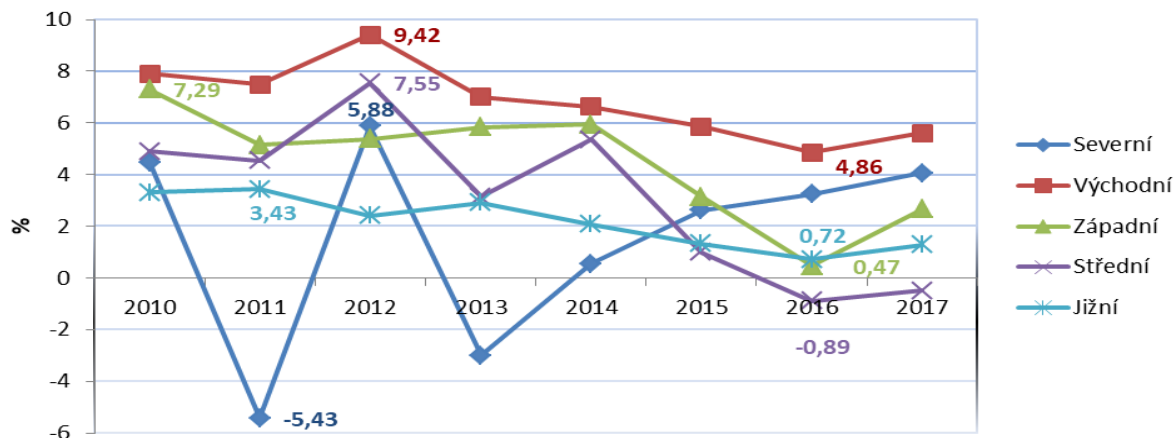

Zdroj: Vlastní zpracování, UNCSTADSTAT database

V grafu 12 je podrobně vidět meziroční míra růstu HDP ve třetím období (2010-2017) rok od roku. Pozitivní je fakt, že po celou dobu tohoto období dosahovala z afrických regionů nejvyšší míře růstu východní Afrika. Největšími výkyvy hodnot v tomto období si prošla severní Afrika, kde v roce 2011 došlo k poklesu až o 9,9 %. Příčinou bylo zpomalení světového obchodu a napětí v Egyptě a Libyi.

(Afrika online 2014)

Graf 12 Průměrná meziroční míra růstu reálného HDP v jednotlivých afrických regionech ve vybraných obdobích (%)

Zdroj: Vlastní zpracování, UNCSTADSTAT database

Pozn. HDP v cenách roku 2010

Tabulky 17 a 18 navazují na graf 12 a blíže rozebírají míru růstu HDP pro jednotlivé země východního regionu za každý rok. Dvojciferného růstu dosahuje v posledních letech Etiopie, která se s hodnotou 11,11 % z roku 2017 řadí na druhé místo v celosvětovém žebříčku nejrychleji rostoucích ekonomik. Před ní se umístila jen Libye, jejíž rapidní nárůst souvisí s obnovou vývozu ropy. Avšak z pohledu podílu HDP této země za rok 2017 na celkovém HDP Afriky je pouze 3 %. Za Etiopií se pak řadí Keňa a Tanzanie. (Hudema, 2017, UNCTAD 2016 a 2018)

Etiopský hospodářský růst se datuje od roku 1991, kdy došlo k odstranění vojenského režimu. Nová vláda stojí za velkou částí úspěchu ekonomického vývoje země, velká část vládních výdajů byla a je vládou směřována na různé investiční projekty, a to především na rozvoj infrastruktury. Kritiky je často upozorňováno na autoritativní režim, který potlačuje veškerou opozici. Na druhou stranu si tímto Etiopická vláda a armáda dokázala udržet pořádek a stabilitu bez, které by se Etiopie nestála cílem významných investorů, jako je například Čína, která v Etiopii zrekonstruovala železnici vedoucí z hlavního Města Adis Ababy až do Džibutska. Železnice tedy spojuje vnitrozemský stát s pobřežím a pro Čínu tak představuje vstupní bránu na africký kontinent. Jiní asijská investoři zase v Etiopii otevřeli továrny na výrobu textilu a kožených výrobků. (ekonomický deník, 2016)

Na druhé straně nejhůře na tom je výše zmíněné válečné Somálsko, jehož průměrný meziroční růst v období od roku 2010-2017 činí 2,63 %.

Tabulka 17 Pevninské státy východní Afriky: Průměrná meziroční míra růstu reálného HDP ve vybraných obdobích (%)

<i>Stát/rok</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>
Burundi	5,09	4,04	4,42	4,90	4,24	- 0,41	2,84	0,00
Džibutsko	3,50	4,50	4,80	5,00	8,92	9,68	8,72	4,09
Eritrea	2,19	8,68	7,03	4,65	2,87	2,59	1,85	5,01
Etiopie	12,55	13,16	8,65	10,58	10,26	10,39	7,56	11,11
Jižní Súdán	-	-	-	30,22	22,24	5,06	0,32	1,26
Keňa	8,40	6,11	4,55	5,89	5,36	5,72	5,87	4,89
Malawi	5,47	6,25	- 0,60	6,26	6,21	3,26	2,70	5,08
Mosambik	6,69	7,12	7,20	7,14	7,44	6,59	3,76	3,74
Rwanda	7,32	8,03	8,64	4,66	7,62	8,87	5,98	6,10
Somálsko	2,60	2,60	2,60	2,60	3,70	2,70	2,42	1,85
Tanzanie	6,31	7,94	5,13	7,26	6,97	6,95	6,96	7,11
Uganda	8,17	5,87	3,23	4,72	4,55	5,69	2,58	5,00
Zambie	10,30	5,56	7,60	5,06	4,69	2,92	3,76	3,52
Zimbabwe	12,58	15,45	14,78	5,53	2,13	1,69	0,62	3,01

Zdroj: Vlastní zpracování, UNCSTADSTAT database
Pozn. HDP v cenách roku 2010

Tabulka 18 Ostrovní státy východní Afriky: Průměrná meziroční míra růstu reálného HDP (%)

<i>Stát/rok</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>
Komory	4,80	5,89	6,31	8,93	3,90	1,99	4,12	3,42
Madagaskar	0,72	1,78	3,01	1,49	3,25	3,54	4,03	1,21
Mauricius	4,38	4,08	3,50	3,36	3,74	3,55	3,84	3,87
Seychely	5,95	5,38	3,68	6,02	4,50	4,94	4,50	6,27

Zdroj: Vlastní zpracování, UNCSTADSTAT database

Zaměříme-li se na hodnotu HDP na obyvatele, nejlépe je na tom v této oblasti Džibutsko, což vzhledem k rapidně menšímu počtu obyvatel oproti Keně, Etiopii a Tanzanii, není překvapením.

Nejhůře na tom je Somálsko, které se již od roku 1991 potýká s občanskou válkou a jeho HDP na obyvatele za rok 2017 je pouhých 104 USD. Podobně na tom jsou státy: Burundi, Jižní Súdán a Uganda, kde neustále dochází k ozbrojeným střetům mezi místními kmeny. Přehled nominálního HDP pro všechny státy regionu východní Afriky viz tabulky 19 a 20.

(LCD, 2018)

Tabulka 19 Pevninské státy východní Afriky – nominální HDP a HDP/ obyvatele za rok 2017

<i>Stát/ ukazatel</i>	<i>HDP (mil. USD)</i>	<i>Podíl na HDP Afriky (%)</i>	<i>HDP na obyvatele (USD)</i>
Burundi	3 155	0,14	290
Džibutsko	1 845	0,08	1 928
Eritrea	5 813	0,26	1 147
Etiopie	75 605	3,41	720
Jižní Súdán	5 649	0,25	1 128
Keňa	74 938	3,38	1 508
Malawi	6 339	0,29	340
Mosambik	12 652	0,58	426
Rwanda	9 136	0,41	748
Somálsko	1 535	0,07	104
Tanzanie	53 481	2,41	933
Uganda	27 699	1,25	646
Zambie	25 868	1,17	1 513
Zimbabwe	18 037	0,81	1 091

Zdroj: Vlastní zpracování, UNCSTADSTAT database

Pozn. HDP v běžných cenách

Tabulka 20 Ostrovní státy východní Afriky – nominální HDP a HDP/ obyvatele z roku 2015

<i>Stát/ukazatel</i>	<i>HDP (mil. USD)</i>	<i>Podíl na HDP Afriky (%)</i>	<i>HDP na obyvatele (USD)</i>
Komory	1 082	0,05	1 330
Madagaskar	13 208	0,6	517
Mauricius	13 366	0,6	10 565
Seychely	1 487	0,07	15 693

Zdroj: Vlastní zpracování, UNCSTADSTAT database

Pozn. HDP v běžných cenách

5.4.2 Odvětvová struktura HDP

V ekonomice jsou rozeznávány tři hlavní sektory odlišující se druhem ekonomické činnosti:

1. Primární sektor – se týká získávání produktů a suroviny z přírody a obdělávání půdy. Patří sem tato odvětví: lesnictví, rybolov, těžba a zemědělství, anglicky agriculture z čehož vychází jeho zkratka **A**.
2. Sekundární sektor – je zaměřen na zpracovávání produktů z primárního sektoru a výroby hmotných statků – průmysl, anglicky industry z čehož vychází jeho zkratka **I**.
3. Terciální sektor – nazývaný také jako sektor služeb, z anglického označení services vychází jeho zkratka **S**. Tento sektor zahrnuje všechna odvětví lidské činnosti, jejichž podstatou je poskytování služeb neboli poskytování znalostí, práce, finančních prostředků, infrastruktury, výrobků či jejich vzájemnou kombinaci. Konkrétně je sem řazena: doprava, obchod, infrastruktura, vzdělání, služby informační, správní, vládní, pojišťovací a další.

Na základě převažujícího odvětví při tvorbě HDP lze vymezit 3 základní typy vývojových struktur:

1. Tradiční – nejčastěji označováno zkratkou **ASI**, jelikož převládá zemědělství. V případě ekonomiky s převládajícím zemědělstvím a vyšším podílem průmyslu nad službami je označována zkratkou **AIS**.
2. Industriální – Nižší industriální struktura je označována **IAS**, jelikož převládá průmysl a má vyšší podíl zemědělství nad službami. Vyšší industriální struktura je označována zkratkou **ISA**, jelikož tato průmyslová struktura má vyšší podíl služeb nad zemědělstvím.
3. Moderní – V této struktuře převládávají služby s vyšším podílem průmyslu nad zemědělstvím, proto je označována zkratkou **SIA**.

V případě struktury **SAI** se jedná o přechod mezi tradiční strukturou (ASI) na moderní strukturu (SIA).

Podíl odvětví na tvorbě HDP a typ odvětvové struktury pro jednotlivé státy východní Afriky přibližují tabulky 21 a 22, ze kterých vychází, že více jak polovina zemí se nachází v přechodném období, což potvrzuje pozitivní hospodářský vývoj, avšak z dlouhodobějších statistik se jedná o velmi pomalý vývoj a otázkou tak zůstává, kam až se mohou tyto státy posunout.

Džibutsko, Eritrea, Zambie, Zimbabwe, Mauricius a Seychely, dosahují moderní struktury hospodářství. Nutné je však podotknout, že samotné dosažení není dostatečným důkazem rozvinutosti země, jelikož stále vysoký podíl zemědělství, jako je tomu například u Eritrei a Zimbabwe značí, že stále nelze mluvit o těchto zemích, jako o rozvinutých. Vyspělé země totiž průměrně v posledních letech dosahují poměru okolo S=75 I=24 A=1, ke kterému se zvyše zmíněných států řadí pouze Džibutsko, Mauricius a Seychely.

(Židek 2009, str. 38.), (UNCSTADSTAT database)

Tabulka 21 Pevninské státy východní Afriky: Podíl odvětví na tvorbě HDP (%)

<i>Stát/ Sektory</i>	<i>Zemědělství</i>		<i>Průmysl</i>		<i>Služby</i>		<i>Typ struktury</i>	
	2000	2017	2000	2017	2000	2017	2000	2017
Burundi	40,47	37,51	18,80	16,63	40,73	45,86	Přechodná	
Džibutsko	1,63	2,81	15,81	19,90	87,36	77,29	Moderní	
Eritrea	15,09	17,24	22,97	23,54	61,94	59,23	Moderní	
Etiopie	48,70	36,24	12,68	24,41	40,56	39,35	Přechodná	
Jižní Súdán	-	3,26	-	50,58	-	46,17	Industriální	
Keňa	28,19	18,54	20,58	12,35	51,23	48,07	Přechodná	
Malawi	41,41	31,94	19,53	15,83	39,06	52,23	Tradiční	Přechodná
Mosambik	22,84	22,66	22,98	26,51	54,18	50,83	Přechodná	
Rwanda	35,70	33,25	15,08	16,94	49,22	49,81	Přechodná	
Somálsko	60,16	60,18	7,32	7,36	32,51	32,46	Tradiční	
Tanzanie	31,53	31,02	17,22	27,82	51,25	40,16	Přechodná	
Uganda	31,79	26,51	20,96	21,29	47,25	52,20	Přechodná	
Zambie	17,37	4,31	25,00	39,93	57,63	55,76	Moderní	
Zimbabwe	22,29	11,65	18,54	24,30	59,17	64,05	Přechodná	Moderní

Zdroj: Vlastní zpracování, UNCSTADSTAT database

Pozn. „-“ data nejsou dostupná

Tabulka 22 Ostrovní státy východní Afriky: Podíl odvětví na tvorbě HDP (%)

<i>Stát/ Sektory</i>	<i>Zemědělství</i>		<i>Průmysl</i>		<i>Služby</i>		<i>Typ struktury</i>	
	2000	2017	2000	2017	2000	2017	2000	2017
Komory	37,01	30,84	11,52	12,61	51,47	56,55	Přechodná	
Madagaskar	32,26	27,74	10,01	13,50	57,73	58,75	Přechodná	
Mauricius	6,51	3,51	29,64	20,49	63,85	76,00	Moderní	
Seychely	4,51	2,36	19,16	13,75	76,33	83,89	Moderní	

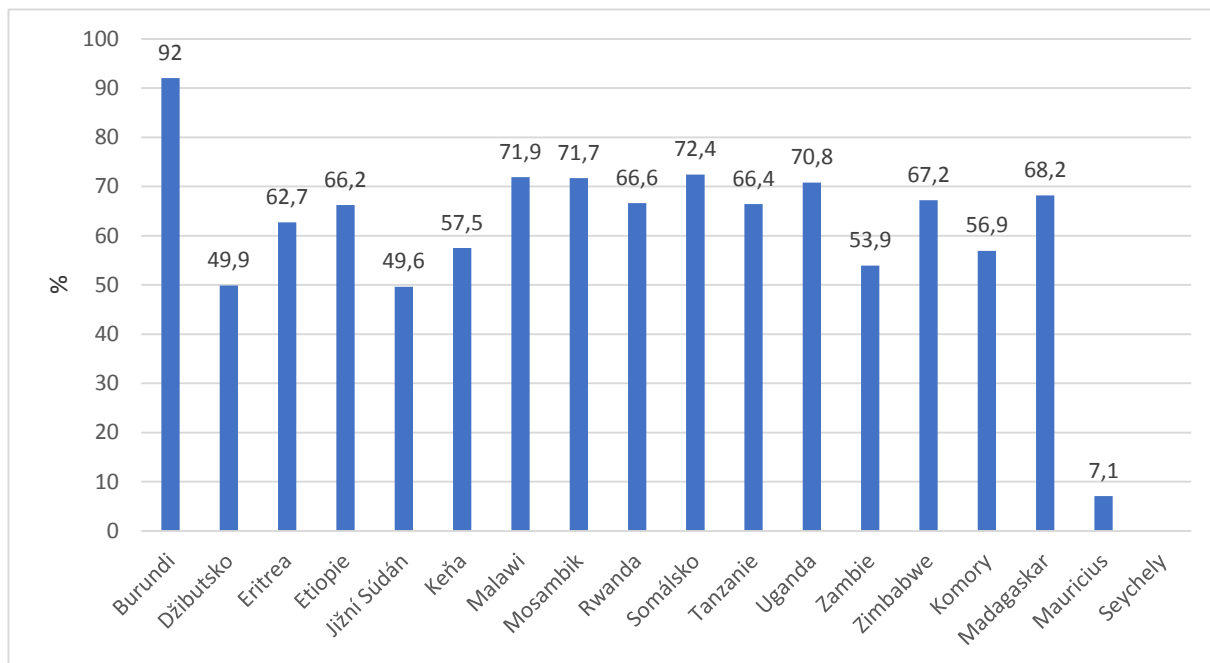
Zdroj: Vlastní zpracování, UNCSTADSTAT database

5.5 Zemědělství

Jak už bylo nastíněné v ekonomické charakteristice, pro většinu států východní Afriky je stále hlavním motorem ekonomiky zemědělství. Tuto skutečnost potvrzuje graf 13, který ukazuje odhadovaná procenta ekonomicky aktivních obyvatel pracujících v zemědělství, lesnictví a rybnářství. Mimo Džibutsko, Jižní Sudán, a Mauricius, všechny státy východní Afriky převyšují celkový africký průměr (50,9 %) a skoro dvojnásobně světový průměr (28,3 %). Nejvíce zaměstnaných v tomto odvětví pracuje v Burundi a to až 92 % ekonomicky aktivních obyvatel. Jediná země, která nejde v souladu s vysokým trendem zaměstnanců v agrárním sektoru je Mauricius (7%).

Graf 13 Podíl ekonomicky aktivních obyvatel v zemědělství k celkově aktivnímu obyvatelstvu dle prognózy ILO pro rok 2018

Zdroj: Ilostat, vlastní zpracování

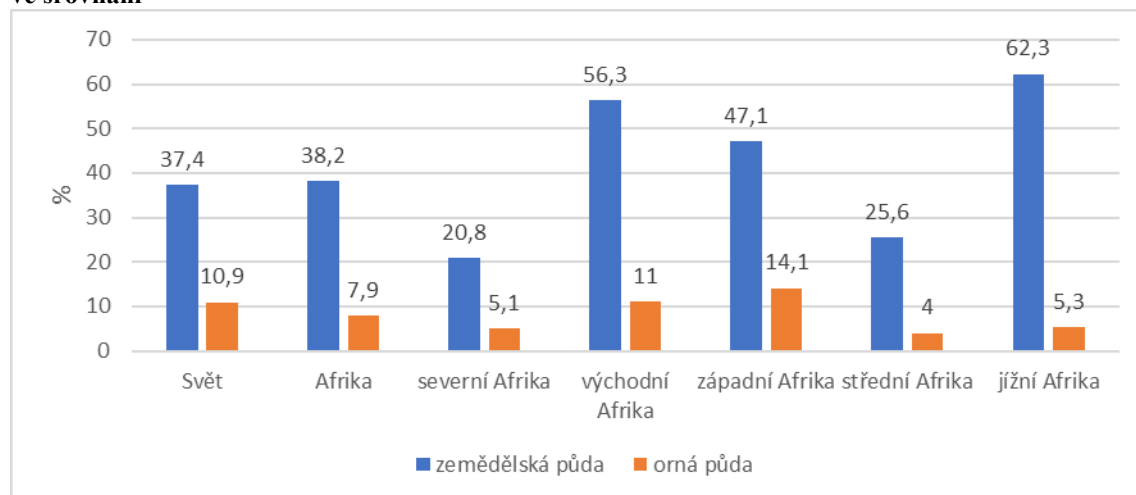
Pozn. hodnota pro Seychely není k dispozici

Jelikož Afrika je dle rozlohy pevniny druhý největší kontinent světa tak není divu, že přírodní podmínky jsou velice různorodé tudíž i zemědělská produkce se liší stát od státu. Což potvrzuje graf 14, který se věnuje podílu zemědělské a orné půdy. Zemědělská půda je brána jako část povrchu země, která je člověkem využívána k zemědělství či pastevectví. Dělí se na ornou půdu (pole), louky, pastviny, vinice a ovocné sady.

Dle podílů zemědělské půdy k celkové rozloze pevniny je na tom v Africe nejlépe region jižní Afriky, který jako jediný překračuje hodnotu 60 %. Avšak procento převyšující světový průměr drží také východní a západní region Afriky.

Bohužel co se týče orné půdy, pouze region západní Afriky převyšuje světový průměr, který je nízký a činí pouze 10,9 % z celkové povrchu pevniny bez vnitrozemských vod.

Graf 14 Podíl zemědělské a orné půdy k celkové rozloze pevniny v jednotlivých regionech Afriky ve srovnání

Zdroj: Faostat Database, Vlastní výpočty

Pozn. Rozloha pevniny je brána bez vnitrozemských vod

Jak už bylo zmíněno v kapitole 5.1 v geografickém vymezení, v regionu východní Afriky nalezneme několik druhů biomů, a to od neúrodných pouští a polopouští, přes tropické deštné lesy až k savanám a tropickým stepím. Z východní Afriky je nejpříznivější situace, co se týče výměry orné půdy k celkové rozloze v Burundi a Rwandě, což vysvětluje již zmíněný vysoký počet ekonomicky aktivních obyvatel zaměstnaných v agrárním sektoru. Oba tyto státy tak s hodnotou 46,7 % vysoce převyšují, jak světový průměr, tak i průměr východní Afriky. Nejhorší situace je naopak v Džibutsku a Seychelách, kde hodnota průměru nedosahuje ani 1 % (viz tabulky 23 a 24).

Tabulka 23 Pevninské státy východní Afriky: Podíl zemědělské a orné půdy k jejich celkové rozloze pro rok 2016

	<i>Podíl na celkové rozloze pevniny v %</i>	
	zemědělská půda	orná půda
Burundi	79,2	46,7
Džibutsko	73,4	0,1
Eritrea	75,2	6,8
Etiopie	36,3	15,1
Jižní Súdán	-	-
Keňa	48,5	10,2
Malawi	61,4	40,3
Mosambik	63,5	7,2
Rwanda	73,4	46,7
Somálsko	70,3	1,8
Tanzanie	44,8	15,2
Uganda	71,9	34,4
Zambie	32,1	5,1
Zimbabwe	41,9	10,3

Zdroj: Faostat Database, Vlastní výpočty

Pozn. Rozloha pevniny je brána bez vnitrozemských vod, “-” Data nejsou dostupná

Tabulka 24 Ostrovní státy východní Afriky: Podíl zemědělské a orné půdy k jejich celkové rozloze pro rok 2016

<i>Stát/ Sektory</i>	<i>Podíl na celkové rozloze pevniny v %</i>	
	zemědělská půda	orná půda
Komory	71,5	34,9
Madagaskar	71,2	8,5
Mauricius	42,4	36,9
Seychely	4,3	0,4

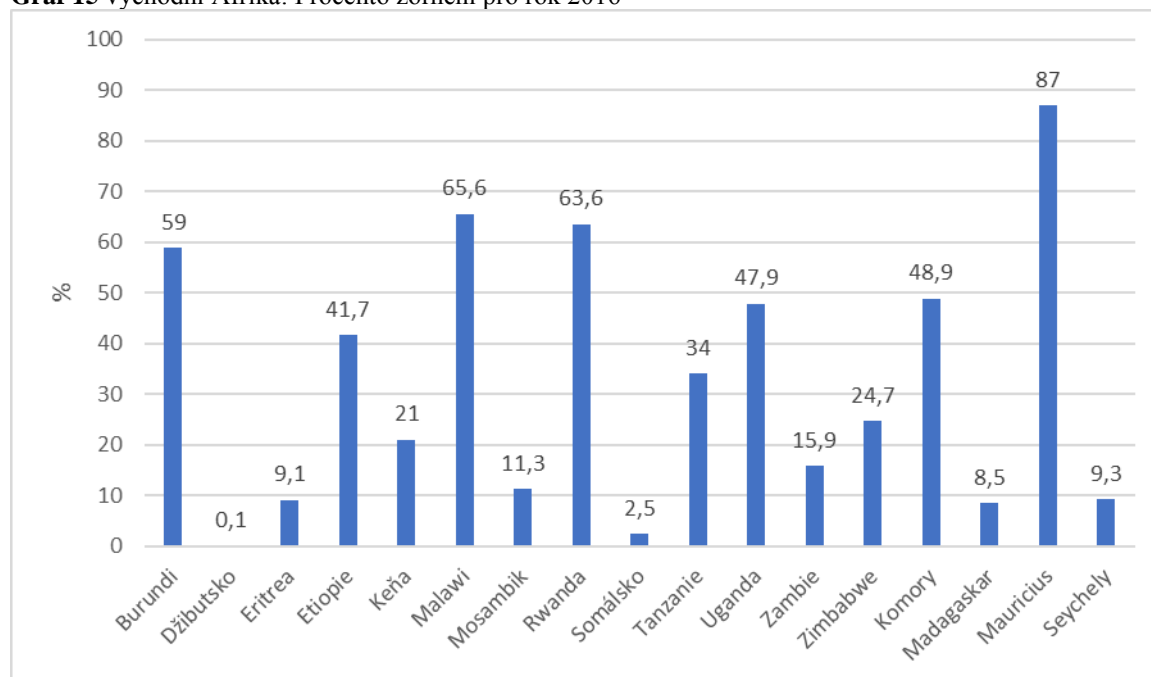
Zdroj: Faostat Database, Vlastní výpočty

Pozn. Rozloha pevniny je brána bez vnitrozemských vod

Pro lepší přehled slouží graf 15, který ukazuje procento zornění v jednotlivých státech východní Afriky. Tento ukazatel představuje podíl orné půdy na celkovou zemědělskou půdu, slouží tak jako dobré měřítko pro zjištění intenzity rostlinné produkce.

Nejvyšší hodnoty dosahuje Mauricius, který s hodnotou 87 % více jak dvojnásobně převyšuje světový průměr, který činí 30 %. Zajímavé je, že i jako jediný ze států dosahuje vyššího zornění, než je v České republice (71,7 %).

Graf 15 východní Afrika: Procento zornění pro rok 2016

Zdroj: Faostat Database, Vlastní výpočty

5.6 Průmysl

Jak už bylo přibliženo v kapitole 5.4.2 Odvětvové struktury HDP, tak až na Jižní Súdán, kde je průmysl dominantním odvětvím, je u ostatních států východní Afriky průmysl na druhém či třetím místě v tvorbě místního HDP (viz tabulky 21 a 22).

Průmysl, jakožto jedna z důležitých výrobních složek světového hospodářství, je dělen na těžební a zpracovatelský. Co se týče afrického kontinentu, převažuje zde zastoupení těžebního průmyslu, což potvrzuje graf 16 a 17, ukazující % zastoupení typu průmyslu v tvorbě HDP. Výjimku tvoří 4 státy: Eritrea, Etiopie, Somálsko a Tanzanie.

Nejvyššího podílu v rámci těžby dosahuje Jižní Súdán, jehož hodnota skoro dvojnásobně převyšuje, jak světový (22,39 %) tak i celo africký průměr (23,03 %). Vysoký podíl těžby je hlavně díky rozsáhlým zásobám ropy. Například v roce 2018 bylo vytěženo 6,4 milionů tun, avšak s porovnáním celkové těžby ropy, které Súdán dosahoval před jeho rozdělením, (např. v roce 2009 23,4 milionů tun ropy) je vidět v současnosti velký pokles. Jelikož i při připočtení k hodnotě těžby Jižního Súdánu v roce 2018 hodnotou Súdánu

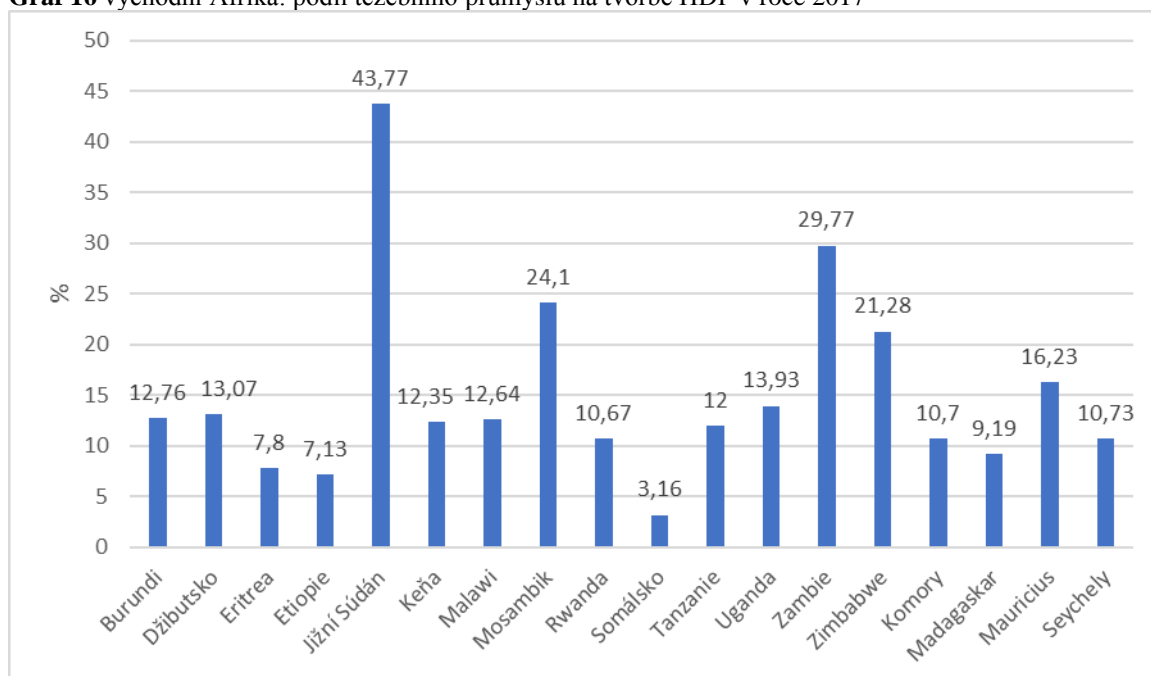
(4,9 tun) je pokles hodnoty o více jak polovinu. Kromě ropy Jižní Súdán těží také uran, slídu, zlato, diamanty, měď, chrom, zinek a další prvky.

(BP, 2019)

Nad světovým i africkým průměrem těžebního podílu je také Zambie, která je bohatá na minerály, a to především na měď, která je těžena převážně v Copperbeltu neboli měděném pásu nacházejícím se na hranicích s Demokratickou republikou Kongo. Za prací tudíž za vizí lepšího života se do této oblasti, a hlavně do města Kitwe stěhuje každoročně velké množství obyvatel a vzniká zde jinde skoro neexistující střední třída, tak i přesto zůstává stále více jak 60% obyvatel Zambie pod hranicí chudoby.

(Prokeš Jan a Schusterová Kamila, 2015)

Graf 16 východní Afrika: podíl těžebního průmyslu na tvorbě HDP v roce 2017

Zdroj: Vlastní zpracování, UNCSTADSTAT database

Zpracovatelský průmysl, oproti těžebnímu průmyslu, který produkuje jako finální produkt komoditu a nemůže tak poskytnout podniku či státu konkurenční výhodu, může naopak díky vysokému podílu na výrobě kapitálových statků, významně ovlivnit celkové hospodářství. Z východní Afriky má nejvyšší procentuální podíl na tvorbě HDP Etiopie (17,28 %), přičemž mezi nejvýznamnější odvětví patří: potravinářský, kožedělný a textilní průmysl. Kožedělný a textilní průmysl, jsou v současnosti jediné položky ze zpracovatelského průmyslu, které jsou exportovány. Tato situace je zapříčiněna růstem výrobních nákladů čínské produkce a zároveň

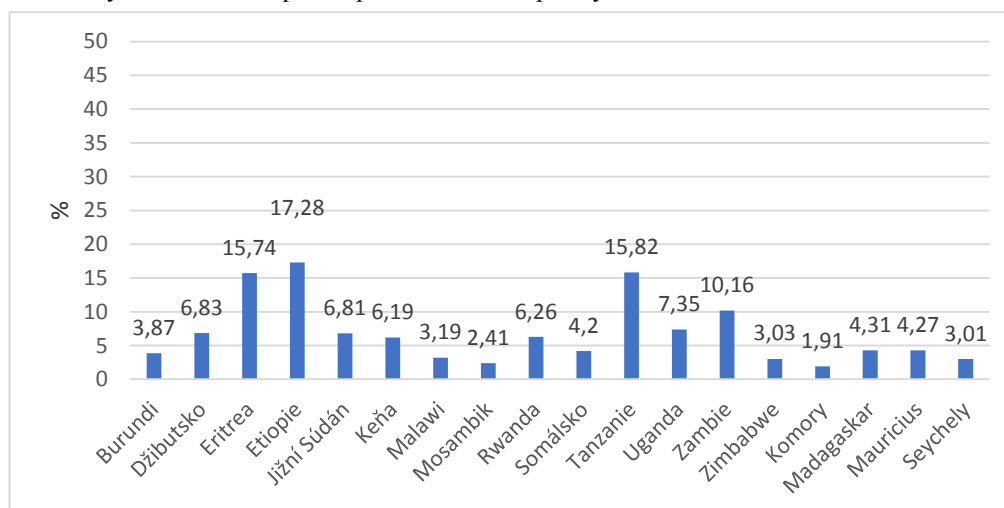
nízkými náklady na etiopskou pracovní sílu. Místní vláda se proto rozhodla rozvoj těchto odvětví stanovit jako prioritu.

(BI, 2018, str 63)

Portál aktuálně.cz podrobněji informuje o konkrétních cílech, podle kterých se Etiopie snaží o industrializaci asijského stylu. Vládní strategie je zaměřena na průmyslovou zónu ve městě Awasa, kde plánuje do roku 2025 vytvářet každý rok 200 tisíc pracovních míst ročně. Problémem je, že Etiopie jakožto jedna z nejlidnatějších zemí světa s vysokým ročním přírůstkem obyvatel, je závislá na vládní podpoře v zemědělství. Zde tak vzniká otázka, zda tato situace, která sice na jedné straně podpoří hospodářský růst země, tak na druhé straně nezpůsobí pokles zemědělské produkce a negativně tak ovlivní výživovou situaci.

(ČTK, 2017)

Graf 17 východní Afrika: podíl zpracovatelského průmyslu na tvorbě HDP v roce 2017

Zdroj: Vlastní zpracování, UNCSTADSTAT database

6 Zahraňiční pomoc potravinovému problému východní

Afriky

V rámci zahraňiční pomoci vznikají v posledních letech rozporuplné názory, pomáhat či nepomáhat? Její počátky je možno pozorovat již na začátku 20 století, a to hlavně skrze kolonie Spojeného království, které se věnovali hlavně budování infrastruktury. Avšak systematická pomoc je datována až od 60. let. V této době se rozvinuté státy snažili pomoci chudým světovým oblastem, hlavně formou finanční podpory, která měla přispět ekonomickému růstu. Bohužel v mnoha státech byla finančním příspěvkem pouze přiživována korupce a docházelo tak ke zvětšování rozdílů mezi chudou a bohatou vrstvou. Proto v 70. letech došlo k menší revoluci, kdy se se přestalo nahlížet na příčinu chudoby, jako na absenci finančních prostředků, nýbrž na celkovou zaostalost státu, která neumožňuje obyvatelům si peníze vydělat a být tak nezávislý. Za revolucionáře v této oblasti je považován indický ekonom Amarty Sen, který zkoumal příčiny ze širšího úhlu pohledu. Sen se také věnoval souvislosti mezi chudobou a hladomorem, ve své knize *Chudoba a hlad*.

Pozitivní, hmatatelné výsledky rozvojové pomoci se začali objevovat od 80. let. Ve změně k přístupu zahraňiční pomoci napomohlo začlenění současného konceptu lidských práv (HRBA), které do projektů přináší prvky lidských práv, které s problémem na první pohled souvisí pouze okrajově ničemné usiluje o řešení problematiky celistvě. HRB se snaží posílit postavení chudého obyvatelstva žijícího na okraji společnosti, odstranit: vzniklou izolaci od zbytku společnosti, bídu a nedostatek finanční a sociální péče atd. Zahraňiční pomoc je dělena na dva typy: rozvojovou a humanitární pomoc/spolupráci. (ANNO, 2018) (Sen, 1981) (Zemanová, 2006)

6.1 Rozvojová pomoc

Rozvojové projekty usilují o dlouhodobé a udržitelné řešení problémů tzv. rozvojových zemí (chudoba, potravinová bezpečnost, přístup k pitné vodě, přístup ke vzdělání, rozvoj podnikání, dostupnost zdravotní péče). Mohou mít podobu materiální i finanční pomoci, ale na rozdíl od humanitární pomoci je zde kladen velký důraz na předávání zkušeností a znalostí. Beneficienti nejsou jen pasivními příjemci, ale mají v projektu svou aktivní roli.

6.2 Humanitární pomoc

Humanitární projekty pomáhají zajistit základní životní potřeby lidí (jídlo, pití, přístřeší apod.). Jsou bezprostřední reakcí na nepříznivou situaci, jako je například přírodní katastrofa, sociální krize, válečný konflikt apod.

6.3 Poskytovatelé (aktéři) zahraniční pomoci

Za hlavní poskytovatele rozvojové pomoci jsou považovány vlády vyspělých států (a to především státy EU, USA, Japonsko atd.) Z mezinárodních organizací, zde hraje významnou roli OSN, zejména její rozvojový program UNDP. Dalšími agentury OSN hojně věnující se rozvoji jsou například: Organizace pro výživu a zemědělství (FAO), Světový potravinový program (WFP), Světová zdravotnická organizace (WHO), Dětský fond OSN (UNICEF) apod.

Dalším významným pomocníkem je Evropská unie. V rámci humanitární pomoci se od roku 1992 realizuje přes úřad pro humanitární pomoc (ECHO), který prostřednictvím nevládních organizací přerozděluje největší množství zdrojů sloužící humanitární pomoci ve světě. Výše zmíněna OSN obdobnou činnost, avšak s globálním rozšířením realizuje úřadem OCHA. Kromě nevládních organizací OCHA koordinuje hlavně práci ostatních agentur OSN. V rámci rozvojové pomoci EU funguje prostřednictvím speciálních dohod. V současnosti je pro tuto činnost nejdůležitější dohoda z Cotonou, která upravuje vztah mezi zeměmi EU a ACP (Skupina rozvojových států Afriky, Karibiku a Pacifiku) v rámci širokého spektra činností (hospodářská, technická).

Stále větší roli (zejména v západních státech světa) hraje také hlas veřejnosti, občanských hnutí a nejrůznějších nevládních organizací. A to i přes to, že v mnoha rozvojových státech je kvůli přítomnosti autoritativních režimů stále jejich vliv na rozhodnutí vlády omezen.

(ANNO, 2018)

7 Pomoc České republiky

Oficiální čili státem kontrolovaná zahraniční rozvojová spolupráce (ZRS) je v České republice pod záštitou Ministerstva zahraničních věcí ČR. Od roku 2010 MZV spolupracuje a poskytuje zahraniční pomoc skrze zákonem řízenou Českou rozvojovou agenturu. ČRA podle požadavků ministerstva realizuje humanitární pomoc a v souladu s plánem ZRS poskytuje dotace subjektům ČR. Spolupráce vychází z MDGs neboli programem OSN na omezení chudoby. (MZV, 2019)

Co se týče konkrétních neziskových organizací zabývajících se pomocí v rámci řešení potravinového problému v regionu východní Afriky, se nejvíce věnují zejména organizace: Adra Česká republika, Charita Česká republika, Člověk v tísni a Lékaři bez hranic, které budou podrobněji rozebrány.

7.1 Adra Česká republika

Adra je mezinárodní humanitární organizace, poskytující pomoc lidem v nouzi a podporující rozvoj v problémových oblastech. Organizace založena církví adventistů sedmého dne, působí ve 130 zemích světa. V České republice funguje od roku 1992.

Adra ČR funguje v rámci již zmíněné mezinárodní sítě organizací. Její zahraniční činnost vzniká na základě potřeb jdoucích přímo od partnerských organizací vyskytujících se v zemích, které požádají o pomoc. Společně pak organizace dávají dohromady projekt, který pomůže k vyřešení dané situace. Projektové žádosti, jsou odevzdávány do grantových výzev. Adra ČR jezdí do oblastí hlavně za účelem monitoringu a případné výpomoci místní organizaci.

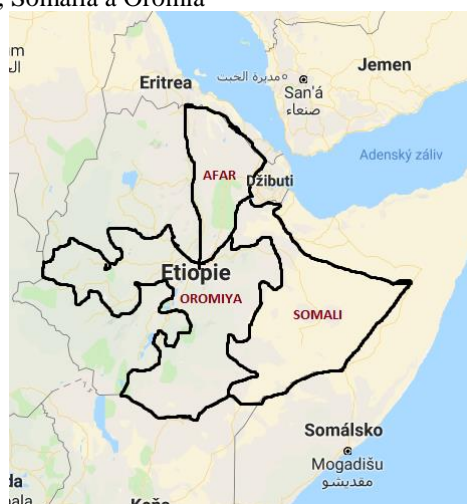
V rámci výživové problematiky ve východní Africe se Adra ČR podílí na projektech v Etiopii. V současnosti se jedná o dva projekty. V rámci humanitární pomoci pracuje na projektu: **Život zachraňující intervence pro komunity zasažené suchem v regionu Somali**, druhý projekt týkající se rozvoje je: **Posílení odolnosti vůči změnám klimatu a nedostatku potravin a zlepšení živobytí rodin pastevců v regionu Afar**.

V roce 2019 Adra ČR začíná spolupráci s místními partnerskými organizacemi na novém projektu v Etiopii, který se nazývá: **Inkluzivní vzdělávání v regionu Oromia v oblasti Arsi Negele**.

(ADRA, 2019)

Region Afar se nachází na severovýchodě země na hranicích s Eritreou a Džibutskem, druhý zmíněný region Somalia, jak již název napovídá, se rozkládá na hranicích se Somálskem ve východní části země. A největší ze zmíněných regionů, region Oromia se z jedné části rozprostírá od středu země na západ a druhá část regionu vede ze středu na jih až k hranicím s Keňou.

Obrázek 3 Etiopie: region Afar, Somalia a Oromia

Zdroj: Google maps, Vlastní zpracování

7.1.1 Rozhovor se zaměstnanci

V organizaci Adra byl veden rozhovor se dvěma zaměstnanci, Lenkou Kosteleckou, coby projektovou koordinátorkou pro oblast Etiopie a vedoucím zahraničního oddělení Zbyněkem Wojkowskí. Rozhovor byl veden formou kvalitativního dotazování. Autorka práce měla dopředu připravené modelové otázky pro vedení kvalitativního rozhovoru, které byly v průběhu rozhovoru dle potřeby lehce upraveny (viz. Příloha 3). Rozhovor byl veden s oběma respondenty současně a pro zkvalitnění výsledků byl celou dobou nahráván na mobilní telefon.

1. Zda jste pracoval/a přímo v terénu, kde a na jakém projektu to bylo?

Zbyněk: „V Etiopii jsem byl minulý rok v rámci monitoringu projektu: **Posílení odolnosti vůči změnám klimatu a nedostatku potravin a zlepšení živobytí rodin pastevců v regionu Afar.**“

Lenka: „Jelikož pracuji v Adře od ledna tohoto roku, tak jsem zatím na výjezdu nebyla, ale chystáme se společně s kolegou v červenci tohoto roku. Cesta bude v rámci monitoringu projektu: **Život zachraňující intervence pro komunity zasažené suchem v regionu Somali.**“

2. Co je cílem toho projektu?

Zbyněk: „Posílení odolnosti vůči nedostatku potravin zapříčiněného klimatickými změnami a zlepšení životní místních obyvatel. „

Lenka: „Zajištění přístupů k vodě a k jejímu udržitelnému a bezpečnému užívání pomocí rekonstrukce vodních zdrojů a hygienické osvěty pro 11 220 domácností v oblasti Afder. „

3. Myslíte si, že tento projekt je dlouhodobě udržitelný?

Zbyněk: „Věříme, že ano, projekt je směřován k naučení místního obyvatelstva novým způsobům obživy a dalšího využití té stávající. Z reakcí a zápalu místních obyvatel, které jsem měl možnost vidět si myslím, že jsou za to vděční a budou dlouhodobě využívat námi naučené praktiky.

Jelikož nynější komunita v této oblasti byla dříve ryze pastevecká, je důležité naučit je větší nezávislosti. Konkrétním výsledkem projektu je například budování tzv. „**keyhole gardens**“ (viz příloha 4) neboli vyvýšené kruhové záhonky sloužící k pěstování zeleniny a ovocných stromků. Hlavní výhodou této zahrádky je její malá náročnost na vodu a údržbu. Jelikož je oblast často zasahována rok od roku extrémnějším obdobím sucha, jejich dobytek často ve velké míře umírá, proto bylo důležité pomoci místním připravit se na toto období, prvním řešením bylo naučení **je maso sušit**, díky čemuž došlo ke zkvalitnění výživy i v tomto nepříznivém období, druhým řešením bylo vytvoření místního trhu s dobytkem. „

Lenka: „Trh vznikl na základě dlouhodobé spolupráce s různými místními komunitami. Přesto, že jsem nebyla na místě, mám o tomto projektu spousta informací, jelikož jsem zpracovávala závěrečnou zprávu.

Jednalo se o roční proces, kdy v rámci spolupráce s komunitami bylo naším cílem najít řešení, které bude vyhovovat všem, a to hlavně z hlediska místa, času a průběhu trhu. Dalším cílem trhu bylo zvýšit informovanost obyvatelstva o blížícím se suchu a že by bylo dobré se na něj připravit. Jelikož lidé v těchto oblastech jsou často bez přístupu k mediím, tak často nic netuší.“

4. Jak na Vaši pomoc reaguje místní vláda a obyvatelstvo?

Lenka: „Díky dlouhodobé spolupráci jsou již místní obyvatelé na naši přítomnost zvyklí a komunikace probíhá v pořádku. Samozřejmě občas s regionální vládou jsou nějaké

průtahy, párkrát se stalo, že nějaká aktivita nemohla být zrealizována kvůli dlouhému čekání na schválení. Avšak dle mého názoru se nejednalo o přímý problém s danou činností spíše, některé byrokratické procesy trvají zde příliš dlouho. „

Zbyněk: „Ano, jelikož v Etiopii se všechny projekty řídí na základě strategií místní vlády, tudíž všechny organizace, zde působící a projekty na kterých organizace pracují, musí být schváleny vládou, aby to zapadalo do dané rozvojové strategie.“

Lenka: „Pomoc tedy souvisí s doplňováním činností vlády, např. v již zmíněném regionu Somali, pro kterou vláda neměla potřebné množství vody, dopomohla se zbytkem distribuce Adra. „

5. Jak byste ohodnotil/a vývoj potravinového problému za dobu Vaší práce?

Zbyněk: „Co sledujeme v našich statistikách, které vznikají od začátku našeho působení na projektu, mohu říci, že v oblasti našeho působení je dopad období sucha menší, samozřejmě záleží na konkrétních podmínkách, každý rok není stejný, proto se nedá zcela jednoznačně říci, že lidé jsou na tom z hlediska zásob a kvality potravin lépe jen díky tomu, že my jim zde pomáháme.“

6. Co si myslíte, že je hlavní příčina výživové situace ve Vámi zkoumané oblasti?

Zbyněk: „Chudoba a sucho.“

Lenka: „Souhlasím se Zbyňkem. Sice sucho zde bylo vždy, ale v poslední době se situace zhoršuje. Tam, kde byl dříve porost, je nyní půda vyschlá. Společně s růstem populace nestačí zdroje obživy, které dříve stačily. Tento fakt tak ničí dřívější „rovnováhu“. Proto bych ještě k hlavním příčinám zařadila rychlý populační růst a nedostatečnou produkci potravin. „

Zbyněk: „Na druhou stranu historicky v Etiopii hladomory byly vždy a po nějaké době se opakovaly a spíše, když bychom se na tento problém podívali statisticky a srovnali dnešní situaci v Etiopii se situací, která zde byla před 40 lety, tak je to obrovský pokrok, i přesto, že došlo k extrémnímu vzrůstu počtu obyvatel. „

7. Když byste mluvil/a za celý neziskový sektor, jaká si myslíte, že je v tuto chvíli nejdůležitější a nejúčinnější rozvojová aktivita, kterou můžete jako nezisková organizace dlouhodobě pomoci k řešení potravinového problému? (např. rozvoj infrastruktury, vzdělání atd.)

Zbyněk: „Jelikož je Etiopie federativní republika skládající se z 9 států, přičemž každý z nich má možnost ratifikace regionální ústavy a také jsou zde značné rozdíly v přírodních podmínkách, nelze říci jednu rozvojovou aktivitu, která by pomohla celému státu. Ale mohu-li mluvit za oblast AFAR, kde jsem byl tak za mne je nejdůležitější pokračovat v rozvoji nových projektů rozvíjející znalostí, které místním pomohou k získání dalších forem obživy. Tedy pokračovat v projektech podobným těm co děláme my, ale jen ve větším měřítku.“

7.2 Charita České republiky

Tato nezisková organizace funguje jako sdružení více než 300 Charit v České republice. Organizace je součástí římsko-katolické církve, která každoročně organizuje Tříkrálovou sbírku. Díky členství v mezinárodních organizacích Caritas Internationalis a Caritas Europa pomáhá nejen v ČR, ale i v zahraničí v oblastech, které jsou postiženy přírodními katastrofami, válečnými konflikty či se potýkají s jiným vážným problémem, a to skrze humanitární a rozvojové projekty.

Na rozdíl od Adry ČR má Charita ČR stále pracovníky v zemích, kde působí. V zahraničí pracuje společně s místními a zahraničními organizacemi napojené na výše zmíněné partnery. Jednotlivé projekty tak vznikají díky společné spolupráci.

V rámci potravinového problému východní Afriky, Charita ČR v současnosti působí v Zambii, kde má spuštěné dva projekty. První z nich se nazývá **Budování kapacit farmářů se zaměřením na tvorbu hodnotových řetězců**, probíhající v hlavním městě západní provincie v Mongu. Druhý projekt s ním související se nazývá **Agribusiness pro život – živobytí, inovace, výživa & empowerment**, probíhající ve městech Mongu, Limulunga, Kaoma a Nkeyema Districts, v Západní provincii a Mumbwa District v Centrální provincii Zambie. Pro lepší orientaci jsou provincie zobrazeny na obrázku 4. V minulosti Charita ČR pracovala na rozvojových projektech také v Etiopii a Jižním

Súdánu, tyto projekty jsou však již všechny ukončené. Seznam všech projektů souvisejících s potravinovým problémem východní Afriky viz příloha 5.

(Charita ČR 2019)

Obrázek 4 Zambie: západní a centrální provincie

Zdroj: Google maps, Vlastní zpracování

7.2.1 Rozhovor se zaměstnanci

Bohužel se autorce nepodařilo sehnat zaměstnance účastnících se misí, z důvodu nepřítomnosti pracovníků v ČR nebo ukončení pracovní smlouvy. Proto byl v organizaci Charita ČR veden rozhovor s Noemi Seregi, která zde pracuje na pozici projektové manažerky pro Afriku. Jelikož je respondent cizinec, rozhovor byl veden v angličtině. Modelové otázky pro rozhovor viz. Příloha 6.

1. Na jakém projektu a v jaké zemi východního regionu Afriky pracujete či jste pracovala?

V současnosti se věnuji dvěma projektům běžícím v Zambii:

A. Budování kapacit farmářů se zaměřením na tvorbu hodnotových řetězců

B. Agribusiness pro život – živobytí, inovace, výživa & empowerment

Mimo to pomáhám s rozjezdem nového projektu, který se bude zabývat zlepšením výživy a zásoby potravin v okrese Mumbwa v centrální provincii a okrese Mongu a Kaoma v Západní provincii Zambie.

2. Co je cílem těchto projektů?

Projekt A: Projekt se zaměřuje na změnu přístupu aktivních drobných zemědělců k vlastní činnosti, tak aby farmaření pro ně nebylo jen zdrojem obživy, ale sloužilo jim také jako finanční zdroj. Cílem projektu je tedy kompletní hodnotový řetězec od zasazení

přes skladování, balení, marketing až po odbyt v oblasti Mongu v západní provincie Zambie.

Projekt B: Navazuje na projekt A a za cíl si klade navýšení příjmů středně velkých zemědělců a kooperativ prostřednictvím zvýšení produktivity zemědělství, rozvoje hodnotových řetězců a přístupu na trh ve vybraných oblastech západní a centrální provincie Zambie.

V rámci obou těchto projektů Charita ČR aktivně spolupracuje s ČZU, konkrétně fakultou tropického zemědělství.

3. Plánujete jet na misi?

Nechystám se přímo na misi, ale shodou náhod na začátku července odjízdim na 3 měsíce do Afriky. Pro mou pozici není takt dlouhá cesta úplně typická. Nejedná se o cestu související konkrétně s jedním projektem, ale jedu zde za cílem podpory vztahů s partnerskými organizacemi, se kterými spolupracujeme či do budoucna plánujeme spolupracovat.

4. Myslíte si, že jsou tyto projekty dlouhodobě udržitelné?

Projekt A: Ano určitě, jelikož se snažíme menší a střední farmáře v rámci různých kurzů vzdělat ohledně rozvoje podnikání v zemědělství. Doufáme, že naučené dovednosti pomohou jednak jim, ale také další jejich generaci, kterou do toho zasvěťtí.

Školení se snaží zlepšit jejich vzdělání v oblasti: manažerských a marketingových dovedností; posiluje obchodní, finanční a účetní gramotnost; zaměřuje se také na technologické inovace, které jim mohou pomoci se zpracováním zemědělské produkce atd.

Projekt B: Jak už bylo řečeno, tento projekt úzce souvisí s projektem A. Zatímco první projekt se snažil farmářům dát základní znalosti o podnikání, projekt B si klade za cíl navýšení zemědělské produkce.

V minulém roce (2018) jsme společně s ČZU vyvinuli diagnostický a monitorovací systém, díky kterému byly zjištěny hodnoty a mezery na kterých je potřeba zapracovat či se na ně lépe připravit. Na základě těchto výsledků budou v letošním roce probíhat nová školení pro farmáře. Jedná se o školení ohledně klimatických změn, jak se jim lépe přizpůsobit, jak pěstovat více nutričně kvalitních produktů. Z čehož vychází, že se opět jedná o projekt s cílem dlouhodobé účinnosti.

5. Dají se použít celostátně?

Projekt A: Určitě, tato problematika se týká celého státu nejen této oblasti. Důvodem, proč působíme nyní zde, je ten že západní provincie se řadí jako ta nejchudší a nejzaostalejší.

Projekt B: Ano, stejně jako u projektu A. Jen samozřejmě v rámci různých oblastí Zambie se setkáme s trošku jinými přírodními podmínky, proto je jasné, že naměřené hodnoty a následná školení farmářů by byla jiná.

6. Jak na Vaši pomoc reaguje místní vláda a obyvatelstvo?

Jelikož spolupracujeme s místními úřady, vládou a ministry již dlouho, nebývají zde žádné větší komplikace. Naopak nás podporují, například u projektu A s námi vytvářeli vzdělávací materiál a pomáhali s obsahem jednotlivých kurzů. A co se týče místních obyvatel, dle kladných zpětných vazeb, lze říci, že jsou s naší prací spokojeni a váží si jí.

7. Co si myslíte, že je hlavní příčina výživové situace ve Vámi zkoumané oblasti?

Dle mého názoru jsou největším problémem přírodní podmínky. Období sucha, je zde rok od roku extrémnější a místní obyvatelé se na něj díky špatnému vzdělání, závislosti na jedné plodině, špatné infrastruktuře, a mnoha dalších okolnostech hůře adaptují.

8. Myslíte si, že jednou z hlavních příčin, může být stále rostoucí procento uprchlíků v Zambii?

Rostoucí procento uprchlíků má určitě dopad na ekonomickou úroveň země, jelikož Zambie má přísné zákony pro uprchlíky, a tak dochází k problému, že mnoho z nich se po dlouho dobu zasekne v uprchlických táborech a bez povolení legálně pobývat v zemi nemají moc možností pro „normální“ život v zemi.

Avšak co se týče výživové situace v zemi, nemyslím si, že uprchlíci by jí zatím nějak významně ovlivňovali.

9. Když byste mluvila za celý neziskový sektor, jaká si myslíte, že je v tuto chvíli nejdůležitější a neúčinnější rozvojová aktivita, kterou můžete jako nezisková organizace dlouhodobě pomoci k řešení potravinového problému? (např. rozvoj infrastruktury, vzdělání atd.)

Určitě již výše zmíněné rozvíjení vzdělávání farmářů a rozvoj místního zemědělského trhu.

7.3 Člověk v tísní

Člověk v tísní (ČvT), jakožto dnes jedna z největších neziskových organizací ve střední Evropě, začínala v roce 1992 pod názvem Nadace Lidových novin. Byla založena válečnými zpravodajci a novináři, kterým nestačilo jen informovat veřejnost o probíhajících konfliktech, ale chtěli v oblastech aktivně pomáhat. Postupem času se vypracoval na pozici profesionální humanitární organizace, která si klade za cíl pomáhat v krizových oblastech potýkajících se s válečným konfliktem, zásahem přírodní katastrofy a v místech kde by se lidé bez podpory nebyli schopni vymanit ze začarovaného kruhu chudoby, a to vše za podpory respektování lidských práv.

Členství v mezinárodní platformě humanitárních organizací Alliance 2015 jim poskytuje vyšší efektivitu v oblasti humanitární pomoci a rozvojových projektů. V rámci této aktivity Člověk v tísní působí ve 25 zemích světa.

Co se týče projektů souvisejících s problematikou potravinového problému ve východní Africe, pomáhá člověk v tísní ve třech oblastech: **Odolnost lidí a výživa, humanitární pomoc a udržitelná obživa a životní prostředí**. V současnosti působí v Etiopii a v Zambii. Do minulého roku působil člověk v tísní i v Jižním Súdánu, avšak kvůli nevhodným politickým podmínkám bylo zde ukončeno působení. Seznam všech probíhajících i ukončených projektů souvisejících s touto problematikou viz příloha 7.

V rámci Etiopie probíhají všechny projekty v jednom z federálních států Etiopie: Stát jižních národů, národností a lidu (SNNPR) viz obrázek 5.

Obrázek 5 Etiopie: Stát jižních národů, národností a lidu (SNNPR)

Zdroj: Google maps, Vlastní zpracování

V Zambii Člověk v tísni působí stejně jako výše zmíněná Charita ČR v západním regionu (viz. Obrázek 4). Zaměřuje se zde na oblast odolnosti lidí a výživy v projektu: **Integrovaný přístup zaměřený na snížení podvýživy v Západní provincii** v rámci udržitelné obživy a životního prostředí tento rok skončil projekt: **Přístup k energii v Západní provincii.**

(Člověk v tísni, 2019)

7.3.1 Rozhovor se zaměstnanci

Obdobně, jako v případě Adry ČR se nepodařilo sehnat zaměstnance přímo z terénu, proto byl rozhovor veden s Hubertem Topinkou, zaměstnaným v Charitě ČR na pozici projektového manažera pro Zambii. Modelové otázky rozhovoru viz Příloha 3.

1. Jak funguje v Čvt zahraniční pomoc?

Jsou 3 možnosti: Za první buď v zahraničí máme přímo naši pobočku, kde pracují zahraniční a místní zaměstnanci, za druhé implementujeme skrze místní partnery a nemáme tam pobočku a poslední možnost, implementuje skrze mezinárodní organizace a nemáme tam pobočku. Konkrétní zahraniční pomoc čili tvorba nových projektů vzniká na základě konkrétní potřeby vlády či místního obyvatelstva.

2. Na jakém projektu a v jaké zemi východního regionu Afriky pracujete či jste pracoval?

V oboru humanitární a rozvojová pomoc se vyskytují už cca 20 let. Za tu dobu jsem prošel různými projekty, v různých neziskových organizacích a pracoval jsem na různých

pracovních pozicích. V současnosti pracuji cca 5 let v ČvT a momentálně na pozici projektového manažera pro Zambii. ČvT se v této oblasti vyskytuje zhruba 10 let, avšak do roku 2017 bylo jeho působení skrze naše zahraniční partnery. V současnosti ČvT má v Zambii spuštěné dva projekty související s výživovým problémem, oba tyto projekty koordinuji. Nazývají se:

A: Integrovaný přístup zaměřený na snížení podvýživy v Západní provincii

B: Přístup k energii v Západní provincii.

3. Co je cílem těchto projektů?

Projekt A: Projekt si klade za cíl snížení podvýživy primárně u dětí do 5 let a těhotných kojících žen. Mimo to se snaží usnadnit místním lidem přístup na trhy, tak aby byli finančně soběstační. Projekt má několik částí: nejdříve jsou lidem dávány nové mačety, semínka odolných plodin, která mají vysokou nutriční hodnotu, jsou např. luštěniny, podzemnice olejná, ořechy, různé druhy zeleniny atd. Dalším krokem je učení nových postupů sázení a starání se o plodiny a třetí fází je dostávání přebytečné produkce na trh.

Projekt B: Cílem projektu je zlepšení přístupu energie, aby místní obyvatelé nemuseli chodit velké vzdálenosti pro dřevo, které využívají na výrobu energie. Nástrojem na řešení této problematiky je výstavba efektivních a finančně dostupných **bio plynáren** (viz příloha 8), které využívají, jako zdroj zvířecí trus. Navíc vytváří organické hnojivo bez bakterií.

4. Myslíte si, že jsou tyto projekty dlouhodobě udržitelné?

Doufáme v to! Obecně se snažíme o to, aby všechny projekty, co děláme, byly dlouhodobě udržitelné, ale samozřejmě to neznamená, že udržitelné za několik let budou.

5. Bylo by možné je využívat celostátně?

Replikovatelnost u rozvojových projektů je jedena z podmínek. Například projekt A je tzv. pilotní projekt v Zambii což znamená, že se nyní projekt v západní provincii testuje a v budoucnu se uvidí jeho replikovatelnost. Samozřejmě každý region se trochu liší přírodními či sociálními podmínkami, tudíž je očekáváno, že v případném přesunu do jiné lokality bude nutné provést určité změny.

6. Jak na Vaši pomoc reaguje místní vláda a obyvatelstvo?

Máme s místní vládou dobré vztahy a obyvatelé jsou dost přístupní a vděčný, takže je zde dobrá odezva na naši práci.

7. Co si myslíte, že je hlavní příčina výživové situace ve Vámi zkoumané oblasti?

Nedokáží říci jednu hlavní příčinu, dle mého názoru jde o míchání několika různých faktorů, které se rok od roku mění. Například sucho, jeden rok dojde k extrémnějšímu suchu, které má přímý dopad na zemědělskou produkci. Dalšími významnými faktory jsou pak určitě: nízké vzdělání, chudoba, neexistence funkčního trhu a zpracovatelského průmyslu či působení externích firem, které zde zavádějí chybné praktiky.

8. Když byste mluvil za celý neziskový sektor, jaká si myslíte, že je v tuto chvíli nejdůležitější a nejúčinnější rozvojová aktivita, kterou můžete jako nezisková organizace dlouhodobě pomoci k řešení potravinového problému? (např. rozvoj infrastruktury, vzdělání atd.)

Hodně filozofická otázka, která by mohla být na celodenní diskusi. Opět tedy nedokážu odpovědět zcela jednoznačně. Když to lehce zgeneralizuji myslím si, že základ je, aby veškeré projekty, které by měly pomoci konkrétní problematice, odpovídaly na aktuální potřeby a byly udržitelné a nedocházelo zde ke vzniku závislosti na interní či externí pomoci.

7.4 Lékaři bez hranic

Mezinárodní humanitární organizace, v oficiálním názvu Médecins Sans Frontières (MSF) byla založena v roce 1971 skupinou francouzských lékařů a novinářů, kteří pomáhali s řešením hladomoru v Biafře (část území dnešní Nigérie). V současnosti organizace poskytuje zdravotní péči lidem v ohrožení či v případech akutní krize ve více než 70 zemích světa. Pomoc je poskytována skrze cca 40 000 místních obyvatel a 3 500 zahraničních zaměstnanců.

Na vrcholu organizační struktury stojí operační centra starající se o aktivity v terénu. MSF má 5 operačních centrech sídlících v Bruselu, Paříži, Barceloně, Amsterdamu a Ženevě.

Po celém světě Lékaři bez hranic fungují v rámci sekcí či poboček. O sekcích je řeč v případě, že mají vlastní operační centrum, oproti tomu pobočky nemají v zemi operační centrum, a proto jsou připojeny k nějakému z výše jmenovaných.

Na území ČR Lékaři bez hranic působí od roku 2006. Zpočátku šlo na našem území pouze o nábor nových spolupracovníků působících v misích či informátory šířící osvětu o poslání organizace a o situaci v krizových oblastech. Avšak od roku 2008 byla v ČR zřízena pobočka, která se kromě výše zmíněných aktivit začala věnovat získávání finančních prostředků na pomoc a rozvoj humanitárních projektů od české veřejnosti. (Lékaři bez hranic 2019)

7.4.1 Rozhovor se zaměstnanci

V rámci organizace lékaři bez hranic byl veden rozhovor se zdravotní sestrou Vlastou Hynkovou, která má za sebou 20 let praxe ve zdravotnictví. Od roku 2011 spolupracuje s lékaři bez hranic, skrze ně se zúčastnila již čtyřech zahraničních misích v různých koutech světa (Jižním Súdánu, Indii, Libyi, Iráku), řešících převážně problematiku dětské podvýživy.

1. Na jakém projektu a v jaké zemi východního regionu Afriky pracujete či jste pracovala?

V rámci východní Afriky jsem pracovala v roce 2015 v Jižním Súdánu. Poprvé jsem letěla do severovýchodní oblasti Melut (viz. obrázek 6) avšak z důvodu vyhrocení konfliktu mezi etnickými skupinami, byla mise zrušena. O měsíc později jsem se vrátila zpět do země, tentokrát však do oblasti Aweil (viz. obrázek 6). Zde probíhala už dlouhodobá mise, kde část nemocnice byla provozována státem a část byla vyhrazena pro Lékaře bez hranic. Mise byla zaměřena hlavně na pomoc dětem v boji s malárií a podvýživou. V rámci podvýživy jsme se zaměřovali hlavně na akutní podvýživu (viz. kapitola 4.1.1 Akutní hlad), jelikož v této oblasti je velké procento úmrtnosti dětí od 6 měsíců do 5 let. Tato věková skupina je nejvíce ohrožená, a to hlavně z důvodu, že při absenci správné výživy nedochází ke správnému vývoji dítěte a z důvodu oslabené imunity se tak často kromě podvýživy přidružují další onemocnění.

Obrázek 6 Jižní Súdán: Oblasti Aweil a Melut

Zdroj: Google maps, Vlastní zpracování

2. Co je cílem tohoto projektu?

Cílem této mise bylo zaléčení akutní podvýživy, jak v nemocnici na lůžku, tak i ambulantně, kdy pacienti dochází do centra jednou týdně nebo jednou za 14 dní. Při ambulantní péči jsou pacientům poskytovány speciální produkty, jako je například RUTF, který se výživově podobá burákovému máslu obohacenému o sušené mléko. Potravina obsahuje ideální poměr živin, který tito pacienti potřebují. Obsahuje jak potřebné makronutrienty (tuky, cukry a bílkoviny) tak i mikronutrienty neboli minerály, vitamíny a stopové prvky. Další výhodou je hygienické balení produktu (viz. příloha 9).

Má-li dítě závažné zdravotní komplikace, jako jsou například otoky z podvýživy, anémie (chudokrevnost), těžká dehydratace či poruchy vědomí, následuje hospitalizace pacienta a léčba probíhá odlišně. Dětem je podáváno především terapeutické mléko, které je speciálně připravováno v hygienických podmínkách a snaží se o obnovu metabolismu, aby se tělo vzpamatovalo z podvýživy a mohlo opět přijímat výživu.

Diagnóza podvýživy probíhá hlavně pomocí pásky MUAC, která měří obvod paže dítěte (viz. Příloha 10). Páska je barevně rozlišena, zelená znamená že dítě je zdravé, žlutá značí riziko podvýživy, oranžová znamená středně závažnou podvýživu. Pokud jsme v červených číslech, jedná se o závažnou podvýživu. V rámci léčby pacienta probíhá i osvěta matek, které často neznají základní hygienické návyky v péči o dítě. Tyto produkty jsou podávány dětem od 6 měsíců, mladší děti by měly mít dostatek živin z mateřského mléka.

Krom přímé pomoci dětem a matkám bojující s podvýživou v našem centru probíhala školení pro místní personál, sloužící k rozšíření jejich vzdělání. Jiné mezinárodní organizace místním obyvatelům, kteří mají zájem o práci ve zdravotnictví, bezplatně poskytují možnost získání certifikátu, které jim tuto cestu umožní.

3. Co se týče mateřského mléka, mají ho místní ženy, které kolikrát samy trpí podvýživou dostatek?

V porovnání s ostatními státy světa, kde jsem byla na misi, mohu říci, že v Afrických státech ženy překvapivě nemají problém s kojením. Oproti tomu, v muslimských zemích, kde jsou zvykem lahvičky (umělá výživa), ženy téměř nekojí.

4. Čím myslíte, že je tohle způsobené?

Myslím, že hlavně náboženstvím a osvětou. Z toho, co jsem viděla tak mohu říci, že jak v Libyi, tak i v Iráku nefungovala osvěta. V těchto zemích už do porodnice maminky nosily lahvičky. Dalším problémem bylo, že když jim byla v našich zařízeních osvěta poskytnuta, matky častokrát mléko už ztratily. V případě Iráku, je ztráta mléka matek způsobena také vysokým stresem, které ženy v této válečné zemi zažívají. A jelikož Irák nastavil ceny umělého mléka tak vysoko, že nebylo pro řadu matek cenově dostupné, vzniklo v zemi vysoké procento podvyživených novorozenců. Avšak to už zabíháme do problematiky v jiné oblasti. Jen jsem tím chtěla říci, že podvýživa v každé oblasti může mít zcela jinou příčinu. Takže i přes neutěšenou výživovou situaci v Jižním Súdánu mohu říci, že co se týče dětí do 5 měsíců, není na tom tak špatně.

5. Myslíte si, že tento projekt má dlouhodobější smysl?

Lékaři bez hranic pracují v této nemocnici již 10 let. Takže pro místní obyvatele určitě smysl má, jelikož poskytuje pomoc a léky zadarmo, čímž zvyšuje jejich dostupnost zdravotní péče.

6. Spolupracovali jste v této nemocnici i s jinými zahraničními organizacemi?

Dá se říci, že vždy na takovýchto zahraničních misích spolupracujeme s organizacemi jako je UNICEF či Červený kříž. Snažíme se však i o spolupráci s lokálními autoritami.

7. Jak na Vaši pomoc reaguje místní vláda a obyvatelstvo?

Jak už bylo řečeno, místní obyvatelé pomoc vítají, co se týče vlády je situace složitější. V důsledku neustále probíhajících konfliktů mezi kmeny Dinků a Nuerů, je velice obtížné snít jednat. I když zrovna v této oblasti Aweil žijí převážně Dinkové tudíž zde nejsou takové rozpory, jako v jižních a severovýchodních oblastech, kde probíhají i čistky. Pro mezinárodní organizace působící v Jižním Súdánu tak není atypické rušení mise či přesouvání se do bezpečnější oblasti.

8. Co si myslíte, že je hlavní příčina výživové situace ve Vámi zkoumané oblasti?

Korupce, peníze se dávají do zbrojení, léky a celková zdravotní péče je na posledním místě. Dále pak nedostatečný přístup ke vzdělání, a to v zemi kde najdete snad všechny nemoci na které si vzpomenete je problém. Bohatší vrstva obyvatel, která má na školu finance, často odchází za vzděláním do sousední Keni. V roce 2015 zde bylo pouze 200 lékařů na celou populaci.

Mezi další činitele pak můžeme řadit, válečný konflikt, špatnou hygienickou situaci, přírodní podmínky atd.

9. Když byste mluvila za celý neziskový sektor, jaká si myslíte, že je v tuto chvíli nejdůležitější a nejúčinnější rozvojová aktivita, kterou můžete jako nezisková organizace dlouhodobě pomoci k řešení potravinového problému? (např. rozvoj infrastruktury, vzdělání atd.)

Lidem v Jižním Súdánu by nejvíce pomohlo vyřešení válečného konfliktu, které by jim umožnilo žít svobodný život, ve kterém budou mít přístup k lepšímu vzdělání, díky kterému budou mít vyšší příjmy a budou si moci lépe zajistit dostatek potřebné potravy.

8 Příčiny a možnosti řešení

8.1 Válečné konflikty

V současnosti se dva státy z oblasti východní Afriky potýkají s válečnými konflikty. Jedná se o Somálsko a Jižní Súdán. Bohužel i v dalších zemích stále panují, politické či etnické neshody, které mohou vyústit v občanskou válku, příkladem je Burundi.

Zaměříme-li se podrobněji na oblast dnešního Jižního Súdánu, zjistíme, že se potýkala s ozbrojeným konfliktem bez přerušení dlouho před jeho oddělením od Súdánu, ke kterému došlo v roce 2011, a to přinejmenším od druhé poloviny 20 století. Za hlavní příčinu sporů v tehdejší Súdánu je bráno náboženství a neustále boje mezi muslimským severem a křesťanským jihem. Druhou příčinou rozdělení bylo ropné bohatství jižního Súdánu. Jelikož ropovod vede přes severní oblast, byly zisky za ropu před rozdělením země děleny mezi obě oblasti jedna ku jedné, po rozdělení však úmluvy padly.

V současnosti má ropný problém dvě dimenze. První, mezi nově vzniklými vládami neustále dochází ke sporům ohledně exportu a v jižním Súdánu tak ropa komplikuje řízení a chod země, čímž podporuje stále trvající občanskou válku.

Klíčovým důvodem vypuknutí a neustálého trvání občanské války je nestabilní politická situace, kde proti sobě stojí zástupci různých etnických skupin, a to především z kmene Dinku a Nueru, kteří zastávají protichůdné mocenské cíle. (Drmola 2014)

Co se týče Somálska, zde přetrvává občanská válka již od roku 1991, která započala svržením režimu diktátora Muhammada Siada Barreho a následného započatí bojů o území mezi jednotlivými politickými skupinami, které se podílely na svržení předešlého režimu. Jednotlivé skupiny se rozprostřely po území Somálska a začali vládnout „svému“ území. V Somálsku zasahovala také OSN, která kromě humanitární pomoci se snažila o obnovení pořádku v zemi a o pomoc při obnovení centrální vlády. Bohužel však došlo k selhání mise, a proto po tříletém působení byly mírové jednotky staženy. Na počátku nového století se začaly objevovat pokusy o vytvoření nové federální vlády ze strany somálské vlády, aby bylo možné nějakým způsobem centrálně řídit vládu a omezit tak moc jednotlivých skupin. Bohužel Somálská vláda doposud nenašla společný fungující systém, tudíž nepokoje zde přetrvávají.

(Jakubík 2014)

Vrátíme-li se zpět k souvislosti mezi potravinovým problémem a dlouhodobým válečným konfliktem, zajímavá je pro nás zpráva, kterou vydala v roce 2017 rada bezpečnosti OSN, ve které uznala silnou zpětnou vazbu mezi konfliktem a hladomorem. Generální ředitel FAO José Graziano Da Silva na základě shromážděných dat a analýz FAO potvrzuje, že země potýkající s nejvyšším stupněm potravinové nejistoty jsou země, které jsou nejvíce postižené konfliktem. V případě přetrvání vysoké potravinové nejistoty delší dobu po konfliktu dochází k recidivě konfliktu během desetiletého období. FAO odhaduje, že tyto státy jsou pak o 40 % náchylnější k recidivě a vyskytují se pak v začarovaném kruhu hladu.

Konkrétním příkladem jasné spojitosti hladomoru s konfliktem je Jižní Súdán, kde lidé před válkou utíkají do bažinatých oblastí. Tyto oblasti jsou sice bezpečnější, ale zdroje obživy jsou zde velice omezené, a proto dochází k prohlubování hloubky hladu. (FAO, 2017)

8.1.1 Řešení

Existuje vůbec řešení těchto dlouhotrvajících komplikovaných konfliktů? Obecně lze říci, že zásadní je řešit konflikt skrze místní vládu, která vytvoří takové reformy, které pomohou odstranit příčiny konfliktu a zahraniční pomoc (např. mírové jednotky OSN) bude používána pouze, jako pomocný nástroj při implementaci mírové dohody. Musí dojít k uzavření mírové dohody mezi vládou a opozičními hnutími. Krom zapojení bývalých vojenských velitelů je také důležité přidání aktéru z řad místních občanů.

8.2 Vzdělání

Nízká úroveň vzdělání či dokonce ngramotnost je jedna ze základních překážek rozvoje a jedna z mnoho příčin ovlivňující potravinový problém v Africe. Nevzdělanost znemožňuje jedinci vystoupit ze začarovaného kruhu chudoby a hladu. Vzdělání umožňuje získání kvalifikovanější profese, která pomůže zvýšit finanční příjem potřebný pro uspokojení základních potřeb, jako je zajištění potravy a obydlí.

Zatímco ve vyspělých státech je v průměru okolo 98 % populace gramotných, rozvojové regiony s hodnotou okolo 65 % silně snižují světový průměr (viz tab. 25)

Tabulka 25 Gramotnost dospělé populace (*) ve světě a LCD státech za rok 2018

Celkový počet ngramotné dospělé populace	652 mil.
Podíl gramotných k celkové dospělé populaci	86,3 %
Podíl gramotných k celkové dospělé populaci v LCD státech	64,8 %
Podíl gramotných k celkové dospělé populaci žen	82,8 %
Podíl gramotných k celkové dospělé populaci mužů	89,8 %

Zdroj: World bank database, Vlastní zpracování

Pozn. “* „populace od 15 let a starší

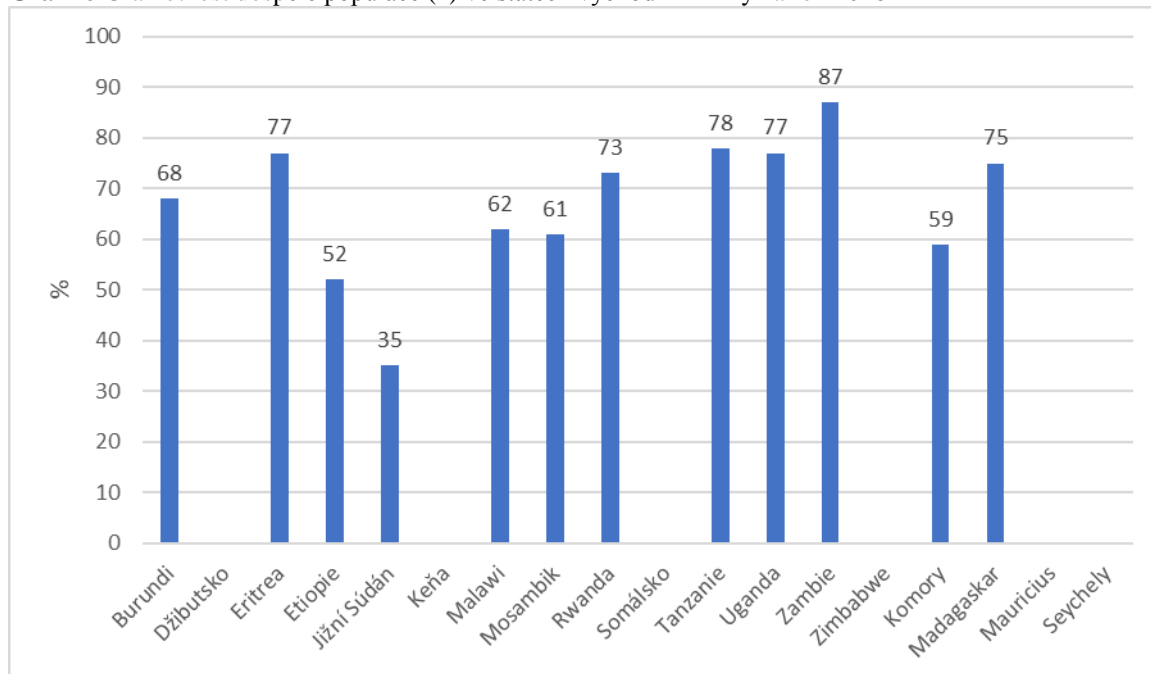
Za jednu z nejzaostalejších oblastí, co se týče gramotnosti je právě oblast východní Afriky, tento fakt potvrzují hodnoty zpracované světovou bankou viz graf 18. Z 12 států východní Afriky, u kterých jsou data přístupná, tak pouze Zambie převyšuje s hodnotou 87 % světový průměr.

Jak už bylo zmíněno v rozhovoru se zdravotní sestrou Vlastou Hynkovou alarmující situace vzdělání je ve válečném Jižním Súdánu. Tento fakt potvrzuje i zjištěná hodnota, která uvádí 35% gramotnost pro rok 2018. Avšak pustíme-li se do srovnání situace Jižního Súdánu po jeho vzniku (v roce 2011), byla úroveň gramotnosti ještě níže, dosahovala hodnoty pouze 27 %. Z důvodu téměř neexistujícího školství byla situace brána optimisticky. V té době docházelo ze stran neziskových organizací, ve spolupráci s vládou, k budování nových škol. Vize na lepší budoucnost místního vzdělávacího systému však byla zničena koncem roku 2013, kdy propukla občanská válka. Během bojů byly místní školy přetvářeny na vojenské základny a tisíce dětí muselo vyměnit školní povinnost za armádní. Na tuto situaci zareagoval UNICEF, který vytvořil kampaň „Back to Learning“, který jak už z názvu vypovídá, se snaží o opětované vrácení dětí

do školních lavic. Do roku 2018 tato iniciativa poskytla přístup k vzdělání více jak 680 000 dětem z Jižního Súdánu.

(Oldřich Manért, 2015), (UNICEF 2018)

Graf 18 Gramotnost dospělé populace (*) ve státech východní Afriky za rok 2018

Zdroj: World bank database, Vlastní zpracování

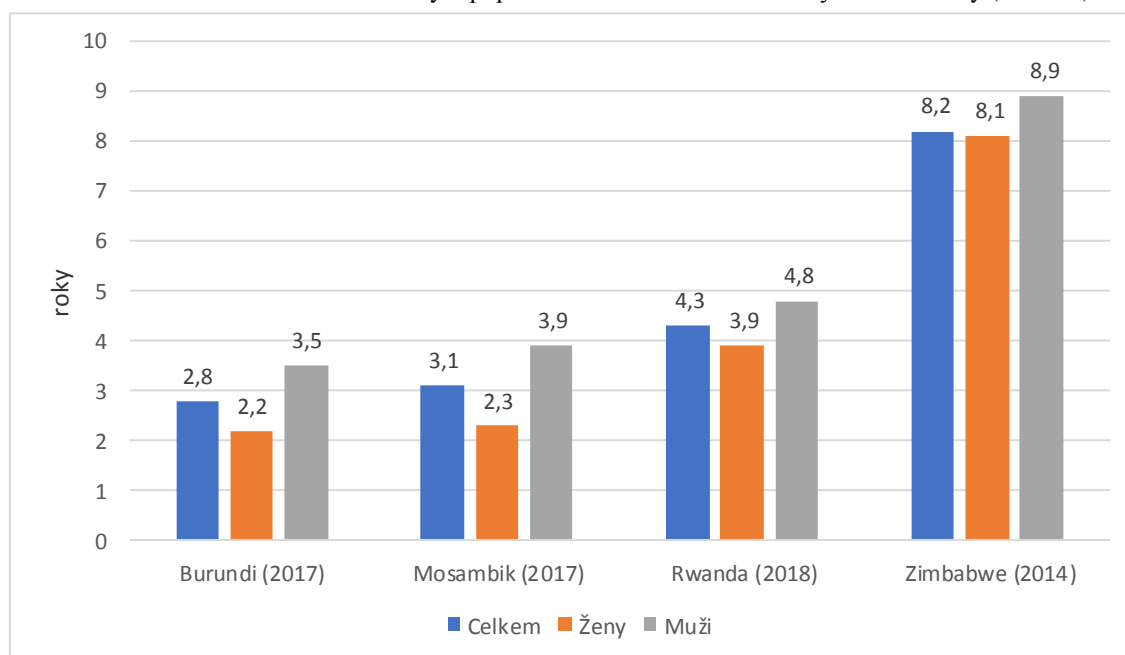
Pozn. “*” „populace od 15 let a starší, Hodnoty pro Tanzanii a Malawi z roku 2015, hodnoty Mosambiku, Etiopie a Burundi z roku 2017, Hodnoty pro Džibutsko, Keňu, Somálsko, Zimbabwe, Mauricius a Seychely nejsou k dispozici

Gramotnost je však pouze základní kámen v budování cesty za vzdělanou populací. Podíváme-li se trochu hlouběji do problematiky, a to konkrétně na průměrnou dobu školní docházky u populace starší 25 let neboli starší věku, který ve většině zemích světa umožňuje dokončení vysokoškolské vzdělání. Průměr ve vyspělých státech se v posledních letech pohybuje okolo 11–12 let, tedy dokončeného středoškolského vzdělání. Pro lepší viditelnost markantního rozdílu můžeme použít údaj o České republice, kde se v roce 2017 průměrná školní docházka pohybovala okolo 13 let. Oproti tomu státy východní Afriky, jako je Burundi, Mosambik a Rwanda nepřekročily hodnotu 5 let (viz graf 19). Bohužel však data zveřejnována pro tento ukazatel jsou jen v omezené míře, tudíž kromě tří výše zmíněných států, je známa situace pouze (avšak z roku 2014) v Zimbabwe, kde se průměr pohybuje nad hodnotou 8 let, což vzhledem k místnímu vzdělávacímu systému, který stanovil základní vzdělání do 7 let říká, že Zimbabwe se dostala přes problematiku základního vzdělání a je tak o krok napřed oproti výše zmíněným státům.

Krom průměrné školní docházky graf 19 také nastiňuje problematiku genderové nevyrovnanosti, kdy ve všech zmíněných státech mají vyšší přístup ke vzdělání muži oproti ženám. Překážky vedoucí ke kratší době strávené ve škole se mohou lišit stát od státu. Avšak nejčastěji jde o tyto příčiny: brzké těhotenství, potřeba postarat se o zbytek rodiny či nedostatek rodinných financí pro zajištění vzdělání pro všechny potomky. Důsledkem těchto příčin často dochází k upřednostňování poskytnutí vzdělání chlapcům, jakožto budoucím živitelům rodiny.

(UNESCO Database)

Graf 19 Průměrná doba školní docházky u populace starší 25 let v zemích východní Afriky (v letech)

Zdroj: UNESCO database, Vlastní zpracování

Vrátíme-li se zpět k základnímu vzdělání v oblasti východní Afriky a konkrétně k dostupnosti základního vzdělání dětí příslušného věku, krom již zmíněné příznivé situace v Zambii, nízkého procenta dětí nenavštěvující základní školu se pod hodnotou 2 %, která je typická pro vyspělé státy, nachází také Madagaskar a Mauricius.

Nejhorší situace je ve válečných zemích. V Jižním Súdánu v roce 2015 nenavštěvovalo školu přes 62 % dětí daného věku. Co se týče Somálska jsou data dostupná pouze z roku 1980, tedy dva roky po ukončení Somálsko-Etiopské války. V té době byla škola nedostupná pro více jak 85 % dětí. Avšak vzhledem k stále trvající občanské válce, která trvá již od roku 1991 se dá předpokládat, že nedošlo k významnému zlepšení.

Přehled ostatních zemích východního regionu, jak z celkového počtu dětí, tak i rozdělení v rámci pohlaví viz tabulka 26 a 27.

Tabulka 26 Pevninské státy východní Afriky: Podíl dětí příslušného věku nenavštěvující základní školu (%)

<i>Stát</i>	<i>Rok</i>	<i>Celkem</i>	<i>Ženy</i>	<i>Muži</i>
Burundi	2018	6,4	5	7,8
Džibutsko	2018	37,9	37	33
Eritrea	2017	47	49,4	47,7
Etiopie	2015	14,4	17,6	11,3
Jižní Súdán	2015	62,4	67,3	57,6
Keňa	-	-	-	-
Malawi	-	-	-	-
Mosambik	2018	6,1	-	-
Rwanda	2018	4,3	4,1	4,7
Somálsko	1980	85	-	-
Tanzanie	2018	17,7	15,9	19,4
Uganda	2013	4,4	2,9	5,8
Zambie	2017	14,9	13,0	16,8
Zimbabwe	2013	0,5	-	-

Zdroj: UNESCO database, hodnota Somálska – Word bank database Vlastní zpracování

Pozn. “-”, Data nejsou dostupná

Tabulka 27 Ostrovní státy východní Afriky: Podíl dětí příslušného věku nenavštěvující základní školu (%)

<i>Stát</i>	<i>Rok</i>	<i>Celkem</i>	<i>Ženy</i>	<i>Muži</i>
Komory	2017	14,7	15,3	14,1
Madagaskar	2018	1,9	-	-
Mauricius	2018	1,3	-	-
Seychely	2018	2,9	-	-

Zdroj: UNESCO database, Vlastní zpracování

Pozn. “-”, Data nejsou dostupná

8.2.1 Řešení

Jak už bylo ve statistické analýze zjištěno stát od států ukazuje částečně odlišné příčiny. Avšak základem jakéhokoliv rozvoje je stabilní politická situace, proto u státu jako je Jižní Súdán a Somálsko, je prioritní ukončení válečného konfliktu a sestavení způsobilé demokratické vlády.

Je-li tato skutečnost zajištěna, je důležité, aby vláda brala vzdělání jako jednu z prioritních sektorů a zvýšila podporu rozvoje školského systému na všech úrovních.,

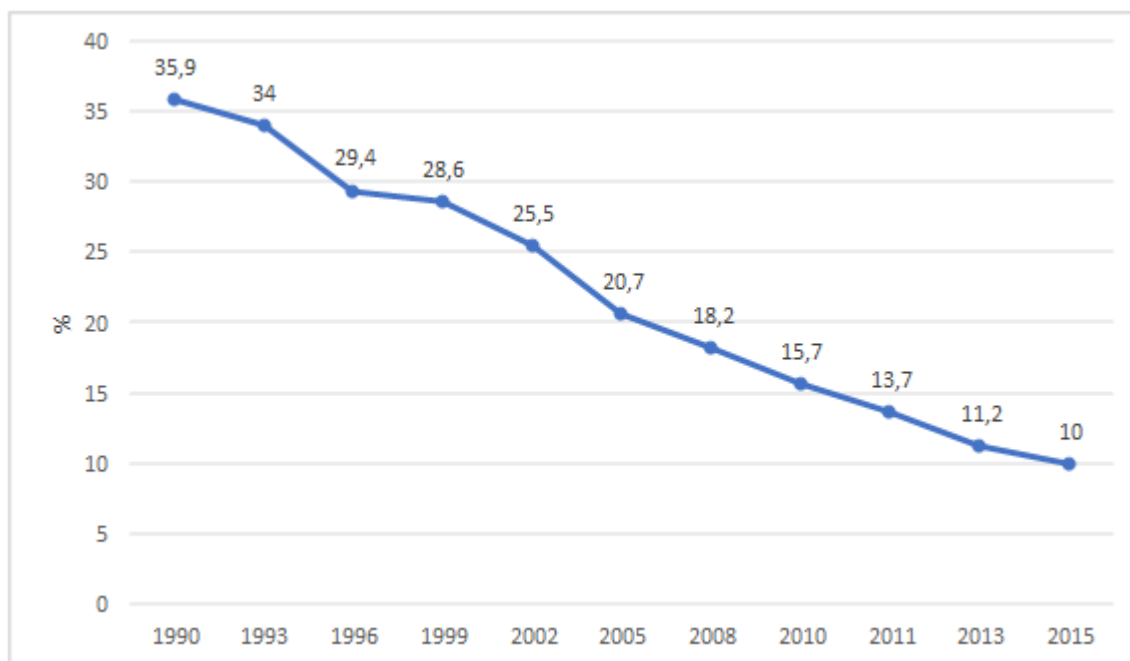
aby další generace nebyla odsouzena stát se negramotnou a nekvalifikovanou pracovní silou bez možnosti rozvinutí jak svého osobního potenciálu, tak i potenciálů své vlasti.

8.3 Chudoba

Světový potravinový problém, co se týče nedostatku potravin, je silně ovlivňován celkovou chudobou obyvatel. V rámci MDGs zaměřujících se na chudobu, došlo k splnění jednoho z cílů „snížit míru extrémní chudoby, která je podle OSN dána hranicí méně než 1,90 USD na den, z roku 1990 do roku 2015 o polovinu. K jeho snížení došlo dokonce o pět let dříve, tedy v roce 2010, kdy podíl světové populace žijící pod hranicí extrémní chudoby činil 15,7 % z původních téměř 40 %. (viz graf 20).

Do roku 2030 je cílem světové banky úplné vymýcení extrémní chudoby, tedy zvýšit příjem osoby na den nad 1,90 USD.

Graf 20 Podíl světové populace žijících v průměru za méně než 1,90 USD na den (%)

Zdroj: World bank database, Vlastní zpracování
Pozn. USD v paritě kupní síly a cenách roku 2011

Přesto, že k snížení míry extrémní chudoby došlo ve všech regionech, pokrok byl velice nerovnoměrný (viz graf 21). Největší pokles podílu extrémně chudého obyvatelstva zaznamenal region východní Asie a Pacifiku, kde v roce 1990 s extrémní chudobou bojovalo více jak 980 milionů, k roku 2015 klesl počet na 47 milionů lidí. Další pozitivní

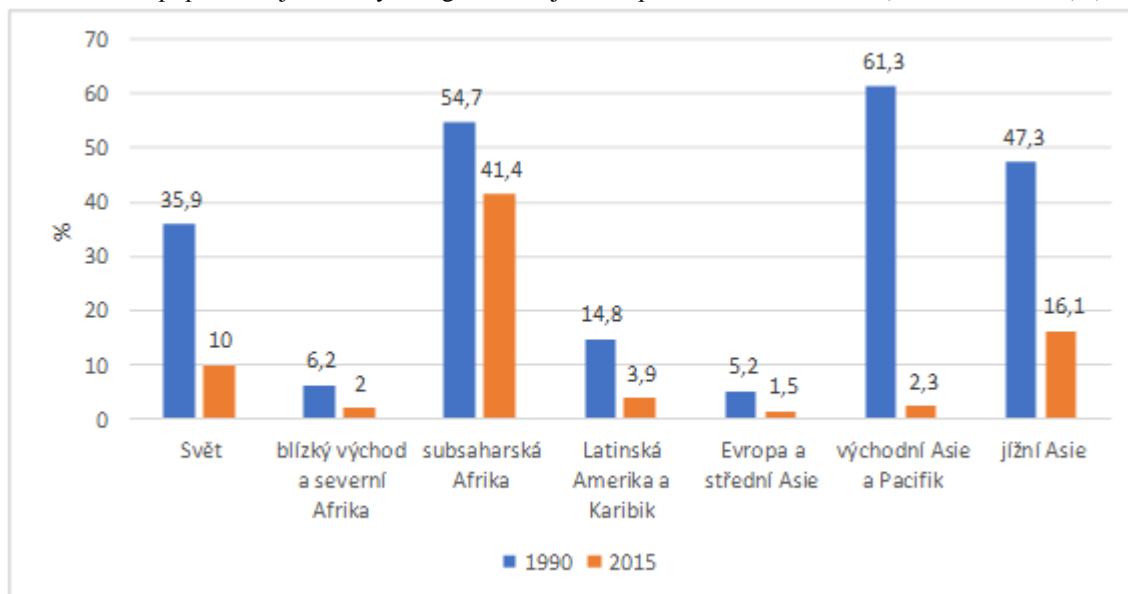
statistika hodnotí příjmy nejchudších 40 % populace z regionu východní Asie a Pacifiku, u které došlo mezi lety 2010-2015 k průměrnému růstu o 4,7 %.

Bohužel zaměříme-li se na oblast subsaharské Afriky, kam spadá i východní region je situace zcela odlišná. I přes pokles podílu obyvatel žijících v extrémní chudobě, hodnoty ukazující celkový počet osob, se díky populační explozi výrazně zvýšily. Zatímco v roce 1990 v této oblasti žilo 280 milionů lidí v extrémní chudobě, k roku 2015 stoupla hodnota skoro dvojnásobně a to na 416 milion lidí. Což při celosvětovém počtu 735 milionu extrémně chudého obyvatelstva říká, že více jak polovina se nachází právě v subsaharské Africe.

Dle prognózy světové banky by ani do roku 2030 nemělo dojít k výraznému zlepšení, naopak je odhadováno, že při dalším snižování chudoby v rozvojových asijských regionech, bude 9 z 10 lidí bojujících s extrémní chudobou ze subsaharské Afriky.

(World Bank 2018)

Graf 21 Podíl populace v jednotlivých regionech žijících v průměru za méně než 1,90 USD na den (%)

Zdroj: World banka Database, Vlastní zpracování

Pozn. USD v paritě kupní síly a cenách roku 2011, Hodnota pro Evropu a střední Asii z roku 1991, hodnota pro jižní Asii z roku 2013

Jak už bylo zmíněno výše, tak pozitivní je celosvětový pokles extrémní chudoby na druhou stranu přes 3, 4 miliard lidí stále bojuje o uspokojení základních potřeb. Tato hodnota znázorňuje počet lidí, kteří se pohybují na pod hranici 5,50 USD na den. Linie 5,50 USD spolu s linií 3,20 USD byla světovou bankou přidána v roce 2017, za cílem zjištění relevantnějších výsledků v oblasti měření chudoby po celém světě.

(World Bank 2018)

Tabulky 28 a 29 ukazují situaci chudoby v jednotlivých státech východní Afriky, pomocí tří výše zmíněných hranic denního příjmu amerického dolaru. Statistika ukazuje, že 10 z 15 států u kterých jsou data dostupná, se nachází přes 80% populace pod hranicí 5,50 USD na den. Nejchudší populace vůbec je dle nejnovějších dat z roku 2013 v Burundi, kde hodnota činí téměř 97% obyvatel. Naopak nejpříznivější situace je na ostrovech Seychely a Mauricius.

Tabulka 28 Pevninské státy východní Afriky: Podíl populace žijících v jednotlivých hranicích chudoby (%)

<i>Stát</i>	<i>Rok</i>	<i>Méně než 1,90 USD</i>	<i>Méně než 3,20 USD</i>	<i>Méně než 5,50 USD</i>
		<i>na den</i>	<i>na den</i>	<i>na den</i>
Burundi	2013	71,8	89,3	96,8
Džibutsko	2013	22,7	44,6	75
Eritrea	-	-	-	-
Etiopie	2015	30,8	68,9	90,2
Jižní Súdán	-	-	-	-
Keňa	2015	36,8	66,2	86,5
Malawi	2010	81,7	89,1	96,2
Mosambik	2014	62,4	81,5	91,8
Rwanda	2013	56,8	81,4	92,4
Somálsko	-	-	-	-
Tanzanie	2011	49,1	79	92,1
Uganda	2012	35,9	67,4	87,1
Zambie	2015	57,5	74,3	87,2
Zimbabwe	2011	21,4	47,2	74

Zdroj: World bank database, Vlastní zpracování

Pozn. USD v paritě kupní síly a cenách roku 2011, “-” Data nejsou dostupná

Tabulka 29 Ostrovní státy východní Afriky: Podíl populace žijících v jednotlivých hranicích chudoby (%)

<i>Stát</i>	<i>Rok</i>	<i>Méně než 1,90 USD</i>	<i>Méně než 3,20 USD</i>	<i>Méně než 5,50 USD</i>
		<i>na den</i>	<i>na den</i>	<i>na den</i>
Komory	2013	17,9	37,5	62,7
Madagaskar	2012	77,6	91	97,3
Mauricius	2012	0,5	3	17,2
Seychely	2013	1,1	2,5	6,6

Zdroj: World bank database, Vlastní zpracování

Pozn. USD v paritě kupní síly a cenách roku 2011, “-” Data nejsou dostupná

8.3.1 Řešení

Jelikož chudoba ve východní Africe má celou řadu příčin, které se odlišují stát od státu, tak je přirozené, že řešení situace bude složité a jak už bylo nastíněno v kapitole 6 Zahraniční pomoc potravinovému problému východní Afriky, tak i řešení není univerzální a podle konkrétní příčiny si žádá změny v různých oblastech, např. politické, ekonomické, legislativní či eticko-morální.

Mezi nejčastější důvody chudoby patří např. vnitřní a zahraniční korupce, mono kulturnost ekonomiky, boj o nerostné bohatství, politická nestabilita, přírodní podmínky atd.,

Co se týče například Malawi, u které zjištěné hodnoty v tabulce 28, ukazují nejvyšší podíl populace žijící v extrémní chudobě (81,7 %), je nejdůležitější vyřešení problému korupce, kvůli které stagnuje ekonomický a hospodářský vývoj, bez kterého se nepříznivá situace chudoby nikdy nezlepší. Kvůli nedůvěře k vládě spojené s úplatkářstvím se k Malawi otáčí zády spousty zahraničních humanitárních a rozvojových organizací. Další příčinou je krom vysoké závislosti na zemědělství, která pak v období sucha způsobuje vysoké důsledky v oblasti chudoby a nedostatku výživy, také vysoké procento obyvatel trpících nemocí AIDS, se kterou souvisí vysoké procento sirotků v zemi, kteří přišli o rodiče právě kvůli viru HIV.

(100+1, 2018)

8.4 Nedostatek vody

Voda je pro lidský organizmus nepostradatelná živná látka, které vytváří v těle prostřední nezbytné pro rozpouštění přijímaných živin a dalších chemických procesů v těle, které souvisejí se správným vývojem a chodem organismu. Tudíž kvalitní pitná voda, patří spolu s dostatečným množstvím potravin a spánku k základním lidským potřebám.

Bohužel přístup k pitné vodě není po celém světě samozřejmostí (viz tab. 30), a to hlavně z důvodu populačního růstu. V rozvojových zemích dochází k nedostatku stávajících zdrojů pitné vody. V roce 2017 nemělo přístup k pitné vodě okolo 760 mil.

Nedostatečný přístup k pitné vodě a s ním spojená nízká úroveň hygieny způsobuje šíření různých nemocí a infekcí. Nejrozšířenější nemocí v rozvojových zemích způsobenou nedostatkem nezávadné vody je průjem, na jehož následky denně umře přes 2 000 dětí mladších pěti let. (Rozvojka, 2016)

Tabulka 30 Podíl celkové populace s přístupem k nezávadné pitné vodě (%)

	2000	2005	2010	2015	2017
<i>Svět</i>	80,4	84	86,5	88,8	89,6

Zdroj: World bank database, Vlastní zpracování

Situace dostupnosti k pitné vodě je v námi zkoumané východní Africe přibližena v tabulkách 31 a 32, kde je vidět vývoj situace ve všech státech v období 2000–2017. Bohužel i přes zlepšující se situaci u většiny států východní Afriky, tak k roku 2017 stále v 10 z 18 států mělo přístup k nezávadné pitné vodě méně jak 60 % místní populace. Nejhorší situace je v Jižním Súdánu a Etiopii, kde má přístup k bezpečné pitné vodě méně jak polovina populace. Zbytek obyvatel, převážně ženy a děti, musí každý den trávit několik hodin chůzí pro vodu. Ve výše zmíněném období došlo ke zhoršení situace v Jižním Súdánu, Zimbabwe a Komorách.

Tabulka 31 Pevninské státy východní Afriky: Podíl populace s přístupem k nezávadné pitné vodě (%)

Stát	2000	2005	2010	2015	2017
Burundi	50,6	53,6	56,5	59,9	60,8
Džibutsko	75	75,5	75,5	75,6	75,6
Eritrea	46,8	48,5	50	51,5	51,9 ^(a)
Etiopie	18,7	26,2	33	39	41,1
Jižní Súdán	-	-	41,1 ^(b)	40,9	40,7
Keňa	47,3	50,9	54,3	57,6	58,9
Malawi	52,8	57,6	62,3	67	68,8
Mosambik	19,9	29,4	40	51,2	55,7
Rwanda	45,4	49,3	52,8	56,3	57,7
Somálsko	19,6	30,4	40	49,2	52,4
Tanzanie	27,3	35	43,8	53	56,7
Uganda	26,8	32,8	39,3	46,2	49,1
Zambie	49,5	52,7	55,8	58,7	60
Zimbabwe	71,7	70	67,5	65	64

Zdroj: World bank database, Vlastní zpracování

Pozn. ^(a) rok 2011, rok ^(b) 2016

Tabulka 32 Ostrovní státy východní Afriky: Podíl populace s přístupem k nezávadné pitné vodě (%)

<i>Stát</i>	<i>2000</i>	<i>2005</i>	<i>2010</i>	<i>2015</i>	<i>2017</i>
Komory	90,9	87,5	83,4	80,1	80,2
Madagaskar	35,8	40,5	46,1	52	54,4
Mauricius	99,3	99,5	99,7	99,9	100
Seychely	93,2	94,5	95,8	96,2	96,2

Zdroj: World bank database, Vlastní zpracování

8.4.1 Řešení

Stejně jako předešlé problematiky, tak i nedostatek vody je následkem různých příčin. Za nejčastější příčinu úbytku vodních zdrojů je označováno globální oteplování. Avšak například co se týče situace v Keni a Zambii, má na zásoby vody velký vliv evropský trh. A to konkrétně například pěstování růží u Keňského jezera Naivasha. Místní růže pěstované pro Evropský trh jsou velmi náročné na zavlažování a jelikož místní jezero nemá žádný přítok a je napájenou pouze z dešťové vody, ztrácí kvůli zavlažování rostlin třetinu svého objemu.

Evropané na území Zambie ovlivňují přírodní zdroje v oblasti měděného pásu, kde těžbou nerostných surovin znečišťují vodní zásoby. Na druhou stranu tyto činnosti místním obyvatelům poskytují pracovní příležitosti, i když platová ohodnocení nejsou vysoká, tak vůle na změnu není ani, jak ze strany firem, tak místních. Řešením je cesta skrze cíle udržitelného rozvoje, které se této problematice věnují.

Avšak obecně je důležité budování vodní infrastruktury a zajištění její kvalifikované správy. Jelikož samotné vystavění, např. studny s elektronickým čerpadlem v Africké vesnici, sice může lokální problematiku nedostatku vody chvilkově zlepšit, avšak při výskytu poruchy, často dochází k vrácení situace do starých kolejích, tudíž k zásobování vody z původních znečištěných či velmi vzdálených zdrojů. A to hlavně z důvodu absence kvalifikované pracovní síly, která by čerpadlo opravila. Tímto se opět vracíme k problematice nízkého vzdělání.

(Hronová, 2011)

8.5 Nízká produkce potravin

Jak už bylo nastíněné v kapitole 5.2. Demografie, africký region se potýká s populační krizí a dle prognózy OSN ve střední variantě pro období 2020-2025

(viz graf 1), by tomu tak mělo být i nadále. Tento fakt je jeden z vlivů negativně ovlivňujících zajištění dostatku potravin skrze místní zemědělství. Index produkce v letech 1961 až 2016, jehož celková hodnota 100 se odvíjí od období 2004-2006 (viz tab.33) ukazuje, že zatímco celková světová produkce na obyvatele se zvětšuje, produkce na africkém kontinentu klesá. Tabulka názorně ukazuje vliv demografického přechodu v regionech subsaharské Afriky, kdy mezi 70. a 80. lety byla hodnota v některých oblastech až o 30% vyšší než v základním období.

Co se týče východní Afriky, zde se objevuje rozdílný trend. Zatímco v zemích jako je Etiopie, Eritrea či Rwanda je pozorován rostoucí trend produkce potravin, tak u státu jako je Zimbabwe, Uganda, Somálsko, Madagaskar a Burundi, došlo mezi lety 1961–2016 ke snížení produkce až o 100 %. Nejhůře na tom jsou Seychely, kde došlo k poklesu až o 190 %.

Tabulka 33 Vývoj produkce potravin na obyvatele v afrických regionech v porovnání se světem (2004-2006 = 100)

	1961	1971	1981	1991	2001	2011	2015	2016
Svět	75,57	81,58	84,49	87,19	94,68	108,94	111,99	112
Afrika	89,84	95,69	84,67	91,57	92,18	102,01	101,89	98,59
s. Afrika	62,94	69,53	64,72	78,7	86,06	107,06	100,28	97,55
v. Afrika	118,77	125,31	109,41	102,28	94,99	106,94	109,61	102,69
j. Afrika	116,52	125,16	126,64	106,06	94,26	107,7	105,96	100,63
stř. Afrika	132,5	130,22	115,05	114,97	98,82	111,92	105,79	107,18
z. Afrika	75,77	81,06	66,13	84,2	92,2	94,01	99,71	97,87

Zdroj: Faostat Database, Vlastní zpracování

Krom populační exploze je v posledních letech produkce potravin čím dál více ovlivňována klimatickými změnami. V oblasti východní Afriky se projevují hlavně ve formě stále extrémnějšího období sucha. Vzhledem k silné závislosti zemědělství na zavlažování deštěm Mezivládní panel pro změny klimatu (IPPC) odhaduje pro celou oblast subsaharské Afriky pokles úrody kukuřice do roku 2050 až o 40 % ze současné produkce, co se týče úrody pšenice je předpovídán 30 % pokles.

(Greenpeace Česká republika, 2019)

IPCC, jejímž posláním je poskytování komplexních a vědecky ověřených příčin klimatických změn způsobených lidskou činností, v roce 2018 a 2019 vydala varovné zprávy o současné celosvětové kritické situaci: oteplování, stavu půdy, krajiny

a zemědělství. Klimatické změny nejvíce ovlivňují stále zvyšující se výskyt tzv. skleníkových plynů.

Jedná se o plyny zadržující sluneční teplo, které se tak drží v atmosféře, čímž zvyšují průměrnou teplotu na zemi. Většina skleníkových plynů je sice pro atmosféru přirozená, problém je jeho neustále zvyšování důsledkem lidské činnosti.

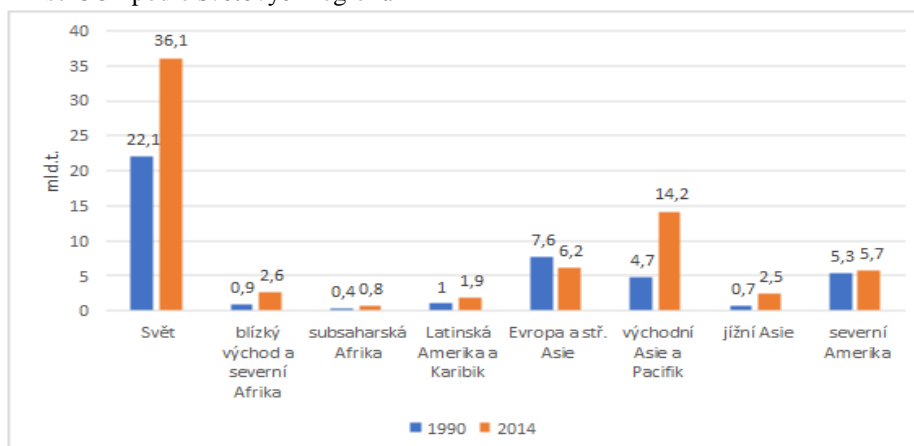
Zvyšující emise způsobují hlavně plyny: oxid uhličitý (CO₂), methan (CH₄) a oxid dusný (NH₄). Plyny CO₂ a NH₄ lidskou činností vznikají hlavně spalováním černého uhlí, ropy a zemního plynu. Na množství CO₂ má také vliv odlesňování. Jelikož stromy díky procesu fotosyntézy přeměňují oxid uhličitý na kyslík, úbytek stromů ničí rovnováhu plynů.

(Evropská komise, 2015)

Graf 22 ukazuje zvýšení emisí CO₂ v období 1990–2014, celkově došlo k nárůstu o téměř 40 %. Podle světových regionů je největším producentem oblast východní Asie a Pacifiku, přičemž přes 70 % produkuje pouze Čína. Na 2. místě je region Evropy a střední Asie, kde nejvyšších hodnot dosahuje Rusko (skoro 30 % emisí z této oblasti). Mezi další významné původce patří hlavně státy: USA, Indie, Japonsko.

Pro snížení emisí na hodnotu, která by dokázala zvrátit předpovídané katastrofické dopady související se zvyšující se globální teplotou, je potřeba zcela revolučně změnit chování dnešního lidstva, a to hlavně u výše zmíněných velmocí. Změny se netýkají pouze problematiky spalování fosilních paliv, ale také průmyslu, dopravy, lesnictví, zpracování odpadu a spotřeby masa. Jednou z možností snížení emisí je úspora energií a změna její výroby, a to nahrazením spalování fosilních paliv obnovitelnými zdroji energie, jako je slunce, vítr, voda či biomasa.

Graf 22 Emise CO₂ podle světových regionů

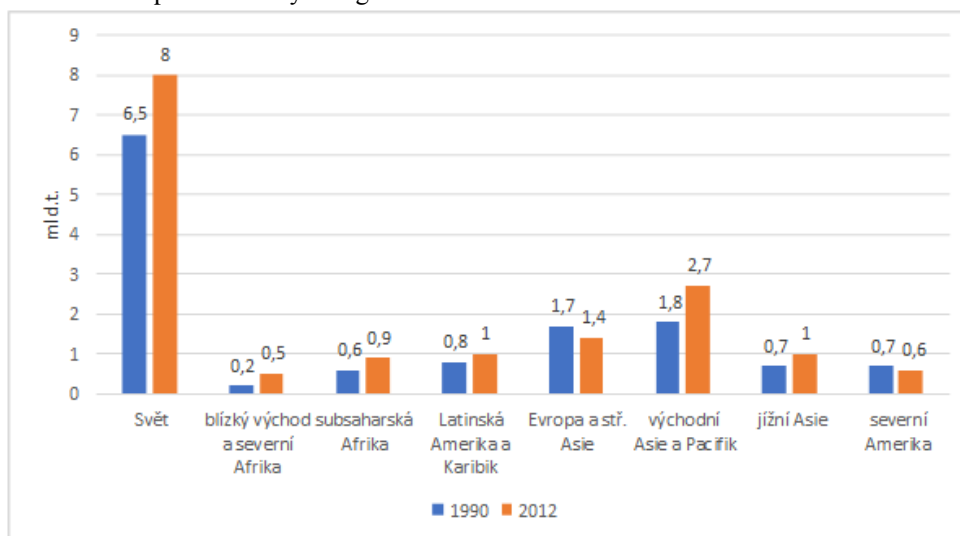

Zdroj: World banka Database, Vlastní zpracování

Graf 23. přibližuje problematiku nárustu emisí methanu, jelikož světová banka neposkytuje aktuálnější hodnoty, je trend sledován v období 1990-2012 ve kterém došlo ke zvýšení emisí o cca 18 %. I přes nižší koncentraci na zemi než u CO₂, je jeho nebezpečí hlavně v jeho síle zachycení tepla, které je až 28x silnější než u oxidu uhličitého. Nejvýznamnější původci emisí jsou prakticky totožný, jako u emisí CO₂.

Důvodem rostoucího trendu metanových emisí je stále intenzivnější chov hospodářských zvířat, které trávením vyprodukují velké množství CH₄.

Graf 23 Emise methanu podle světových regionů

Zdroj: World banka Database, Vlastní zpracování

8.5.1 Řešení

Cesta řešení pro východní Afriku je větší soustředěnost na státní soběstačnost produkce potravin, tudíž nebýt závislý na zahraničním dovozu potravin. Jelikož cena dovezených surovin je vysoká. Jak toho však docílit? Snažit se podporovat místní trh a rozvíjet ho. Nevěnovat se pouze velkým zemědělským podnikům, ale především menším zemědělcům. Kapitola 6 Zahraniční pomoc ukazuje příklady neziskových organizací, které se této problematice věnují a snaží se v rámci různých rozvojových projektů pomalu zlepšovat situaci v konkrétních oblastech. Pro zvětšení rozsahu pomoci je důležité, aby projekty byly v co největší míře podporovány či přímo řízeny místní vládou.

Co se týče nízké produkce potravin vzniklé v důsledku extrémních přírodních podmínek způsobených klimatickými změnami, není celkové řešení situace zcela

v možnostech regionu. Tento fakt je potvrzen v grafech 22. a 23, kde je vidět že produkce emisí v afrických regionů je vůči výše zmíněným světovým velmocím zanedbatelná. Avšak východní Afrika může zmírnit svou zranitelnost vůči klimatickým změnám. Bohužel vzhledem k nízké ekonomické úrovni, či problematice nízké vzdělanosti, tudíž nedostatečným prostředkům to lze těžko. Možnou pomoc nabízí opět humanitární a rozvojové organizace věnující se problematikám klimatických změn v Africe, jako je například Adra ČR (kapitola 7.1.) a konkrétně její projekt:“ **Posílení odolnosti vůči změnám klimatu a nedostatku potravin a zlepšení živobytí rodin pastevců v regionu Afar.**“ Který byl podrobněji popsán v rozhovoru s Lenkou Kosteckou a Zbyňkem Wojkowski (kapitola 7.1.1.)

9 Závěr

Statistická data přibližující potravinou situaci, jako jest chronická podvýživa, potvrzují alarmující výživovou situaci regionu východní Afriky. I přes klesající tendenci bojuje v současnosti s dlouhodobým nedostatkem potravy téměř každý třetí obyvatel regionu. Z podrobné analýzy regionu východní Afriky, je jasné že nevyhovující potravinová situace je těžko se rozplétající klubko problémů.

Za jednu z hlavních příčin je označována stále přetrvávající populační exploze. Zatímco dnešní vyspělé státy si prošly populační explozí v průběhu 18. a 19. století, tak od té doby s přibývajícím blahobytem docházelo ke snižování míry porodnosti, která vede k poklesu populace. Oproti tomu rozvojové oblasti (rozdělení dle UNCTAD, viz příloha 2), jako je region východní Afriky i se zbytkem subsaharské Afriky a asijských rozvojových oblastí, bojují s populační explozí nyní. Tudiž míra porodnosti má zde vůči vyspělým regionům opačný tedy rostoucí trend, který je potvrzen 80% podílem obyvatel z rozvojových regionů k celkové populaci k roku 2018. Co se týče populační exploze ve východní Africe, vidina lepších zítřků bohužel není zcela v dohlednu. Dle prognózy OSN ve střední variantě je odhadován přírůstek populace do roku 2050 ve východní Africe až o 50 %. Dalším problémem týkající se demografie je věkové rozložení obyvatel. K roku 2018 bylo obyvatelstvo východní Afriky složeno ze 42 % dětmi do 15 let neboli legálně ekonomicky neaktivním obyvatelstvem.

S neustále zvyšující se populací, stoupá také potřeba produkce potravin. V zemích, které obdělávají půdu stále tradičním způsobem, bez pomoci moderních technologií, které zintenzivňují zemědělskou výrobu, je adaptace na zvýšenou potřebu potravin složitá. Dalším ztížením problematiky nedostačující produkce potravin jsou stále extrémnější přírodní podmínky, které přispívají k degradaci půdy a snižují tak její produkční potenciál.

Situace potravinové problematiky ve východní Africe je řešitelná, avšak bez celkového rozvoje regionu toho není možné docílit. Zahraniční pomoc, která byla v minulosti poskytována převážně formou jednorázové finanční či potravinové pomoci, často pouze přizivovala nestabilní politickou situaci a prohlubovala tak rozdíly mezi chudou a bohatou vrstvou. V současné době je tak upřednostňována rozvojová pomoc, která usiluje o dlouhodobé a udržitelné řešení problému a reaguje na aktuální potřebu se snahou co největší adaptace na místní prostředí a zapojení místní vlády a obyvatelstva.

Jelikož oblast východní Afriky je rozsáhlý region, kam dle OSN je řazeno 18 států. (diplomová práce se však zabývá pouze 16 z nich, ostrovy Reunion a Mayotte jsou součástí zámořské Francie), není možné výživovou problematikou vyřešit jednou univerzální pomocí, stát od států se liší politická situace, ekonomická úroveň, přírodní podmínky, nerostné bohatství atd.

I přes absenci statistických údajů je odhadována nejkritičtější výživová situace v oblastech stále přetrvávajících konfliktů, korupce či nevyřešených etnických problémů, které mohou do budoucna vyústit ve válečný konflikt. V současné době se jedná se o státy: Jižní Súdán, Somálsko, Burundi, a Malawi. V těchto zemích by tak v první řadě mělo dojít ke stabilizování politického systému a poté v čele s důvěryhodnou vládou, která bude schopná vytvořit vhodnou legislativu, vybudovat fungující úřady a směřovat vládní výdaje na různé investiční projekty, které dokáží nastartovat ekonomiku země. Za pozitivní příklad se dá brát Etiopie, které se po svržení komunistického režimu v roce 1991, povedlo díky armádě a nové vládě udržet pořádek a stabilitu a vytvořit tak základ pro ekonomickou aktivitu. V roce 2015 byla díky meziročnímu růstu HDP, který se zvýšil o 8,7 %, označena jako nejrychleji rostoucí ekonomika světa.

Dalším krokem je vyřešení problematiky nízkého vzdělání, a chudoby, které udržuje populaci v bludném kruhu nízké kvality života. K roku 2015 se nacházelo přes 40 % populace subsaharské Afriky pod hranicí extrémní chudoby, která činí méně jak 1,90 USD na den. I přes nedostupnost dat za region východní Afriky, je na základě předešlého vývoje odhadováno okolo 1/3 populace bojující s extrémní chudobou. Vzhledem k vysoké závislosti na zemědělství, jehož produkce je rok od roku méně spolehlivá a předvídatelná, neznačí tato forma finančního příjmu pozitivní vývoj vedoucí ke zlepšení ekonomické situace populace, což potvrzuje i hodnota ILOSTATU z roku 2018, kdy 60 % ekonomicky aktivního obyvatelstva ve východní Africe pracovalo v zemědělství.

Je důležité zaměřit se na rozvoj vzdělání. Gramotnost, tedy nejnižší úroveň vzdělání je pouze základním kamenem na dlouhé cestě, za vytvořením vzdělané společnosti, kvalifikované pracovní síly, která pomůže rozvoji jednotlivých hospodářských sektorů, a to hlavně sektoru služeb, který je v této oblasti velice zaostalý. Klíčem k lepší budoucnosti je tedy postupný rozvoj vzdělávacího systému na všech úrovních.

Kromě statistické analýzy se autorka věnovala krátkému výzkumu zahraniční pomoci, poskytované českými či mezinárodními neziskovými organizacemi působící na našem území, které se podílejí na pomoci řešení potravinového problému východní Afriky.

Tři ze čtyř prozkoumaných organizací, konkrétně: Adra Česká republika, Charita Česká republika a Člověk v tísni, v současnosti pracují převážně na rozvojových projektech v Etiopii či Zambii. Tedy v zemích se stabilním politickým systémem, který umožňuje věnovat se rozvojové pomoci. Projekty se zaměřují například na: posílení adaptace vůči klimatickým změnám, vzdělávání v oblasti rozvoje podnikání se zemědělskými produkty, či učení novým způsobům zajišťující vyšší produkci potravin, která pomáhá snižovat úroveň podvýživy.

Čtvrtou organizací, která je v práci popisována jsou Lékaři bez hranic. Tato organizace se věnuje hlavně humanitárním činnostem, a to převážně poskytováním zdravotní péče lidem v ohrožení. Na území východní Afriky v současnosti působí v Jižním Súdánu, kde se zaměřuje na akutní podvýživu u nejvíce rizikové skupiny, kterou jsou děti od 6 měsíců do 5 let.

Rozhovory se zaměstnanci jednotlivých organizací a podrobné studování rozvojových projektů, utvrdilo autorky názor o dvou hlavních již výše zmíněných aspektech potravinové problematiky Východní Afriky. Zaprvé, že zahraniční pomoc má smysl a může výrazně přispět k rozvoji konkrétní oblasti, avšak se musí jednat o dobře naplánované, vládou podporované, správně cílené a dlouhodobě udržitelné rozvojové projekty. A za druhé fakt potravinového problému, jakožto důsledek celkového nízkého rozvoje regionu, kde si každý stát žádá odlišnou formu řešení.

10 Seznam použitých zdrojů

10.1 Literatura

FAO. The State of food insecurity in the world 2000: The state of food insecurity in the world summary. 2000, s. 36. ISBN 92-5-104479-1.

HRUBEC A KOL., Marek. Sociální kritika v éře globalizace /Odstraňování sociálně ekonomických nerovností a konfliktů/. 1. vyd. Praha: Nakladatelství FILOSOFIA, 2008. 482 s. ISBN 978-80-7007-286-8. S. 38.

HAMARNEHOVÁ, Iveta. Geografie turismu: mimoevropská teritoria. Praha: Grada, 2012, 224 s. ISBN 978-80-247-4430-8.

KUNA, Zbyněk. Demografický a potravinový problém světa. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-588-5.

KUNA, Zbyněk. Rozvojové země ve světové ekonomice. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2004, 132 s. ISBN 978-80-213-1134-3.

KUNA, Zbyněk. Země Afrického rohu: problémy a perspektivy. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-629-3.

JENÍČEK, Vladimír a Jaroslav FOLTÝN. Globální problémy a světová ekonomika. Praha: CH. Beck, 2003. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-717-9795-2.

MURRAY, Jocelyn. Afrika. Praha: Nakladatelský dům OP, 1994, 96 s. Atlasy civilizací a kultur. ISBN 80-858-4111-8.

SEN, Amarty. Chudoba a hlad. Oxford University Press, 1981.

Syrovátka, M., Harmáček, J. Rozvojová studia, Kapitola – Klasifikace rozvojových zemí. In: Nováček, P. (ed.), Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, 240 s., ISBN: 978-80-244-3958-7.

ŽÍDEK, Libor. *Dějiny světového hospodářství*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 397 s. ISBN 978-80-7380-184-7.

WORLD BANK. Piecing together the poverty puzzle. Washington, DC [2018]. Poverty and shared prosperity, 2018. ISBN 978-1-4648-1330-6.

10.2 Internetové zdroje

Afrika online: Ekonomika Afriky [online]. 14. 03. 2014 [cit. 2019-06-21]. Dostupné z: <https://www.afrikaonline.cz/view.php?cisloclanku=2014020302>

ADRA [online]. 2019[cit. 2019-05-31]. Dostupné z: <https://www.adra.cz>

ANNO: Asociace nestátních neziskových organizací, REMEŠOVÁ, Blanka, Je rozvojová pomoc efektivní? [online]. In: . 12.1.2018, s. 12 [cit. 2019-09-09]. Dostupné z: <http://anno-cr.cz/wp-content/uploads/2018/08/Blanka-M.-Reme%C5%A1ov%C3%A1-Je-rozvojov%C3%A1-pomoc-efektivn%C3%AD.pdf>

BERGLEE, Royal. Regional Geography of the World: Globalization, People, and Places v. 1.0 [online]. Minneapolis: University of Minnesota Libraries Publishing, 2012 [cit. 2019-01-30]. Dostupné z: <https://2012books.lardbucket.org/pdfs/regional-geography-of-the-world-globalization-people-and-places.pdf>

BI: Businessinfo. Etiopie [online]. 2018 [cit. 2019-09-06]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/app/content/files/mzv-mapa-globalnich-oborovych-prilezitosti/etiopie.pdf>

BP: British petroleum: Statistical review of world energy 2019 [online]. [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <https://www.bp.com/content/dam/bp/business->

[sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2019-full-report.pdf](https://www.bp.com/content/dam/bp/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2019-full-report.pdf)

Člověk v tísní [online]. 2019 [cit. 2019-06-16]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz>

ČTK: Czech Press Agency. Etiopie se snaží o industrializaci asijského stylu, chce vytvořit statisíce nových pracovních míst. *Aktuálně* [online]. 5. 7. 2017 [cit. 2019-09-06]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/etiopie-se-snazi-o-industrializaci-asijskeho-stylu-chce-vytv/r~696d0632615111e79de10025900fea04/>

DRMOLA, Jakub. Global politics. Analýza konfliktu v Jižním Súdánu [online]. 25. 3. 2014 [cit. 2019-10-17]. Dostupné z: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/analiza-konfliktu-v-jiznim-sudanu>

Ekonomický deník, Etiopie: nejrychleji rostoucí ekonomika světa je živena vládními výdaji [online]. 11.2.2016 [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: <https://ekonomicky-denik.cz/etiopie-nejrychleji-rostouci-ekonomika-sveta-je-zivena-vladnimi-vydaji/>

EVANOVÁ, Jitka. Globální problémy světa [online]. Praha: Vysoká škola regionálního rozvoje Praha, 2011 [cit. 2019-01-25]. Dostupné z: [http://files.vsrr.webnode.cz/200000026b939cba339/SO%20%20Globální%20problémy%20světa%20%20\(Evanová\).pdf](http://files.vsrr.webnode.cz/200000026b939cba339/SO%20%20Globální%20problémy%20světa%20%20(Evanová).pdf)

Evropská komise. Opatření v oblasti klimatu: Příčiny a důsledky změny klimatu [online]. 2015 [cit. 2019-10-29]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/clima/change/causes_cs?fbclid=IwAR3zxKn05jo5sA9I0cuvCDt0i1V3WuXLpKpzdILi2y4dVOoE4_fdrAAIvcw

FAO: Faostat Database [online]. [cit. 2019-05-24]. Dostupné z: <http://www.fao.org/faostat/en/#data>

FAO: Food and Agriculture Organization of the United Nations: The state of Food Security and Nutrition in the World: Building climate resilience for food security and nutrition [online]. Rome, 2018 [cit. 2018-10-23]. ISBN 978-92-5-130571-3. Dostupné z: <http://www.fao.org/3/i9553en/I9553EN.pdf>

FAO: Food and Agriculture Organization of the United Nations: Food security [online]. 2006, [cit. 2018-10-24]. Dostupné z: http://www.fao.org/fileadmin/templates/faotaly/documents/pdf/pdf_Food_Security_Concept_Note.pdf

FAO: UN Security Council recognises conflict as a major cause of famine [online]. 17/08/2017 [cit. 2019-07-16]. Dostupné z: <http://www.fao.org/emergencies/fao-in-action/stories/stories-detail/en/c/1030167/>

FAO: Food and Agriculture Organization of the United Nations: Food Supply and Distribution Systems to Cities: What are food supply and distribution systems to cities? [online]. Rome, 2001 [cit. 2018-10-31]. Dostupné z: <http://www.fao.org/docrep/003/X6996E/x6996e08.htm#bm08.2>

GOOGLE: Mapy [online]. [cit. 2019-06-02]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps>

Greenpeace Česká republika. Vědci: Změny v produkci potravin a přístupu ke krajině jsou pro stabilní klima podobně důležité jako konec fosilních paliv [online]. Srpen 8, 2019 [cit. 2019-10-28]. Dostupné z: <https://www.greenpeace.org/czech/tiskova-zprava/4029/vedci-zmeny-v-produkci-potravin-a-pristupu-ke-krajine-jsou-pro-stabilni-klima-podobne-dulezite-jako-konec-fosilnich-paliv/>

HRONOVÁ, Tereza. Rozvojka: Nedostatek vody nemůže řešit jen Afrika [online]. 31.5.2011 [cit. 2019-10-26]. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/clanky/1196-nedostatek-vody-nemuze-resit-jen-afrika.htm>

HUDEMA, Marek. Nigérie a Jihoafrická republika: nerostné bohatství a půl africké ekonomiky. Hospodářské Noviny: IHNED [online]. 21. 11. 2017 [cit. 2019-03-30]. ISSN 1213-7693. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-65959430-nigerie-a-jihoafrika-republika-nerostne-bohatstvi-a-pul-africke-ekonomiky>

Charita ČR [online]. 2019 [cit. 2019-06-11]. Dostupné z: <https://svet.charita.cz/>

Index mundi: Depth of the food deficit [online]. 2016 [cit. 2019-09-13]. Dostupné z: <https://www.indexmundi.com/facts/indicators/SN.ITK.DFCT/compare#country=1w>

ILO: ILOSTAT: Employment by sector [online]. [cit. 2019-09-01]. Dostupné z: https://www.ilo.org/ilostat/faces/oracle/webcenter/portalapp/pagehierarchy/Page3.jspx?M_BI_ID=33&adf.ctrl-state=qrw8xb47s_116&afrLoop=4078989454835513&afrWindowMode=0&afrWindowId=qrw8xb47s_113#!

JAKUBÍK, Martin. Konflikt v Somálsku [online]. [cit. 2019-10-17]. Dostupné z: <http://africkyportal.cz/clanky/konflikt-v-somalsku>

LEAST DEVELOPED COUNTRIES: LDC list. United Nations [online]. December 2018 [cit. 2019-03-30]. Dostupné z: https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/publication/ldc_list.pdf
<https://www.un.org/development/desa/dpad/least-developed-country-category.html>

Lékaři bez hranic [online]. 2019 [cit. 2019-09-28]. Dostupné z: <https://www.lekari-bez-hranic.cz/>

Magazín 100+1: Sierra Leone: Diamanty od krve a bohatství pro vyvolené. Extra Publishing [online]. 28. 12. 2015 [cit. 2019-05-11]. ISSN 1804-9907. Dostupné z: <https://www.stoplusjednicka.cz/sierra-leone-diamanty-od-krve-bohatstvi-pro-vyvolené>

Magazín 100+1: Zambie: Konec doby měděné v depresech sužované zemi [online]. 28.04.2017 [cit. 2019-07-29]. Dostupné z: <https://www.stoplusjednicka.cz/zambie-konec-doby-medene-v-depresech-suzovane-zemi>

Malnutrition [online]. 2019 [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: <https://mananutrition.org/our-products/>

MZV: Ministerstvo zahraničí. Rozvojová spolupráce [online]. 2019 [cit. 2019-09-07]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/index.html

PRB: World Population Data Sheet [online]. Washington (DC): Population Reference Bureau, 2018, 20 s. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: https://www.prb.org/wp-content/uploads/2018/08/2018_WPDS.pdf

Rozvojka. Voda a hygiena [online]. 2016 [cit. 2019-10-25]. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/voda-a-hygiena>

PROKEŠ Jan a Kamila SCHUSTEROVÁ: Čína dělá v Zambii neplechu, říká manažer společnosti na těžbu mědi. *Český rozhlas* [online]. 27. srpen 2015 [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/cina-dela-v-zambii-neplechu-rika-manazer-spolecnosti-na-tezbu-medi-7690242>

UNCTAD: Handbook of statistics 2018 [online]. 2018, 104 s. [cit. 2019-04-02]. ISSN 1992-8408. Dostupné z: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdstat43_en.pdf

UNCTAD: Handbook of Statistics 2016 [online]. 2016, 264 s. [cit. 2019-02-25]. ISBN 978-92-1-012079-1. Dostupné z: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdstat41_en.pdf

UNCTAD: *UNCSTADSTAT database* [online]. [cit. 2019-05-10]. Dostupné z: <https://unctadstat.unctad.org/EN/Index.html>

UNESCO: **UNESCO database** [online]. 2019 [cit. 2019-10-11]. Dostupné z: <http://data.uis.unesco.org/#>

UNICEF. Back to Learning' education campaign to benefit half a million children in South Sudan [online]. 14.2.2018 [cit. 2019-10-15]. Dostupné z: <https://www.unicef.org/southsudan/press-releases/back-learning-education-campaign-benefit-half-million-children-south-sudan>

UNSTATS. Methodology: Standard country or area codes for statistical use [online]. 2019 [cit. 2019-08-28]. Dostupné z: <https://unstats.un.org/unsd/methodology/m49/>

MÁNERT, Oldřich. Žádná škola, žádná budoucnost. Děti z Jižního Súdánu touží po vzdělání Zdroj: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/znicene-skoly-v-jiznim-sudanu-a-vvzdelani.A150727_141647_zahranicni_ert: 27.7.2015 idnes [online]. 27.7.2015 [cit. 2019-10-15]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/znicene-skoly-v-jiznim-sudanu-a-vvzdelani.A150727_141647_zahranicni_ert

Max Rosser a Hannah RITCHIE: *Hunger and Undernourishment: Depth of the food deficit* [online]. 2019 [cit. 2019-08-01]. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/hunger-and-overnourishment>

MZV ČR: Specifika, bezpečnostní situace, doporučení turistům: Uganda, Jižní Sudán, Somálsko, Burundi 2019 [online] [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/uganda/cestovani/other.html

MZV ČR: Zahraniční rozvojová spolupráce 2019 [online]. [cit. 2019-05-22]. Dostupné z: <https://www.mzv.cz>

MTE: MTE. Kalkulačka BMR – bazální metabolismus. MTE [online]. Brno [cit. 2018-10-24]. Dostupné z: <http://www.mte.cz/kalkulacky/kalkulacka-bmr-bazalni-metabolismus>

Novinky: Africký roh sužuje nejhorší sucho za 60 let [online] 28. 7. 2011, 19:08 [cit. 2019-07-22]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zahranicni/svet/237595-africky-roh-suzuje-nejhorsu-sucho-za-60-let.html>

Our World in Data: World Population Growth [online]. [cit. 2019-06-21]. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/world-population-growth>

The World Bank. [online]. 2019 [cit. 2019-09-11]. Dostupné z: https://datacatalog.worldbank.org/search?sort_by=field_wbddh_modified_date&sort_order=DESC

United Nations: Population Division: World Population Prospects 2019.[online]. [cit.2019-06-19] Dostupné z: <https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Population>

United Nations: Cíle udržitelného rozvoje – konec hladu [online]. 2015 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/sdg-2-vymytit-hlad-dosahnout-potravinove-bezpecnosti-a-zlepseni-vyzivy-prosazovat-udrzitelne-zemedelstvi/>

VAĎURA, Vladimír: Jak přivést zemi k bankrotu: Mugabeho vláda v Zimbabwe [online]. 24. 11. 2003 [cit. 2019-07-29]. Dostupné z: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/zimbabwe-bankrot>

World bank database: [online]. 2019 [cit. 2019-10-11]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator>

World Population Review: median Age [online]. United States, 2018 [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: <http://worldpopulationreview.com/countries/median-age/>

ZEMANOVÁ, Štěpánka. Přístup založený na lidských právech – příklad norské rozvojové pomoci. Rozvojka [online]. 2006 [cit. 2019-09-19]. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/analyzy/62-pristup-zalozeny-na-lidskych-pravech-priklad-norske-rozvojove-pomoci.htm>

100+1. Malawi: Horké srdce Afriky sužované chudobou a AIDS [online]. 03.01.2018 [cit. 2019-10-22]. Dostupné z: <https://www.stopplusjednicka.cz/malawi-horke-srdce-afriky-suzovane-chudobou-aids>

11 Přílohy

Příloha 1 Seznam všech 47 nejméně rozvinutých regionů

List of Least Developed Countries (as of December 2018) *

Country	Year of inclusion	Country	Year of inclusion
Afghanistan	1971	Malawi	1971
Angola ¹	1994	Mali	1971
Bangladesh	1975	Mauritania	1986
Benin	1971	Mozambique	1988
Bhutan ²	1971	Myanmar	1987
Burkina Faso	1971	Nepal	1971
Burundi	1971	Niger	1971
Cambodia	1991	Rwanda	1971
Central African Republic	1975	São Tomé and Príncipe ³	1982
Chad	1971	Senegal	2000
Comoros	1977	Sierra Leone	1982
Democratic Republic of the Congo	1991	Solomon Islands ⁴	1991
Djibouti	1982	Somalia	1971
Eritrea	1994	South Sudan	2012
Ethiopia	1971	Sudan	1971
Gambia	1975	Timor-Leste	2003
Guinea	1971	Togo	1982
Guinea-Bissau	1981	Tuvalu	1986
Haiti	1971	Uganda	1971
Kiribati	1986	United Republic of Tanzania	1971
Lao People's Democratic Republic	1971	Vanuatu ⁵	1985
Lesotho	1971	Yemen	1971
Liberia	1990	Zambia	1991
Madagascar	1991		

* The list will be updated when new decisions become available.

Zdroj: LCD 2018

Příloha 2 Rozvojové ekonomiky dle UNCTAD

DEVELOPING ECONOMIES	
AFRICA	Central America Belize; Costa Rica; El Salvador; Guatemala; Honduras; Mexico; Nicaragua; and Panama.
Eastern Africa Burundi; Comoros; Djibouti; Eritrea; Ethiopia; Kenya; Madagascar; Malawi; Mauritius; Mozambique; Rwanda; Seychelles; Somalia; South Sudan; Uganda; United Republic of Tanzania; Zambia; and Zimbabwe.	South America Argentina; Bolivia (Plurinational State of); Brazil; Chile; Colombia; Ecuador; Falkland Islands (Malvinas); Guyana; Paraguay; Peru; Suriname; Uruguay; and Venezuela (Bolivarian Republic of).
Middle Africa Angola; Cameroon; Central African Republic; Chad; Congo; Democratic Republic of the Congo; Equatorial Guinea; Gabon; and Sao Tome and Principe.	ASIA
Northern Africa Algeria; Egypt; Libya; Morocco; Sudan; Tunisia; and Western Sahara.	Eastern Asia China; Democratic People's Republic of Korea; Hong Kong, Special Administrative Region of China; Macao, Special Administrative Region of China; Mongolia; Republic of Korea; and Taiwan Province of China.
Southern Africa Botswana; Lesotho; Namibia; South Africa; and Swaziland.	Southern Asia Afghanistan; Bangladesh; Bhutan; India; Iran (Islamic Republic of); Maldives; Nepal; Pakistan; and Sri Lanka.
Western Africa Benin; Burkina Faso; Cabo Verde; Côte d'Ivoire; Gambia; Ghana; Guinea; Guinea-Bissau; Liberia; Mali; Mauritania; Niger; Nigeria; Saint Helena; Senegal; Sierra Leone; and Togo.	South-Eastern Asia Brunei Darussalam; Cambodia; Indonesia; Lao People's Democratic Republic; Malaysia; Myanmar; Philippines; Singapore; Thailand; Timor-Leste; and Viet Nam.
AMERICA	Western Asia Bahrain; Iraq; Jordan; Kuwait; Lebanon; Oman; Qatar; Saudi Arabia; State of Palestine; Syrian Arab Republic; Turkey; United Arab Emirates; and Yemen.
Caribbean Anguilla; Antigua and Barbuda; Aruba; Bahamas; Barbados; Bonaire, Sint Eustatius and Saba; British Virgin Islands; Cayman Islands; Cuba; Curaçao; Dominica; Dominican Republic; Grenada; Haiti; Jamaica; Montserrat; Saint Kitts and Nevis; Saint Lucia; Saint Vincent and the Grenadines; Sint Maarten (Dutch part); Trinidad and Tobago; and Turks and Caicos Islands.	OCEANIA American Samoa; Cook Islands; Fiji; French Polynesia; Guam; Kiribati; Marshall Islands; Micronesia (Federated States of); Nauru; New Caledonia; Niue; Northern Mariana Islands; Palau; Papua New Guinea; Samoa; Solomon Islands; Tokelau; Tonga; Tuvalu; Vanuatu, and Wallis; and Futuna Islands.

Zdroj: UNCTAD 2016

Příloha 3 Modelové otázky pro vedení kvalitativního rozhovoru

1. Pohlaví, věk a vzdělání.
2. Jak dlouho a na jaké pozici v Charitě ČR pracujete?
3. Jak funguje v Charitě ČR zahraniční pomoc?
4. Na jakém projektu a v jaké zemi východního regionu Afriky pracujete či jste pracoval/a?
5. Zda jste pracoval/a přímo v terénu, kde a na jakém projektu to bylo?
6. Myslíte si, že tento projekt je dlouhodobě udržitelný?
7. Bylo by možné ho využívat celostátně?
8. Jak na Vaši pomoc reaguje místní vláda a obyvatelstvo?
9. Jak byste ohodnotil/a vývoj potravinového problému za dobu Vaší práce?
10. Co si myslíte, že je hlavní příčina výživové situace ve Vámi zkoumané oblasti?
11. Když byste mluvil/a za celý neziskový sektor, jaká si myslíte, že je v tuto chvíli nejdůležitější a neúčinnější rozvojová aktivita, kterou můžete jako nezisková organizace dlouhodobě pomoci k řešení potravinového problému?(např. rozvoj infrastruktury, vzdělání atd.)

Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha 4 Keyhole Garden v Etiopii

Zdroj: ADRA

Příloha 5 Seznam všech ukončených projektů související s potravinovým problémem východní Afriky
Zambie

- Sběrné centrum zemědělských plodin a zpracování medu v Mayukwayukwě (10/2015-6/2016)
- Systém intenzifikace rýže (SRI) – pilotní projekt (Přenesení zkušeností CHČR a úspěšného projektu z Filipín do podmínek Západní provincie v Zambii) (8/2017-5/2018)

Jižní Súdán

- Zajištění vodních zdrojů na venkově prostřednictvím zachycování dešťové vody ze skalního povrchu (2012)
- Zlepšení výuky ve Východní Equatorii (září 2013 až duben 2014)
- Vakcinace skotu (březen až prosinec 2014)
- Vakcinace skotu II (únor až prosinec 2015)
- Pokračující vakcinace a léčba dobytka (srpen 2015 až březen 2016)
- Kontrola kvality mléka a masa (duben až srpen 2016)
- Pokračující vakcinace a léčba dobytka III (květen až srpen 2016)
- Posílení potravinové bezpečnosti, zlepšení výživy a životních podmínek nejvíce ohrožené populace ve Východní Equatorii (2018)

Etiopie

- Zajištění přístupu k vodě (2011)
- Sucho v Etiopii (2011)
- Nakládání s přírodními zdroji (červenec 2011 až prosinec 2013)
- Integrované řízení vodních zdrojů (2012)
- Snížení podvýživy v okrese Kachabira (březen až prosinec 2016)
- Zajištění příjmů a zdrojů v Kedida Gamela (únor 2014 až prosinec 2016)
- Řízení vodních zdrojů (březen až prosinec 2016)

Zdroj: Charita ČR, Vlastní zpracování

Příloha 6 Modelové otázky pro vedení kvalitativního rozhovoru v angličtině

1. SEX, AGE, education
2. How long are you working in Charita ČR and what is your job?
3. How is working foreign aid in Charita?
4. What projects do you deal with in this issue? (the food problem of East Africa)
5. Are you planning to go straight into the field?
6. Do you think this project has a longer-term meaning?
7. Would it be possible to use it in nationwide?
8. How do the local government and the people respond to your help?
9. What do you think is the main cause of the nutritional situation in this country/area?
10. What do you think that is now the most important and effective development activity, which you can as a non-profit organization, help to solve the food problem in the long term?

Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha 7 Seznam všech projektů týkající se potravinového problému ve východní Africe Odolnost lidí a výživa

• Etiopie

Probíhající pomoc

- Podpora živobytí a zlepšení výživy prostřednictvím kvalitnějších komunálních služeb. Lokalita: Sidama. Od roku 2017
- Batáty – odolná a výživově hodnotná plodina pro obyvatele SNNPR. Lokalita: Region jižních národů, národnosti a lidu, od roku 2017
- Water Report. Lokalita: region SNNPR. Od roku 2016
- Zajištění dostupnosti pitné vody v zóně Sidama. Lokalita: Region jižních národů (Sidama), od roku 2014
- Program pro zlepšení výživy v zónách Sidama a Gedeo (IPIN). Lokalita: Region jižních národů (Sidama a Gedeo). od roku 2014

Ukončené projekty

- Hydrogeologický průzkum ve woredách Dale, Bona Zuriva a Bensa. Lokalita: Region jižních národů (zóna Sidama). Od roku 2018 do roku 2018
- Zajištění udržitelného přístupu k pitné vodě. Lokalita: Region jižních národů (Alaba). Od roku 2014 do roku 2015
- Obnova zdrojů obživy. Lokalita: Region Oromia. Od roku 2012 do roku 2012
- Dlouhodobě udržitelná správa vodních zdrojů. Lokalita: Region jižních národů (Alaba). Od roku 2011 do roku 2013
- Podpora zemědělských činností a udržitelného nakládání s přírodními zdroji. Lokalita: Zóna Sidama. Region jižních národů, národnosti a lidu. Od roku 2011 do roku 2015
- Obnova zdrojů obživy. Lokalita: Region Somali. Od roku 2010 do roku 2010
- Zajištění přístupu k pitné vodě a snižování příjmových onemocnění. Lokalita: Region jižních národů (Sidama). Od roku 2001 do roku 2013

• Jižní Súdán

Ukončené projekty

- Lepší výživa díky udržitelnému zemědělství. Lokalita: Aweil West, od roku 2013 do 2018

• Zambie

Probíhající pomoc

- Integrovaný přístup zaměřený na snížení podvýživy v Západní provincii. Lokalita: Západní provincie, okres Kalabo, okrsek Ndoka, od roku 2017

Humanitární pomoc

• Etiopie

Ukončené projekty

- Pomoc oblastem zasaženým suchem. Lokalita: Amhara (Východní Belassa), SNNPR (Alaba a Sankura, JižníOmo), od roku 2016 do roku 2018
- Okamžitá pomoc obětem přírodních katastrof. Lokalita: Region jižních národů. Od roku 2008 do roku 2010

Udržitelná obživa a životní prostředí

• Etiopie

Probíhající pomoc

- Participativní rozvoj produktivní krajiny v zóně Sidama. Lokalita: Sidama. Od roku 2017
- Zvýšení ekologické stability v povodí Djo a Bilate. Lokalita: Region jižních národů (Senkura, Alaba). Od roku 2016

Ukončené projekty

- Udržitelné nakládání s přírodními zdroji a nové technologie. Lokalita: Region jižních národů (Sidama). Od roku 2006 do roku 2013

• Zambie

Ukončené projekty

- Přístup k energii v Západní provincii. Lokalita: Západní provincie, okres Kalabo, Kdy. Od roku 2018 do 2019

Zdroj: Člověk v tísni, Vlastní zpracování

Příloha 8 Bio plynárna v Zambii

Zdroj: Člověk v tísni, 2019

Příloha 9 Terapeutická potravina RUTF

Zdroj: Malnutrition., 2019

Příloha 10 Páska MUAC

Zdroj: Lékaři bez hranic, 2019